

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Kateřina Kučerová

**Vybrané otázky trestní odpovědnosti
právníků osob v České republice a ve
Spolkové republice Německo**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Lukáš Bohuslav, Ph.D.

Katedra: Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 30. 6. 2020

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 170 564 znaků včetně mezer.

.....

Kateřina Kučerová

V Praze dne 30. 6. 2020

Ráda bych tímto poděkovala svým rodičům za veškerou podporu, kterou mi poskytovali při psaní této práce a v průběhu celého studia.

Obsah

Úvod.....	1
1 Obecná východiska trestní odpovědnosti právnických osob	3
1.1 Pojem a koncepce trestní odpovědnosti právnických osob	3
1.2 Historický vývoj trestní odpovědnosti právnických osob	5
1.2.1 Vývoj ve Velké Británii a USA.....	5
1.2.2 Vývoj v kontinentální Evropě	8
1.3 Mezinárodní závazky ČR k zavedení trestní odpovědnosti právnických osob	9
1.3.1 Mezinárodní smlouvy.....	10
1.3.2 Právní předpisy Evropské unie.....	13
2 Základy trestní odpovědnosti právnických osob v České republice	16
2.1 Úvodem	16
2.2 Základní charakteristiky trestní odpovědnosti v ZTOPO	16
2.3 Působnost ZTOPO	19
2.3.1 Časová působnost	19
2.3.2 Místní působnost	19
2.3.3 Osobní působnost	21
2.3.4 Rozsah kriminalizace jednání právnických osob	26
2.4 Přičitatelnost činu právnické osobě	30
2.4.1 Podmínky přičitatelnosti	30
2.4.1.1 Protiprávní čin v zájmu nebo v rámci činnosti právnické osoby.....	31
2.4.1.2 Jednající fyzická osoba a podmínky přičitatelnosti	32
2.4.1.2.1. Přičitatelnost jednání u zaměstnance	33
2.4.2 Přičitatelnost jednání neznámé osoby	35
2.4.3 Vyvinění se z trestní odpovědnosti	36
2.4.3.1 Důkazní břemeno v otázce vyvinění právnické osoby	40
2.5 Přejít trestní odpovědnosti na právního nástupce.....	42
2.6 Zánik trestní odpovědnosti právnických osob	45
3 Delikt ní odpovědnosti právnických osob ve Spolkové republice Německo	47
3.1 Úvodem	47
3.2 Právní úprava de lege lata.....	48
3.2.1 Podmínky vzniku správní odpovědnosti právnické osoby	50
3.2.2 Sankce	54
3.2.3 Právní úprava řízení o uložení pokuty.....	55
3.3 Právní úprava de lege ferenda	56

3.3.1	Návrh zákona o sankcionování spolků.....	58
3.4	Shrnutí a srovnání.....	62
	Závěr.....	66
	Seznam zkratek	1
	Seznam použitých zdrojů	2

Úvod

Ačkoliv je trestní odpovědnost právnických osob součástí českého právního řádu již více než osm let a Česká republika v souvislosti s jejím zavedením patřila spíše k opozdílům v rámci států kontinentální Evropy, jedná se nadále o institut kontroverzní a hojně diskutovaný. Odborná literatura se zde ve velké míře zabývá jak některými spornými aspekty platné právní úpravy, tak i vhodností a nutností zavedení trestní odpovědnosti právnických osob jako takové.

Na jednu stranu lze pochopit určitou dávku rezervovanosti vzhledem k tomu, že tento institut je prolomením zakořeněné zásady individuální trestní odpovědnosti fyzických osob. Na druhou stranu je dle mého názoru efektivnější soustředit diskuzi nikoliv na otázku, zda je právní úprava trestní odpovědnosti právnických osob nezbytná (jelikož ji s ohledem na mezinárodní závazky České republiky v tomto směru nelze dojít k jinému závěru, než že určitá forma sankcionování právnických osob za trestné činy je nevyhnutelná), nýbrž na snahu zdokonalit a zpřesnit jednotlivá ustanovení zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, tak, aby přes četné novelizace zákona nedocházelo stále k opakovaným názorovým střetům při výkladu rozporných a nejednoznačných ustanovení, která tvoří základ celé právní úpravy.

V rámci této práce tedy není ve velké míře věnována pozornost argumentům pro a proti zavedení trestní odpovědnosti právnických osob, nýbrž se soustředím především na dílčí otázky hmotněprávní úpravy trestní odpovědnosti právnických osob, jejich problematické části a hledání možných řešení *de lege ferenda*, a to rovněž prostřednictvím zkoumání právní úpravy ve Spolkové republice Německo, a jejího srovnání s českou právní úpravou.

Práce je rozdělena do tří kapitol. První kapitola je věnována obecnému úvodu do pojmu trestní odpovědnosti právnických osob a jeho základním koncepcím, jež jsou klíčové pro jeho vymezení v kontextu právních řádů různých států. Součástí této kapitoly je také exkurz do historického vývoje anglosaského právního systému, který je kolébkou delikttní odpovědnosti právnických osob. Dále obsahuje pojednání o závazcích České republiky vyplývajících z mezinárodních smluv a legislativy Evropské unie v oblasti delikttní odpovědnosti právnických osob. V rámci této kapitoly se snažím nastínit důvody, na jejichž základě bylo zavedení delikttní odpovědnosti právnických osob za trestné činy do českého právního řádu logickým a nevyhnutelným krokem.

V druhé kapitole se soustředím na platnou hmotněprávní úpravu trestní odpovědnosti právnických osob v České republice, jejím základním charakteristikám a jednotlivým institutům. Konkrétně je v rámci této kapitoly věnována pozornost problematice působnosti zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, s důrazem na působnost místní, osobní a věcnou, koncepci přičitatelnosti činu právnické osobě a problematice vyvinění

právnícké osoby, jakožto samotnému základu vzniku trestní odpovědnosti právnické osoby. Mimo to je zde také vymezena zásada přechodu trestní odpovědnosti na právního nástupce a zánik trestní odpovědnosti právnických osob. V rámci jednotlivých částí této kapitoly se snažím podat nejen ucelený výklad na základě dostupné odborné literatury, ale rovněž polemizuji nad možnými řešeními sporných a problematických otázek platné právní úpravy.

Obsahem třetí kapitoly je pak právní úprava deliktní odpovědnosti právnických osob ve Spolkové republice Německo. Zařadit tuto kapitolu do této práce jsem se rozhodla především z toho důvodu, že při hledání řešení *de lege ferenda* považuji komparativní náhled do zahraničních úprav za jednu z nejefektivnějších cest jejich nalezení. Německá právní úprava se sice ubírá směrem zakotvení deliktní odpovědnosti právnických osob za trestné činy v normách správního práva, přesto lze v mnoha směrech shledat řadu podobností s českou právní úpravou, zejména pak v souvislosti s koncepcí přičitatelnosti činu právnické osobě a přechodu trestní odpovědnosti na právního nástupce. Navíc je v současné době v přípravné fázi vládní návrh zákona o sankcionování spolků (jak tento pojem užívá německá jurisprudenc, tzn. jako souhrnné označení pro právnické osoby a jiná sdružení osob), který se prezentuje jako určitá úprava *sui generis* vedle norem správního a trestního práva. Prakticky ale jde o úpravu koncepčně velmi podobnou právě trestní odpovědnosti. V případě, že bude tento návrh přijat, půjde o výrazné sblížení právních úprav České republiky a Spolkové republiky Německo.

V závěru třetí kapitoly se snažím o komparaci české a německé úpravy deliktní odpovědnosti právnických osob, a to jak v kontextu platné právní úpravy, tak připravovaného návrhu zákona. Na konkrétních institutech pak demonstruji způsoby, jakými se mohou obě právní úpravy navzájem inspirovat.

1 Obecná východiska trestní odpovědnosti právnických osob

1.1 Pojem a koncepce trestní odpovědnosti právnických osob

Trestní odpovědnost je podsystémem právní odpovědnosti, vedle mj. odpovědnosti občanskoprávní nebo správněprávní. Právní odpovědnost lze definovat jako „*povinnost strpět při porušení právní povinnosti následky předpokládané právními normami v rámci odpovědnostního právního vztahu*“.¹ Při studiu pojmu trestní odpovědnosti právnických osob je nicméně důležité pamatovat na odlišné chápání tohoto institutu v rámci právních řádů jednotlivých států. Je tedy na místě u každého právního řádu zkoumat konkrétní prostředky, které zákonodárce zvolil k naplnění požadavků týkajících se postihu protiprávního jednání právnických osob. K nejednotnému chápání a přístupu k pojmu trestní odpovědnosti právnických osob přispívá rovněž skutečnost, že mezinárodněprávní dokumenty zakotvující povinnost zavedení takové odpovědnosti se, ve většině případů, omezují na kvalitativní vymezení deliktní odpovědnosti právnických osob. Požadavek na její trestní formu výslovně nezakotvují a naplnění závazků mezinárodního práva může být tedy uskutečněno i prostředky např. práva správního.²

Jednotlivé přístupy lze určitým způsobem typizovat, tedy vytvořit obecné modely deliktní odpovědnosti právnických osob na základě společných znaků, zejména typu právního odvětví, povahy či způsobu vzniku odpovědnosti právnické osoby na základě jednání osoby fyzické.³ Obecně jsou v rámci odborné literatury vymezovány tři základní koncepce trestní odpovědnosti právnických osob: pravá trestní odpovědnost právnických osob, nepravá trestní odpovědnost právnických osob a jiný způsob regulace protiprávní činnosti právnických osob.⁴

O **pravé trestní odpovědnosti** hovoříme tehdy, kdy je trestní odpovědnost právnických osob upravena buď v rámci obecného trestního zákona, nebo ve zvláštním zákoně upravujícím trestní odpovědnost právnických osob. Tyto předpisy pak vymezují postavení a odpovědnost právnické

---

¹ JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Praha: Leges, 2019, s. 15.

² JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob jako předmět zkoumání [online]. Ministerstvo vnitra České republiky, 2008 [cit. 21. 2. 2020]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/trestni-odpovednost-pravnickych-osob-jako-predmet-zkoumani.aspx>.

³ FOREJT, P., HABARTA, P., TREŠLOVÁ, L. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem. Praha: Linde, 2012, s. 11.

⁴ JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob. Praha: Linde, 2007, s. 22; ŠÁMAL, P. K trestněprávní odpovědnosti právnických osob. Bulletin advokacie 2011, č. 11, s. 22.; ZÁHORA, J., ŠIMČOVEK I. Zákon o trestnej odpovědnosti právnických osob. Komentár. 2. vyd. Bratislava: Wolters Kluwer, 2019, s. 21.; FOREJT, P., HABARTA, P., TREŠLOVÁ, L. op. cit. sub. 3, s. 12.; JELÍNEK, J., HERCZEG, J. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentár s judikaturou. 2. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 16.

osoby na základě jednání fyzické osoby v určitém postavení, nebo v určitém vztahu k této právnické osobě. Takto založená trestní odpovědnost existuje nezávisle na trestní odpovědnosti konkrétní jednatel fyzické osoby.⁵ Právnickým osobám jsou následně ukládány trestní sankce v trestním řízení. K této koncepci se ve svých právních řádech přiklání celá řada evropských států, např. Polská republika, Slovenská republika nebo Rakouská republika.⁶ Trestní odpovědnost právnických osob v České republice je rovněž založena na modelu pravé trestní odpovědnosti.

Koncepce **nepravé trestní odpovědnosti** naopak vychází z myšlenky, že trestní odpovědnost právnické osoby je až odpovědností sekundární ve vztahu k trestní odpovědnosti konkrétní fyzické osoby. Umožňuje právnickou osobu postihnout prostřednictvím ochranného opatření nebo jiné podobné sankce – tzv. quasi-trestní sankce.⁷ Právnickou osobu je pak možno sankcionovat, až pokud se prokáže, že se určitým způsobem účastnila jednání konkrétní fyzické osoby, ohledně které již bylo trestní řízení ukončeno. Tato koncepce obsahuje ve srovnání s pravou trestní odpovědností řadu nevýhod, jelikož jednání konkrétní fyzické osoby se často prokázat vůbec nepodaří (i s ohledem na často komplikované vnitřní korporátní vztahy v rámci právnické osoby), tudíž nemůže nastoupit ani odpovědnost osoby právnické. Navíc poté, co je rozhodnuto o činu osoby fyzické, je velice pravděpodobné, že právnická osoba bude již jen prázdnou schránkou bez postižitelného majetku nebo činnosti. Sankcionování takové právnické osoby již postrádá svůj účel. Formy nepravé trestní odpovědnosti je možné historicky nalézt ve španělském a slovenském právním řádu.⁸ V současné době je však právní úprava v těchto zemích již založena na koncepci pravé trestní odpovědnosti právnických osob.

Třetí skupinu pak představují **jiné způsoby regulace protiprávního jednání právnických osob**, které sice neužívají prostředky trestního práva, přesto ale splňují mezinárodněprávní požadavky na deliktní odpovědnost tím, že zakotvují určitou úroveň sankcionování z hlediska účinnosti a přiměřenosti sankce. Jako příklad takového způsobu regulace lze uvést administrativněprávní odpovědnost právnických osob v rámci německého, švédského či

---

⁵ FOREJT, HABARTA, TREŠLOVÁ, op. cit. sub. 3, s. 12.

⁶ JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob. In: JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7. vyd. Praha: Leges, 2019, s. 379-380.

⁷ JELÍNEK, op. cit. sub. 1, s. 177.

⁸ Tamtéž.

bulharského právního řádu. Často v sobě ale i tyto formy obsahují prvky trestního práva, můžeme tedy v některých případech hovořit spíše o modelech smíšených.⁹

1.2 Historický vývoj trestní odpovědnosti právnických osob

Institut trestní odpovědnosti právnických osob je v rámci evropských (kontinentálních) právních systémů tématem zejména posledních dekád a jedná se stále o téma značně kontroverzní. Ač je kontinentální trestněprávní kultura vystavěna na zásadě individuální trestní odpovědnosti fyzických osob ve spojitosti se zásadou *societas delinquere non potest* (právnická osoba se nemůže (trestně) provinit), i v rámci starověku a středověku můžeme lze do jisté míry hovořit o trestní odpovědnosti kolektivních uskupení, ať již výslovně označené za právnické osoby, či nikoliv.¹⁰ Sankcionování těchto kolektivních uskupení prostřednictvím norem trestního práva ale v průběhu 18. století prakticky vymizelo a o návratu k ideji deliktní odpovědnosti právnických osob můžeme hovořit až od 20. století. Naproti tomu v rámci anglosaské právní kultury prošel tento institut dlouhým kontinuálním vývojem a je obecně přijímán jako samozřejmá součást trestněprávního systému.

1.2.1 Vývoj ve Velké Británii a USA

Ve **Velké Británii** se setkáváme s trestní odpovědností právnických osob již v 19. století, kdy vyvstala potřeba regulovat jejich činnost především s ohledem na určité veřejnoprávní povinnosti. První sankcí uloženou právnické osobě byl peněžitý trest ve věci Regina vs. Birmingham & Gloucester Railway Co. v roce 1842. Společnost Birmingham & Gloucester Railway Company byla založena zvláštním zákonem, který mj. vyžadoval, aby společnost využila zákonem stanoveného práva zabrat určité pozemky a na nich vystavěla mosty v souvislosti se stavbou železnice. Společnost tak nicméně ve stanovené lhůtě neučinila a v důsledku vypršení lhůty o své právo pozemky zabrat přišla. Soud vyhodnotil toto jednání jako narušení veřejného pořádku, kdy

---

⁹ ZÁHORA, ŠIMČOVEK, op. cit. sub. 4, s. 21-22.

¹⁰ MUSIL, J. Úvod. In: ŠÁMAL, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 23.

zákonná povinnost, kterou společnost nesplnila, byla uložena přímo jí jako právnické osobě. Šlo tedy o odpovědnost objektivní, bez nutnosti dokazovat zavinění konkrétních fyzických osob.¹¹

Aby mohla být dovozována odpovědnost právnické osoby i v jiných případech, bylo nutné prolomit zakořeněnou zásadu individuální trestní odpovědnosti a požadavku na přítomnost subjektivní stránky trestného činu na straně pachatele, tzv. *mens rea / guilty minds*, odpovídající zavinění v rámci kontinentální právní úpravy.¹² První výjimkou z této zásady je teorie tzv. *strict liability*. Jedná se o koncept, na jehož základě jsou právnické osoby odpovědné za porušení určitých veřejnoprávních povinností bez ohledu na konkrétní okolnosti zavinění. Cílem teorie *strict liability* je sankcionování nedodržení určitých povinností ve veřejném zájmu, nikoliv ale morální odsouzení jednání pachatele. Druhou výjimkou je tzv. *vicarious liability*, neboli zástupná trestní odpovědnost. Lze ji charakterizovat jako objektivní odpovědnost právnické osoby za její zaměstnance / pracovníky, což představuje poměrně širokou skupinu osob. Takto založená odpovědnost zároveň ale dopadá pouze na činnost v „oboru“ právnické osoby.¹³

Vedle konceptů *strict liability* a *vicarious liability* se ve 20. století začala rozvíjet teorie tzv. *alter ego* – jedná se o přímou odpovědnost právnické osoby. Tato doktrína umožňuje aplikaci trestní odpovědnosti i tam, kde je zapotřebí prokázat určitou subjektivní stránku trestného činu, tedy zavinění.¹⁴ Na rozdíl od zástupné trestní odpovědnosti je tedy okruh trestných činů, které může právnická osoba takto spáchat, značně široký. Na druhou stranu je ale omezený co do výčtu fyzických osob, které mohou tento druh trestní odpovědnosti právnické osoby založit. Nejde o jakéhokoli zaměstnance, ale pouze o osobu v určitém vedoucím postavení.¹⁵ Doktrína *alter ego* úzce souvisí s tzv. identifikační teorií, která přirovnává právnickou osobu k člověku. Má rovněž mozek, tvořený jejími vedoucími představiteli, vnitřní pravidla, mechanismy, systém. Existuje proto v jejím rámci určitá vůle a cíl, kterými je vedena činnost právnické osoby. Jelikož lze

---

¹¹ BERNARD, T. J. The Historical Development of Corporate Criminal Liability. *Criminology* Volume 22 [online]. 1984 [cit. 21. 2. 2020], s. 7. Dostupné z: <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/crim22&i=5>; MEDELSKÝ, Jozef. Vývoj trestnej zodpovednosti právnických osôb. *Trestněprávní revue*. 2014, č. 4, s. 87-91.

¹² MUSIL, In: ŠÁMAL a kol., op. cit. sub. 10, s. 25.

¹³ Tamtéž.

¹⁴ WELLS, C. Criminal responsibility of legal persons in common law jurisdictions [online]. OECD, 2000 [cit. 21. 2. 2020], s. 5. Dostupné z: [http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=DAFFE/IME/BR\(2000\)22&docLanguage=En](http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=DAFFE/IME/BR(2000)22&docLanguage=En).

¹⁵ FENYK, J. Návrh českého zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (2004). *Dny práva – 2008 – Days of public law* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2008 [cit. 21. 2. 2020]. Dostupné z: <https://www.law.muni.cz/sborniky/dp08/files/pdf/trest/fenyk.pdf>.

právníckou osobu natolik připodobnit k osobě fyzické, lze u ní na základě této teorie v určité podobě shledat i zavinění.¹⁶

Ve **Spojených státech amerických** se vývoj trestní odpovědnosti právníckých osob o tolik neliší, jde spíše o interpretační a aplikační rozdíly. Počátky tohoto institutu byly podobně jako ve Velké Británii založeny na konceptu *strict liability*, a to především v souvislosti s procesem industrializace a výjimečnými událostmi, jako byly loďní nebo železniční havárie.

Významným milníkem bylo rozhodnutí U.S. Supreme Court z roku 1909 ve věci *New York Central & Hudson River Railroad Co. vs. United States*. Šlo o první případ v USA, kdy bylo u právnícké osoby dovozeno zavinění.¹⁷ Jednalo o činnost vedoucích pracovníků společnosti, kteří neoprávněným poskytováním slev různým firmám porušili zvláštní federální zákon. Na tomto skutkovém základu by šlo bez větších problémů dovodit odpovědnost na základě *strict liability*, soud ale v argumentaci přistoupil k přičítání jednání osoby ve vedoucím postavení samotné společnosti. Tuto koncepci lze, na rozdíl od *strict liability*, použít i u trestných činů vyžadujících zavinění.¹⁸ Na základě tohoto rozhodnutí pak vzniká doktrína tzv. *respondeat superior*, kterou lze aplikovat za splnění následujících podmínek:

- spáchaní trestného činu zaměstnancem právnícké osoby (jedná se o fyzickou osobu, jejíž jednání a zavinění je přičítáno právnícké osobě, bez ohledu na to, zda je tato osoba zároveň za daný čin také odpovědná),
- tato osoba jedná v rámci své pracovní činnosti (neuplatní se tedy v případech excessu zaměstnance, nicméně není vyžadován souhlas zaměstnavatele s daným jednáním), a
- zároveň takto jedná s úmyslem opatřit právnícké osobě určitou výhodu.¹⁹

Trestní odpovědnost právníckých osob je v anglosaském prostředí, jak bylo popsáno výše, vymezena řadou teorií, neexistuje ale jejich sjednocený systém. To je z velké míry dáno i charakterem právního systému *common law* vycházejícího z velké části ze soudních precedentů. Značná roztržitost je tedy pro tento systém příznačná. To nic nemění na tom, že lze anglosaské země považovat za kolébku trestní odpovědnosti právníckých osob, která je, a dále může být,

---

¹⁶ MUSIL, In: ŠÁMAL a kol., op. cit. sub. 10, s. 26.

¹⁷ BERNARD, op. cit. sub. 11.

¹⁸ MUSIL, In: ŠÁMAL a kol., op. cit. sub. 10, s. 27.

¹⁹ Tamtéž. s. 28-29.

inspirací pro právní řády států kontinentální Evropy, kde vývoj trestní odpovědnosti právnických osob nemá tak dlouhou historii.

1.2.2 Vývoj v kontinentální Evropě

Jak již bylo zmíněno výše, ačkoliv je trestní odpovědnost právnických osob ve státech kontinentální Evropy tématem zejména posledních desetiletí, existovaly během starověku a středověku určité formy postihu kolektivních uskupení, jako byly např. kláštery, obce, cechy, spolky nebo územní svazy. Šlo o postih především formou pokuty.²⁰

Koncem 17. a v 18. století ale došlo k odklonu od sankcionování právnických osob normami trestního práva. Byla prosazována myšlenka individuální trestní odpovědnosti fyzických osob a případy trestních řízení vedených proti jiným než fyzickým osobám do konce 18. století prakticky vymizely. Velkou roli v tomto ohledu hrál absolutismus. Absolutistický panovník k upevnění své moci ve vztahu ke korporátním uskupením, jako byly obce, kláštery nebo spolky, používal jiné nástroje než kolektivní trestání. Vliv na odklon od sankcionování právnických osob mělo rovněž osvícenství zdůrazňující individuální svobodu občana vycházející z přirozenoprávního základu, které se trestání kolektivních uskupení přičí.²¹

Institut se znovu stává aktuálním až počátkem 20. století, nejprve na poli mezinárodních konferencí. Myšlenka trestní odpovědnosti právnických osob byla diskutována na 2. mezinárodním kongresu v Bukurešti v roce 1929, v jehož rámci byl přijat konsenzus, že je na místě vytvoření systému, který umožní sankcionovat právnické osoby. Žádné konkrétní závěry nebo opatření ale formulovány nebyly.²²

V následujících letech jednotlivé státy kontinentální Evropy reagovaly na potřebu určitým způsobem právnické osoby sankcionovat především prostředky správního práva, tedy zakotvením odpovědnosti za přestupky a jiné správní delikty. Peněžité tresty pak v určitých případech svou mírou dosahovaly sankcí práva trestního. Přístup k zavedení pravé trestní odpovědnosti nicméně přetrvával odmítavý a jednotlivé právní řády setrvaly na zásadě individuální trestní odpovědnosti fyzické osoby až do 70. let 20. století, kdy ji v roce 1976 jako první zavedlo

---

²⁰ Trestní odpovědnost právnických osob – Úvodní vystoupení prof. JUDr. Jaroslava Fenyka Ph.D., DSc. na diskusním setkání české národní skupiny AIDP [online]. Praha, 6. 10. 2011 [cit. 29. 6. 2020]. Dostupné z: www.ok.cz/iksp/docs/aidp_111006f.doc.

²¹ MUSIL, In: ŠÁMAL a kol., op. cit. sub. 10, s. 23.

²² MEDELSKÝ, op. cit. sub. 11, s. 87-91.

Nizozemí. Ostatní země následovaly, ačkoli v některých přetrvalo zakotvení odpovědnosti normami správního práva – např. ve Spolkové republice Německo.²³ K prosazení trestní odpovědnosti právnických osob významně přispěly především mezinárodní závazky zakotvující požadavky ve vztahu k tomuto institutu, a neméně také evropská integrace.

1.3 Mezinárodní závazky ČR k zavedení trestní odpovědnosti právnických osob

V případě zavedení trestní odpovědnosti právnických osob v České republice (dále také „ČR“) byly hlavním důvodem pro přijetí zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (dále také „ZTOPO“), především závazky vůči mezinárodním organizacím a Evropské unii.²⁴ V období posledních pěti dekad sílily na mezinárodním poli požadavky na zavedení efektivních právních nástrojů, jejichž cílem je zabránit páchání trestné činnosti právnickými osobami. Dosavadní právní nástroje možnost takové efektivní sankce neposkytovaly. Konkrétní požadavky byly formulovány v právních dokumentech Evropské Unie a mezinárodních organizací, zejména v rámci Organizace spojených národů, OECD a Rady Evropy. Šlo o téma aktuální také na vědeckých fórech, např. na konferencích Mezinárodní společnosti pro trestní právo (AIDP). Povaha jednotlivých právních dokumentů může být různá, některé mají povahu závazných mezinárodních smluv obsahujících povinnost smluvních stran konkrétní opatření zavést do svých právních řádů, jiné mají povahu nezávaznou (např. doporučení).²⁵

Společným znakem těchto dokumentů je absence výslovného požadavku na konkrétní prostředky, nebo na zavedení výlučně trestněprávních nástrojů. Soustředí se na kvalitativní stránku takových prostředků, způsobilých k dosažení stanoveného cíle. Sankce by měly být účinné, přiměřené a odstrašující („*effective, proportionate and dissuasive*“).²⁶ Zároveň připouští i jinou než trestní formu sankcionování právnických osob (mj. s ohledem na možné ústavněprávní překážky), např. prostředky správního práva nebo nástroje soukromoprávními. Co se týče věcného

---

²³ MUSIL, J. Trestní odpovědnost právnických osob: historický vývoj a mezinárodní srovnání. In: Pocta prof. JUDr. Otovi Novotnému k 70. narozeninám / uspořádali Jan Musil, Marie Vanduchová. Praha: CODEXIS Bohemia, 1998, s. 86-89.

²⁴ Srov. Důvodová zpráva k návrhu z. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Sněmovní tisk 285/0, Poslanecká sněmovna, 6. volební období [online] [cit. 1. 6. 2020]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=285&ct1=0>.

²⁵ ŠÁMAL, P. K úvodním ustanovením připravované rekodifikace trestního zákona. Trestněprávní revue. 2002, č. 12, s. 349.

²⁶ Srov. Úmluva o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích ze dne 17.12.1997. Čl. 3. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí (MZV) č. 25/2000 Sb.m.s.

rozsahu, není stanovena povinnost postihovat právnické osoby ve stejném rozsahu jako osoby fyzické. Naopak jsou v příslušných dokumentech požadavky na deliktní odpovědnost právnických osob věcně zaměřené na určitý tematický úsek, jako je ochrana životního prostředí nebo postih korupce.²⁷

V rámci této kapitoly budou stručně vymezeny konkrétní mezinárodní dokumenty a jejich obsah ve vztahu k požadavkům na sankcionování právnických osob.

1.3.1 Mezinárodní smlouvy

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob z roku 2011²⁸ uvádí následující mezinárodní smlouvy obsahující závazek zavedení deliktní odpovědnosti, kterými je Česká republika vázaná:

- Úmluva o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích (Paříž, 17. prosince 1997) vzniklá v rámci OECD, která pro ČR vstoupila v platnost dne 21. března 2000;²⁹
- Trestněprávní úmluva o korupci (Štrasburk, 27. ledna 1999) vzniklá v rámci Rady Evropy, která pro ČR vstoupila v platnost dne 1. července 2002;³⁰ a
- Mezinárodní úmluva o potlačování financování terorismu (přijata rezolucí Valného shromáždění OSN, 9. prosince 1999), která pro ČR vstoupila v platnost dne 26. ledna 2006.³¹

Úmluva o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích v čl. 2 zavazuje strany této úmluvy, aby přijaly v souladu se svými právními zásadami taková opatření, která budou potřebná pro založení odpovědnosti právnických osob za podplácení zahraničního veřejného činitele. Úmluva obsahuje v čl. 3 požadavek trestání takového jednání „účinnými, přiměřenými a odrazujícími“ sankcemi, a to buď povahy trestní, nebo mimo-trestní (v případě, že se podle právního řádu příslušného státu trestní odpovědnost nevztahuje na právnické osoby). Preambule úmluvy hovoří o rozšířenosti korupce veřejných

---

²⁷ KRÁL, V. K trestní odpovědnosti právnických osob – východiska, obsah a systematika zákonné právní úpravy. *Trestněprávní revue*. 2002, č. 8, s. 221.

²⁸ Důvodová zpráva k n. z. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, op. cit. sub. 24, s. 31.

²⁹ Sdělení MZV č. 25/2000 Sb.m.s.

³⁰ Sdělení MZV č. 70/2002 Sb.m.s., ve znění sdělení MZV č. 43/2009 Sb.m.s.

³¹ Sdělení MZV č. 18/2006 Sb.m.s., ve znění sdělení MZV č. 9/2010 Sb.m.s.

činitelů v rámci mezinárodních obchodních transakcích a společné odpovědnosti států v boji proti ní.

Trestněprávní úmluva o korupci v preambuli zdůrazňuje nutnost dobře fungující mezinárodní spolupráce v boji proti korupci, jevu, který ohrožuje mj. zákonnost, demokracii a lidská práva. Úmluva obsahuje výčet trestných činů souvisejících s korupcí, jejichž postih jsou strany úmluvy povinny zajistit v rámci svých právních řádů. Tři z těchto činů (aktivní úplatkářství, obchodování s vlivem, praní špinavých peněz) se týkají i právnických osob. Podle čl. 18 úmluvy přijme každý smluvní stát opatření zajišťující odpovědnost právnických osob za tyto trestné činy za předpokladu, že byly spáchány „*ve prospěch fyzické osoby jednající buď individuálně nebo jako člen orgánu právnické osoby a mající vedoucí postavení v rámci tohoto subjektu, které je založeno na: oprávnění zastupovat právnickou osobu, nebo oprávnění vydávat rozhodnutí jménem právnické osoby, nebo oprávnění vykonávat kontrolní činnost v rámci právnické osoby jakož i v takovém případě, kdy taková fyzická osoba je spolupachatelem nebo podněcovatelem shora uvedených trestných činů*“.³² Dále také čl. 8 úmluvy obsahuje závazek zajistit deliktní odpovědnost za činy v případě, že taková fyzická osoba ve vedoucím postavení zanedbala povinný dohled nebo kontrolu, a umožnila tak spáchání činu osobou jí podřízenou ve prospěch právnické osoby. Zároveň zmiňuje možnost souběžné odpovědnosti fyzických osob, které trestný čin spáchaly. Ve vztahu k sankcionování pak úmluva stanovuje kvalitativní požadavek sankcí jakožto účinných, přiměřených a odrazujících, povahy správní nebo trestní, včetně peněžitých trestů.³³

Mezinárodní úmluva o potlačování financování terorismu byla přijata v návaznosti na dřívější legislativní akty OSN, především na rezoluci OSN č. 51/210 ze 17. prosince 1996 (ta obsahuje výzvu všem státům k podniknutí nezbytných kroků v boji proti terorismu a jeho financování). Úmluva vymezuje požadavky ohledně deliktní odpovědnosti právnických osob v čl. 5 – každý smluvní stát je povinen přijmout nezbytná opatření k tomu, aby právnická osoba mohla být činěna odpovědnou za činy, které spáchá fyzická osoba odpovědná za kontrolu nebo řízení této právnické osoby. Tento požadavek na odpovědnost se pak aplikuje v případě vymezených trestných činů v úmluvě (čl. 2) týkajících se činnosti teroristů, teroristických organizací a financování terorismu. Může se jednat o odpovědnost trestněprávní, správněprávní nebo soukromoprávní. Ohledně

---

³² Čl. 18 odst. 1, op. cit. sub. 30.

³³ Čl. 19 odst. 1, op. cit. sub. 30.

povahy sankcí je pak, stejně jako v rámci dvou předcházejících úmluv, požadavek na účinné, úměrné a odrazující sankce.

Výše uvedené úmluvy byly pro Českou republiku závazné již před přijetím ZTOPO. Není pochybnosti o tom, že v rámci aktuální právní úpravy jsou požadavky těchto dokumentů naplněny (ač v případě Mezinárodní úmluvy o potlačování financování terorismu se tomu tak stalo až novelou zák. č. 141/1961 Sb., zákon o trestním řízení soudním (trestní řád) z roku 2016, která zavedla mj. trestný čin financování terorismu). Vystává otázka, nakolik Česká republika splňovala závazky před přijetím ZTOPO. Jak uvádí Kopečný, závazky mohla naplňovat jen stěží, jelikož do přijetí ZTOPO existovala pouze úprava přestupků a správních deliktů právnických osob, které bezpochyby nedosahovaly kvalitativní úrovně požadované příslušnými úmluvami.³⁴

Existuje řada dalších mezinárodních smluv, které byly ratifikovány až po účinnosti ZTOPO, jako příklad lze uvést následující:

- Úmluva OSN proti korupci (New York, 31. října 2003; pro ČR je platná od 29. prosince 2013);³⁵
- Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu (New York, 15. listopadu 2000; pro ČR je platná od 24. října 2013);³⁶
- Druhý opční protokol k Úmluvě o právech dítěte týkající se prodeje dětí, dětské prostituce a dětské pornografie (New York, 25. května 2000; pro ČR je platný od 26. září 2013);³⁷
- Úmluva Rady Evropy o boji proti počítačové kriminalitě (Budapešť, 26. listopadu 2001; pro ČR je platná od 1. prosince 2013).³⁸

Stále existuje několik mezinárodních smluv, které ČR dosud neratifikovala, ač by tak s ohledem na své členství v příslušných mezinárodních organizacích učinit měla. Do přijetí příslušné právní úpravy pravé trestní odpovědnosti právnických osob bylo vyčkávání s ratifikací pochopitelné (ČR nebyla schopna příslušné závazky naplnit),³⁹ v současné době jsou nicméně tyto překážky odstraněny. Zde hovoříme např. o Úmluvě o trestněprávní ochraně životního prostředí

---

³⁴ KOPEČNÝ, Z. Mezinárodní závazky České republiky k zavedení trestní odpovědnosti právnických osob [online]. AUC Iuridica, 2017 [cit. 12. 3. 2020], č. 2, s. 25. Dostupné z: <https://www.noveaspi.cz/>.

³⁵ Sdělení MZV č. 105/2013 Sb.m.s.

³⁶ Sdělení MZV č. 75/2013 Sb.m.s.

³⁷ Sdělení MZV č. 74/2013 Sb.m.s.

³⁸ Sdělení MZV č. 104/2013 Sb.m.s.

³⁹ KOPEČNÝ, op. cit. sub. 34.

(Štrasburk, 4. listopadu 1998)⁴⁰ nebo Úmluvě Rady Evropy o padělání léčivých výrobků a obdobných trestných činech ohrožujících veřejné zdraví (Moskva, 28. října 2011)⁴¹.

1.3.2 Právní předpisy Evropské unie

Požadavek zakotvení deliktní odpovědnosti právnických osob zakotvuje také řada předpisů Evropské unie (dále také „EU“). Pokud jde o formy právních předpisů, před zrušením pilířové struktury Lisabonskou smlouvou v roce 2009 byla vydávána rámcová rozhodnutí Rady a směrnice (v závislosti na pilíři, v jehož rámci byl konkrétní akt přijat), po zrušení této struktury jsou vydávány pouze směrnice.⁴² Důvodová zpráva k ZTOPO zdůrazňovala existenci unijních předpisů jako přední argument pro přijetí této právní úpravy. To je pochopitelné s ohledem na skutečnost, že ze strany Evropské unie mohly být České republice uloženy reálné sankce za jejich nenaplnění.⁴³ V případě, že členský stát nesplní požadavky uložené směrnicí, může být proti tomuto státu zahájeno řízení o porušení Smlouvy o fungování Evropské unie, s čímž souvisí možnost finančního postihu.⁴⁴

Právní předpisy EU v této oblasti vykazují řadu společných rysů co do struktury a vymezení deliktní odpovědnosti právnických osob. S ohledem na vymezení právnické osoby definují směrnice a rámcová rozhodnutí právnickou osobu shodně jako „*jakýkoliv subjekt, který je právnickou osobou podle příslušného vnitrostátního práva, s výjimkou států nebo jiných veřejnoprávních subjektů při výkonu veřejné moci a veřejných mezinárodních organizací*“⁴⁵. Dále zakotvují konstrukci deliktní odpovědnosti právnických osob prostřednictvím vymezení širě nezbytných opatření, která má členský stát přijmout k zajištění toho, aby bylo možné právnické osoby činit odpovědnými za vymezený okruh trestných činů. Zároveň stanovují pravidla pro přičítání konkrétních jednání právnické osobě. Přičitatelné je jednání fyzické osoby ve prospěch právnické osoby, kdy tato fyzická osoba jedná samostatně nebo jako člen orgánu, a zároveň působí

---

⁴⁰ Council of Europe. Chart of signatures and ratifications of Treaty 172. Convention on the Protection of Environment through Criminal Law [online] [cit. 15. 6. 2020]. Dostupné z: https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/172/signatures?p_auth=koZOs84.

⁴¹ Council of Europe. Chart of signatures and ratifications of Treaty 211. Council of Europe Convention on the counterfeiting of medical products and similar crimes involving threats to public health [online] [cit. 15. 6. 2020]. Dostupné z:

https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/211/signatures?p_auth=koZOs84.

⁴² KOPEČNÝ, op. cit. sub. 34, s. 25.

⁴³ Důvodová zpráva k n. z. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, op. cit. sub. 24, s. 90.

⁴⁴ ŠÁMAL, op. cit. sub. 4, s. 20.

⁴⁵ Tamtéž, s. 22.

v rámci právnické osoby ve vedoucím postavení, tzn. buď je oprávněna ji zastupovat, má pravomoc přijímat rozhodnutí jejím jménem nebo v jejím rámci vykonávat kontrolu, a to včetně pomoci a návodu k takovým jednáním. Zároveň nevylučují souběžnou trestní odpovědnost příslušných fyzických osob. Ohledně sankcí pak předpisy EU stanovují obecný kvalitativní požadavek na účinné, přiměřené a odrazující sankce. V některých případech obsahují také demonstrativní výčet konkrétních typů sankcí, jako je např. zbavení oprávnění pobírat veřejné výhody nebo podpory nebo zrušení rozhodnutím soudu.⁴⁶

Mezi konkrétní právní předpisy EU obsahující požadavky ohledně deliktní odpovědnosti právnických osob patří následující rámcová rozhodnutí a směrnice:

- Rámcové rozhodnutí Rady EU 2001/413/SVV ze dne 28. 5. 2001 o potírání podvodů a padělání bezhotovostních platebních prostředků;
- Rámcové rozhodnutí Rady EU 2002/475/SVV ze dne 13. 6. 2002 o boji proti terorismu (srov. zejména čl. 7, 8, 9) ve spojení s Rámcovým rozhodnutím Rady 2008/919/SVV ze dne 28. 11. 2008, kterým se mění Rámcové rozhodnutí 2002/475/SVV o boji proti terorismu;
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/36/EU ze dne 5. 4. 2011 o prevenci a potírání obchodu s lidmi a ochraně jeho obětí a o nahrazení rámcového rozhodnutí Rady EU 2002/629/SVV ze dne 19. 7. 2002 o potírání obchodování s lidmi;
- Rámcové rozhodnutí Rady EU 2003/568/SVV ze dne 22. 7. 2003 o boji s korupcí v soukromém sektoru;
- Rámcové rozhodnutí Rady EU 2004/68/SVV ze dne 22. 12. 2003 o boji proti pohlavnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii;
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/52/ES ze dne 18. 6. 2009 o minimálních normách pro sankce a opatření vůči zaměstnavatelům neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí.⁴⁷

Za zmínku stojí také projekt uceleného trestního kodexu k zajištění ochrany finančních zájmů Evropské unie *Corpus Juris* připravovaný od roku 1996 z iniciativy orgánů Evropské unie, jehož účelem bylo vymezit základy evropského trestního práva. Tento projekt zahrnuje také úpravu trestní odpovědnosti právnických osob, konkrétně trestní odpovědnost řídicích pracovníků, trestní

---

⁴⁶ Důvodová zpráva k n. z. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, op. cit. sub. 24, s. 34-36.

⁴⁷ Úplný výčet obsažen např.: MUSIL, In: ŠÁMAL a kol., op. cit. sub. 10, s. 42-43.

odpovědnost organizací a jednotlivé tresty a opatření. Jeho ambicí nikdy nebylo představovat závazný právní dokument, spíše být jakýmsi východiskem pro unifikaci jednotlivých právních řádů členských států. Aktuálně však přetrvává v rámci jednotlivých členských států spíše tendence k zachování vlastní trestněprávní úpravy a otázka unifikace se jeví jako vzdálená.⁴⁸

---

⁴⁸ JELÍNEK, op. cit. sub. 1, s. 137-142.

2 Základy trestní odpovědnosti právnických osob v České republice

2.1 Úvodem

Trestní odpovědnost právnických osob byla do právního řádu České republiky zavedena zákonem č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim účinným od 1. ledna 2012.

Šlo o vládní návrh zákona, který byl přijat dne 6. prosince 2011, kdy Poslanecká sněmovna přehlasovala veto prezidenta republiky.⁴⁹ Zákon byl vyhlášen ve Sbírce zákonů dne 22. prosince 2011. Měl tak legisvakanci lhůtu o délce pouhých 9 dní, což je, s ohledem na takto zásadní a nový institut v právním řádu ČR, doba extrémně krátká. Následně zákon prošel několika novelizacemi, od novel charakteru „technického“, přes novelizace implementující pravidla EU a novely obsahující výrazné změny institutu trestní odpovědnosti právnických osob.⁵⁰ Pravděpodobně nejzásadnější novely provedené zákonem č. 183/2016 Sb. s účinností od 1. prosince 2016, výrazně rozšiřující rozsah kriminalizace jednání právnických osob a zavádějící možnost jejího vyvinění, se budu věnovat dále v této práci.

ZTOPO je trestním zákonem ve smyslu § 110 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník („**trestní zákoník**“), k němuž je ZTOPO ve vztahu speciality.⁵¹ Jak vyplývá z důvodové zprávy, nejedná se však o právní předpis zcela samostatný, ZTOPO „*navazuje na předpisy trestního práva v oblasti práva hmotného a procesního, kterými jsou trestní zákoník a trestní řád. Jde svou povahou o zákon, který bývá označován jako „vedlejší trestní zákon“ a pro nějž je typické, že obsahuje trestně právní ustanovení jak z oblasti předpisů hmotného, tak procesního práva.*“⁵² Některé otázky upravuje pouze částečně nebo vůbec. V takovém případě se subsidiárně užijí v souladu s § 1 odst. 2 ZTOPO obecné předpisy trestního práva, jestliže to povaha věci nevyklučuje.

2.2 Základní charakteristiky trestní odpovědnosti v ZTOPO

Trestní odpovědnost právnických osob zakotvená ZTOPO lze označit několika přívlastky, které charakterizují její povahu. Jedná se o trestní odpovědnost:

- pravou,

---

⁴⁹ Usnesení Poslanecké sněmovny č. 419/2011 Sb. ze dne 6. prosince 2011.

⁵⁰ JELÍNEK, op. cit. sub. 1, s. 169.

⁵¹ § 1 odst. 2 ZTOPO.

⁵² Důvodová zpráva k n. z. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, op. cit. sub. 24, s. 39.

- odvozenou,
- souběžnou a nezávislou, a
- subjektivní.

Označení **pravá trestní odpovědnost** je na místě, pokud je konkrétní právní úprava obsažena v obecném trestním zákoně nebo ve zvláštním zákoně upravující trestní odpovědnost právnických osob. Právnickým osobám jsou ukládány sankce v trestním řízení a lze je uznat vinnými i za předpokladu, že nebylo prokázáno, která konkrétní fyzická osoby daný čin spáchala, pokud je z okolností jasné, že jsou naplněny podmínky pro vznik trestní odpovědnosti. V podrobnostech lze odkázat na kapitolu 1.1 této práce.

Z povahy právnické osoby, jakožto fiktivního útvaru vytvořeného právem, vychází pojem **odvozené trestní odpovědnosti**. Právnická osoba není schopna ze své podstaty sama projevit vůli. Naopak vždy, když hovoříme o jednání právnické osoby, jde o jednání prostřednictvím osoby fyzické, která je ve vztahu k právnické osobě v určitém postavení. Konkrétní znaky skutkové podstaty trestného činu jsou dovozovány z jednání této fyzické osoby, a to včetně zavinění. Ze skutečnosti, že se vždy jedná o fakticky jednající osobu fyzickou, ale nelze vyvozovat, že by tím měla být vyloučena odpovědnost osoby právnické. Je prokázáno, že právnické osoby, jakožto subjekty sdružující fyzické osoby, projevují odlišnou vůli od fyzických osob, které je tvoří.⁵³ I proto je možné hovořit o trestní odpovědnosti právnické osoby odvozené od jednání fyzické osoby v určitém postavení, a to za splnění zákonem stanovených podmínek na základě modelu přičitatelnosti.⁵⁴ Koncepci přičitatelnosti se věnuji dále v této práci.

Jelikož se trestní odpovědnost právnických osob uplatňuje vedle trestní odpovědnosti osob fyzických, hovoříme o **trestní odpovědnosti souběžné**. V rámci jednoho skutku lze tak postihnout souběžně jak osobu fyzickou, tak osobu právnickou. Vyvstává otázka, zda taková konstrukce není v rozporu se zásadou *ne bis in idem*, která vyjadřuje zákaz dvojího postihu za stejný čin. Jelínek uvádí, že koncepce souběžné trestní odpovědnosti této zásadě neodporuje, jelikož jde o stíhání dvou různých subjektů, osoby právnické a osoby fyzické. Naopak zásadu *ne bis in idem* chápe jako zákaz dvojího stíhání stejného pachatele za stejný skutek.⁵⁵ S tímto názorem se ztotožňuji, jelikož jde o obdobnou situaci, kdy je za jeden trestný čin stíháno zároveň více spolupachatelů.

---

⁵³ ŠÁMAL, P. Trestní odpovědnost právnických osob. In: ŠÁMAL P. a kol. Trestní právo hmotné. 8. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 48.3

⁵⁴ JELÍNEK, op. cit. sub. 1, s. 190.

⁵⁵ JELÍNEK, op. cit. sub. 4, s. 58.

Souběžná trestní odpovědnost ale neznamená, že jedna závisí na druhé. Naopak, oba tyto typy odpovědnosti jsou na sobě vzájemně **nezávislé**. Trestní odpovědnost právnické osoby není podmíněna odsouzením konkrétní osoby fyzické. Vzhledem ke složitosti vztahů uvnitř právnické osoby v určitých případech není možné zjistit konkrétního pachatele, ale podmínky pro dovození odpovědnosti právnické osoby splněny jsou. Proto hovoříme o dvojkolejnosti trestní odpovědnosti fyzických a právnických osob.⁵⁶

Konečně, trestní odpovědnost právnických osob lze označit jako **odpovědnost subjektivní**. Trestní právo je tradičně založeno na zásadě odpovědnosti za zavinění, které je také obligatorním znakem skutkové podstaty trestného činu. Zatímco v případě trestní odpovědnosti fyzických osob není pochyb o tom, že fyzické osoby jsou schopny jednat zaviněně, v případě osob právnických tato otázka budí určitou kontroverzi. S ohledem na odlišnou povahu právnické osoby od osoby fyzické nelze na právnické osoby aplikovat stejná pravidla ohledně zavinění. Tento aspekt zákonodárce vzal v potaz vytvořením konstrukce přičitatelnosti v ZTOPO, na jejímž základě se právnické osobě přičítá jednání osoby fyzické, včetně zavinění

Trestní odpovědnosti právnických osob označuje za subjektivní důvodová zpráva k ZTOPO⁵⁷ a k tomuto názoru se přiklání i většina odborné veřejnosti.⁵⁸ Jelínek charakter trestní odpovědnosti jakožto odpovědnosti subjektivní odůvodňuje několika argumenty. Prvním argumentem je rovnost fyzických a právnických osob před zákonem. Trestní odpovědnost fyzických osob je odpovědností subjektivní, v případě druhé souběžné větve trestní odpovědnosti právnických osob tomu musí být rovněž tak. Druhým argumentem je pak skutečnost, že ZTOPO má povahu vedlejšího zákona ve vztahu k obecným předpisům trestního práva, které jsou založeny na subjektivní odpovědnosti. ZTOPO zároveň nijak nevymezuje potenciální odlišný charakter trestní odpovědnosti právnických osob. Jelínek dále uvádí možnou konstrukci zavinění právnické osoby, v jejímž rámci právnická osoba odpovídá za to, že nezavedla opatření, která by mohla trestné činnosti předcházet.⁵⁹ Opačné názory zaujímající stanovisko objektivní trestní odpovědnosti právnických osob lze označit za menšinové.⁶⁰

---

⁵⁶ JELÍNEK, op. cit. sub. 1, s. 197.

⁵⁷ Důvodová zpráva k n. z. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, op. cit. sub. 24, s. 43.

⁵⁸ Srov. např. ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J. § 8. Trestní odpovědnost právnické osoby. In: ŠÁMAL a kol., op. cit. sub. 10, s. 181.; ČEP, D. Nad zaviněním jako základem trestného činu právnické osoby (tj. k přičitatelnosti a otázkám souvisejícím). Právní rozhledy. 2016, č. 15-16, s. 531.

⁵⁹ JELÍNEK, op. cit. sub. 1, s. 201-204.

⁶⁰ Srov. např. BOHUSLAV, L. Trestní odpovědnost právnických osob. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 127-128.

2.3 Působnost ZTOPO

Působnost právní normy je v právní teorii definována jako vymezení rozsahu realizace a aplikace právní normy jako obecně závazného pravidla chování, uznaného a vynucovaného státem.⁶¹ Ve vztahu k trestnímu právu ji lze vymezit jako okruh společenských vztahů, na které se právní norma vztahuje, a podmínky, za kterých se tato norma uplatní.⁶² Rozlišujeme působnost časovou, místní, věcnou a osobní.

2.3.1 Časová působnost

Časová působnost vymezuje, jaká právní úprava se použije na hodnocení určitého činu z hlediska časového, tedy zda se aplikuje úprava účinná v době spáchání činu, nebo úprava pozdější. ZTOPO časovou úpravu neupravuje, v souladu se zásadou subsidiárního užití trestního zákoníku se tedy použijí pravidla časové působnosti upravená trestním zákoníkem v § 1 až § 3.⁶³ Jelikož otázka časové působnosti je velmi podrobně řešena odbornou literaturou v rámci trestní odpovědnosti fyzických osob, a také s ohledem na to, že její uplatnění nečiní větší výkladové potíže, nebudu jí v rámci této práce již věnovat další pozornost.

2.3.2 Místní působnost

Místní působnost vymezuje okruh společenských vztahů, na které se zákon uplatní z hlediska místa spáchání trestného činu. ZTOPO obsahuje zvláštní úpravu místní působnosti, a to především s ohledem na specifika, která přináší charakter právnické osoby co do jejího vzniku, existence a zániku, a také s ohledem na možnosti reálného vymožení odpovědnosti právnických osob.⁶⁴

Základní zásadou místní působnosti ZTOPO je zásada teritoriality zakotvená v § 2 odst. 1 ZTOPO. Ta omezuje působnost zákona na činy spáchané na území České republiky. Ve srovnání s trestním zákoníkem je zásada teritoriality v ZTOPO omezena toliko na činy spáchané na území ČR právnickou osobou, která má na území ČR sídlo, případně zahraniční právnickou osobou, která

---

⁶¹ HENDRYCH, D. a kol. Právníký slovník, 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 903.

⁶² JELÍNEK a kol., op. cit. sub. 6, s. 71.

⁶³ Srov. např. ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J. § 2. Uplatnění zásady teritoriality u právnických osob. In: ŠÁMAL a kol., op. cit. sub. 10, s. 71.; JELÍNEK In: JELÍNEK a kol., op. cit. sub. 6, s. 381.

⁶⁴ ŠÁMAL, DĚDIČ, op. cit. sub. 63.

má na území ČR umístěn podnik, organizační složku, vykonává zde svou činnost, nebo zde má svůj majetek.

Území ČR je dle obecně přijímané teorie představováno celým územím státu uvnitř státních hranic, včetně vzdušného prostoru nad tímto územím a podpovrchovým prostorem pod ním.⁶⁵ Úprava sídla právnické osoby je obsažena v § 136 až 137 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník („občanský zákoník“), přičemž sídlo se určí při vzniku právnické osoby a zapíše se do veřejného rejstříku, za předpokladu, že se do něj právnická osoba zapisuje. Zároveň se také ale každý může dovolat sídla skutečného (tedy nejenom sídla zapsaného), čímž se dle Lasáka rozumí především místo „*kde je těžiště činnosti právnické osoby, resp. místo (adresa), odkud je právnická osoba řízena, tedy především místo (adresa), kde zasedají a působí členové statutárního orgánu právnické osoby, případně místo (adresa), kde je umístěn hlavní závod této právnické osoby*“⁶⁶. Tato úprava se uplatní i v trestním řízení podle ZTOPO.⁶⁷

Naopak pojem podnik používaný v dikci ZTOPO soukromoprávní úprava již nezná, jelikož byl po rekodifikaci soukromého práva (především občanským zákoníkem) nahrazen pojmem obchodní závod. Ten občanský zákoník v § 502 definuje jako organizovaný soubor jmění vytvořený podnikatelem, který dle jeho vůle slouží k provozování jeho obchodní činnosti. Takto by měl být podnik vykládán i v rámci trestní odpovědnosti právnických osob. ZTOPO dále obsahuje doplnění zásady teritoriality úpravou tzv. distančních deliktů, tedy činů spáchaných zčásti v tuzemsku a zčásti v zahraničí. Čin se považuje za spáchaný na území ČR za předpokladu, že byl zde spáchán zcela nebo zčásti, ač porušení nebo ohrožení chráněného zájmu nastalo, případně mělo nastat, zcela nebo zčásti v cizině a naopak.⁶⁸

Další zásadou místní působnosti je zásada personality. Na základě této zásady lze postihnout i činy spáchané v cizině právnickou osobou, která má sídlo v ČR (§ 3 ZTOPO). Jedná se o tzv. aktivní zásadu personality, jelikož stát jejím prostřednictvím stíhá právnické osoby se sídlem na svém území i mimo něj. Tato zásada navazuje na osobní složku státní suverenity, jakožto svrchovaností státu nad svými občany a právnickými osobami se sídlem na jeho území. Pro uplatnění této zásady postačí, pokud je daný čin trestný podle českého právního řádu, nemusí jím

---

⁶⁵ Srov. JELÍNEK In: JELÍNEK, HERCZEG, op. cit. sub. 4, s. 42.

⁶⁶ LASÁK, J. § 137. Skutečné a zapsané sídlo. In: Lavický, P. a kol.: Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 725.

⁶⁷ JELÍNEK In: JELÍNEK, HERCZEG, op. cit. sub. 4, s. 42.

⁶⁸ § 2 odst. 2 ZTOPO.

být podle právního řádu platného v místě spáchání.⁶⁹ Naproti tomu pasivní zásada personality, tedy ochrana občanů ČR a osob s trvalým pobytem na území ČR, proti nimž byl spáchán trestný čin v cizině, jak ji zakotvuje trestní zákoník v § 7 odst. 2, se v rámci trestní odpovědnosti právnických osob neuplatní. Trestní zákoník zde totiž zakotvuje podmínku, že musí jít o trestný čin spáchaný proti fyzické osobě. ZTOPO zvláštní úpravu pasivní personality neobsahuje.

Pro úplnost je na místě doplnit zásadu ochrany a univerzality upravenou v § 4 odst. 1 ZTOPO, na jejímž základě lze stíhat určité taxativně vymezené trestné činy spáchané v zahraničí jakoukoliv právnickou osobou (tedy i pokud nemá sídlo v ČR). Jde o činy směřující proti důležitým společenským zájmům a jejichž stíhání je naplněním mezinárodněprávních závazků.⁷⁰ Podle § 4 odst. 2 ZTOPO lze pak stíhat i činy spáchané v zahraničí právnickou osobou, která nemá sídlo v ČR za předpokladu, že tento čin byl spáchan ve prospěch právnické osoby, která zde sídlo má. Tuto zásadu lze označit jako tzv. subsidiární zásadu univerzality. Na základě subsidiárního užití trestního zákoníku se v rámci místní působnosti užije také zásada registrace (neboli tzv. zásada vlajky) upravená v § 5 trestního zákoníku.

V rámci místní působnosti je zásada teritoriality považována za ústřední, ostatní jsou potom jejím doplňkem za předpokladu, že se zásada teritoriality neaplikuje.⁷¹ Žádná z výše jmenovaných zásad se ale neuplatní, pakliže to určitá mezinárodní smlouva nepřipouští. Zároveň ale může mezinárodní smlouva působnost ZTOPO naopak založit, ač nejsou splněny podmínky v rámci jednotlivých zásad místní působnosti (na základě § 9 ZTOPO).

2.3.3 Osobní působnost

Osobní působnost vymezuje, vůči kterým osobám lze daný právní předpis aplikovat. Toto vymezení může být buď pozitivní (výčet osob, na které se předpis aplikuje) nebo negativní (výčet osob, na které se právní předpis neuplatní). Osobní působnost zpravidla zůstává trestními zákony neupravena, jelikož její negativní vymezení vyplývá z předpisů mezinárodního a ústavního práva (např. hmotněprávní exempce poslance za hlasování v Poslanecké sněmovně na základě čl. 27 zák. č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky).⁷²

---

⁶⁹ JELÍNEK In: JELÍNEK, HERCZEG, op. cit. sub. 4, s. 46-47.

⁷⁰ ŠÁMAL, P. § 4. Uplatnění zásad univerzality a ochrany u právnických osob. In: ŠÁMAL a kol., op. cit. sub. 10, s. 103.

⁷¹ SÝKORA, M. Působnost zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. In: JELÍNEK, J. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013, s. 130-131.

⁷² Tamtéž, s. 133.

ZTOPO ale obsahuje částečné negativní vymezení osobní působnosti v § 6. Zákon se aplikuje na všechny právnické osoby s výjimkou České republiky (v celém rozsahu své činnosti) a územních samosprávných celků (ty ale pouze při výkonu veřejné moci). Jedná se o hmotněprávní exempci z trestní odpovědnosti, jednání těchto právnických osob tedy není od počátku trestné. Toto vymezení osobní působnosti vychází z pojetí právnické osoby v rámci mezinárodněprávních dokumentů pro účely trestní odpovědnosti, podle nějž se za právnické osoby nepovažují státy nebo jiné veřejnoprávní subjekty při výkonu veřejné moci.⁷³ Výčet subjektů vyňatých z působnosti zákona ale není kompletní. Neuplatní se ani na jiné státy, než je Česká republika, což vyplývá ze zásady suverenity státu, současně ale také z prosté pochybnosti o možnosti vést trestní řízení vůči jinému státu.⁷⁴ Stejně tak se ZTOPO nevztahuje na mezinárodní organizace veřejného práva, které požívají výsady a imunity mezinárodního práva veřejného vylučující aplikaci norem trestního práva.⁷⁵

Česká republika je z aplikace trestní odpovědnosti právnických osob vyloučena v rozsahu celé své činnosti, včetně všech svých organizačních složek. Stojí za zmínku, že podle § 21 občanského zákoníku je Česká republika právnickou osobou pouze pokud působí v oblasti soukromého práva. Hlavním argumentem absolutního vynětí České republiky je fakt, že by stát stíhal sám sebe. Jeho případné sankcionování např. formou peněžitého trestu by navíc mohlo ohrozit plnění jeho funkcí ve vztahu k občanům, některé tresty by z povahy věci ani nepřípadaly v úvahu (např. zrušení). Šámal uvádí, že případné sankcionování státu by mohlo vést k absurdní situaci, kdy by rozsudek vyhlášen „jménem republiky“ byl této republice zároveň adresován.⁷⁶ Zákon proto nepředpokládá, že by jednání státních představitelů mohlo být něčím jiným než trestným činem příslušných fyzických osob.

Toto odůvodnění nicméně skýtá i určité logické nedostatky. Argument sebe-trestání státu je oslaben faktem, že např. v rámci práva soukromého stát právně odpovídá, ač v takových případech příslušné povinnosti ukládá sám sobě. Lze nicméně poukázat na poměrně odlišnou funkci trestního práva jakožto prostředku *ultima ratio*, který by ve svém důsledku oslaboval primární účel státu.

---

⁷³ Důvodová zpráva k n. z. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, op. cit. sub. 24, s. 30.

⁷⁴ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 23.

⁷⁵ JELÍNEK In: JELÍNEK, HERCZEG, op. cit. sub. 4, s. 51.

⁷⁶ ŠÁMAL, P. § 6. Vyloučení odpovědnosti některých právnických osob za trestný čin. In: ŠÁMAL a kol., op. cit. sub. 10, s. 119.

Tím je péče o občany a zajištění jejich bezpečnosti.⁷⁷ Nadto trestní právo obsahuje výrazný prvek stigmatizace odsouzeného coby pachatele trestného činu. Pokud by tedy stát sám sebe takto označil, byla by výrazně oslabena jeho autorita ve vztahu k adresátům trestního práva, vůči kterým trestněprávní normy vynucuje. Jako protiargument hmotněprávní exempce ČR je skutečnost, že stát může při své činnosti vystupovat ve stejné pozici jako právnická osoba soukromého práva (např. vstupovat do soukromoprávních závazkových vztahů). I když by měl tedy být ve vztahu k těmto subjektům v rovném postavení, disponuje privilegiem beztrestnosti podle trestního práva.⁷⁸ Navíc, přestože stát není trestně odpovědným, v případě, že je sankcionována právnická osoba, v níž vlastní stoprocentní podíl stát, je jako jediný společník nepřímo postižen např. peněžitým trestem nebo zákazem činnosti. Lze nicméně shrnout, že absolutní vynětí státu z působnosti trestní odpovědnosti se uplatňuje i v rámci zahraničních úprav a v odborné literatuře není toto řešení výrazně rozporováno.

Spolu se státem jakožto právnickou osobou nejsou trestně odpovědné ani žádné jeho organizační složky. Organizační složky nejsou právnické osoby, jedná se o „*právní útvary, jejichž primární úkolem je zabezpečení základních funkcí státu na území České republiky, tj. činností spadajících pod výkon soudní, výkonné a zákonodárné moci*“⁷⁹. Jejich výčet je obsažen v § 3 zák. č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích. Organizační složky jsou členěny na zřízené zvláštním zákonem (např. ministerstva a jiné ústřední správní úřady) a na zřízené orgánem státní správy, obvykle ministerstvem (např. úřady práce zřízené Ministerstvem práce a sociálních věcí, finanční ředitelství zřízené Ministerstvem financí). Je vždy nutné rozlišovat, zda je určitý subjekt organizační složkou státu, nebo jde o právnickou osobu zřízenou státem, např. státní příspěvkové organizace (fakultní nemocnice, knihovny, divadla) nebo státní podniky. Tyto organizace totiž plně podléhají trestní odpovědnosti právnických osob.⁸⁰

ZTOPO dále z působnosti vyjímá **územní samosprávné celky**, které jsou dle čl. 101 odst. 3 Ústavy „*veřejnoprávními korporacemi, které mohou mít vlastní majetek a hospodaří podle vlastního rozpočtu*“. Jsou jimi obce, kraje a hl. město Praha, které má zvláštní postavení, jelikož je zároveň obcí i krajem.⁸¹ Zákon sice nestanovuje výslovně, že jsou právnickými osobami, dle Kopeckého ale lze dovodit, že se o ně jedná s ohledem na jejich vymezení jako korporace a na

---

⁷⁷ ŠELLENG, D. Právnická osoba jako pachatel trestného činu. Praha: Leges, 2019, s. 85.

⁷⁸ ŠÁMAL, op. cit. sub. 76, s. 118-119.

⁷⁹ FENYK, SMEJKAL, BÍLÁ, op. cit. sub. 74, s. 24.

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ § 1 odst. 1 zák. č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze.

možnost vlastnit majetek.⁸² Spolu s nimi nejsou trestně odpovědné jimi zřízené organizační složky. Naproti tomu, právnické osoby zřízené obcí nebo krajem jsou plně trestně odpovědné stejně jako v případě právnických osob zřízených Českou republikou.⁸³

Územní samosprávné celky jsou z působnosti ZTOPO vyloučeny pouze při výkonu veřejné moci. Tu vymezil Ústavní soud následovně: „*Veřejnou mocí se rozumí taková moc, která autoritativně rozhoduje o právech a povinnostech subjektů, ať již přímo, nebo zprostředkovaně. Subjekt, o jehož právech nebo povinnostech rozhoduje orgán veřejné moci, není v rovnoprávném postavení s tímto orgánem a obsah rozhodnutí tohoto orgánu nezávisí od vůle subjektu.*“⁸⁴ Rozhodující pro určení v konkrétní situaci, zda územní samosprávný celek vykonává veřejnou moc, je dle Ústavního soudu „*skutečnost, zda konkrétní subjekt rozhoduje o právech a povinnostech jiných osob a tato rozhodnutí jsou státní mocí vynutitelná nebo zda může stát do těchto práv a povinností zasahovat*“⁸⁵. Může takto jednat buď v rámci přenesené (v případě, kdy kraj nebo obec vykonává určité úkoly státní správy delegované zákonem) nebo samostatné působnosti (v situaci, kdy obec samostatně spravuje své vlastní záležitosti v zákonem vymezeném rozsahu).

Vždy je nicméně nutné zkoumat, zda jde o jednání z pozice veřejnoprávního subjektu, nebo o jednání soukromoprávního subjektu v rámci soukromoprávních vztahů. Pokud např. územní samosprávný celek jedná jako prodávající nebo pronajímatel, není v nadřazeném postavení vůči druhému subjektu ani nerozhoduje o jeho právech a povinnostech. Je tedy v takové situaci trestně odpovědný.⁸⁶ Co se týče trestní odpovědnosti v rámci přenesené působnosti, dle Kopecského bude územní samosprávný celek ve všech případech neodpovědný, jelikož se vždy jedná o výkon veřejné správy.⁸⁷ Naproti tomu Šelleng trefně podotýká, že ne za všech okolností musí jít v rámci přenesené působnosti o výkon veřejné moci. Jako příklad uvádí pořizování ověřených výstupů z informačních systémů podle zák. č. 365/2000 Sb., o informačních systémech veřejné správy.⁸⁸ Rovněž zde lze tedy teoreticky uvažovat o situacích, ve kterých by mohl být územní samosprávný celek trestně odpovědný.

---

⁸² KOPECKÝ, M. K otázkám trestní (ne)odpovědnosti územních samosprávných celků. In: JELÍNEK a kol., 2013, op. cit., s. 137.

⁸³ ŠÁMAL, op. cit. sub. 76, s. 130.

⁸⁴ Usnesení ÚS ze dne 25. listopadu 1993, sp.zn. II. ÚS 75/93.

⁸⁵ Usnesení ÚS ze dne 10. listopadu 1998, sp.zn. I. ÚS 229/98.

⁸⁶ FENYK, SMEJKAL, BÍLÁ, op. cit. sub. 74, s. 28.

⁸⁷ KOPECKÝ, op. cit. sub. 82, s. 140.

⁸⁸ ŠELLENG, op. cit. sub. 77, s. 88.

Naproti tomu majetková účast územních samosprávných celků a České republiky na jiných právnických osobách trestní odpovědnost těchto osob podle § 6 odst. 2 ZTOPO nijak neomezuje. Pojem majetková účast je v této souvislosti vykládán široce, půjde tedy o majetkovou účast v jakékoliv formě – ve formě akcií, podílu, vkladu aj.⁸⁹ Případy účasti státu, obce či kraje na právnické osobě jsou velmi časté, zpravidla je důvodem takové účasti zajišťování určitých veřejných potřeb danou právnickou osobou (např. Česká pošta, s. p.).

V souvislosti s osobní působností stojí za zmínku také problematika tzv. **prázdnych schránek**. Jedná se o právnické osoby, které formálně právně existují, nevyvíjí ale žádnou činnost, nemají žádný majetek, zaměstnance, příp. jsou silně zadlužené a do jejich vedení jsou často účelové dosazeny nezainteresované osoby (tzv. bílí koně).⁹⁰ Osobní působnost zákona k těmto subjektům není nijak omezena, ačkoli trestní stíhání takových právnických osob není schopno naplnit svůj účel, navíc se jedná o finančně nákladný proces. Z možných trestů, které lze právnické osobě uložit, přichází z hlediska naplnění účelu trest zrušení právnické osoby, k jehož uložení by vůbec nemuselo docházet v trestním řízení, ale namísto toho v rámci civilního soudnictví

Jedno z řešení této situace je zavedení principu oportunity v rámci trestního řízení podle ZTOPO. Na základě něj by bylo na uvážení státního zástupce, zda má smysl určité právnické osoby trestně stíhat, což zakládá velkou odpovědnost a širokou možnost diskrece státního zástupce. Následky by ale v případě selhání jednotlivce mohly založit výraznou nespravedlnost. Ačkoli lze nalézt příspěvky, kde jsou zmiňovány hlasy státních zástupců volajících po zavedení tohoto principu,⁹¹ v metodice Nejvyššího státního zastupitelství je vyjádřen negativní postoj. Jelikož je současná právní úprava založena na natolik stejných principech jako trestní odpovědnost fyzických osob, zavedení principu oportunity podle stanoviska Nejvyššího státního zastupitelství nepřipadá v úvahu.⁹² Odmítavý postoj zaujímá také Jelínek, podle nějž by zavedení tohoto principu mělo za následek nerovné postavení fyzických a právnických osob v trestním řízení. Jako jedno z možných řešení uvádí zúžení osobní působnosti ZTOPO.⁹³ Případně by bylo možné

---

⁸⁹ FENYK, SMEJKAL, BÍLÁ, op. cit. sub. 74, s. 29.

⁹⁰ JELÍNEK, J. Koncepce trestní odpovědnosti právnických osob [online]. AUC Iuridica, 2017 [cit. 12. 3. 2020], č. 2, s. 7. Dostupné z: <https://www.noveaspi.cz/>.

⁹¹ Srov. např. BOHUSLAV, L. Aktuální otázky trestní odpovědnosti právnických osob – II [online]. Právní prostor, 2016 [cit. 12. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/aktualni-otazky-trestni-odpovednosti-pravnickych-osob-ii>.

⁹² Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Průvodce právní úpravou pro státní zástupce [online]. Nejvyšší státní zastupitelství, 2018 [cit. 12. 3. 2020], s. 13. Dostupné z: http://www.nsz.cz/images/stories/PDF/Soubory_ke_stazeni/1_SL_141_2017_Aplikace_8_odst_5_ZTOPO.pdf.

⁹³ JELÍNEK, op. cit. sub. 90, s. 7.

poskytnout státnímu zástupci pravomoc za vymezených kritérií podat návrh na zrušení právnické osoby podle § 172 občanského zákoníku namísto zahájení trestního řízení, jelikož v současné době může toliko podat podnět.⁹⁴

2.3.4 Rozsah kriminalizace jednání právnických osob

Rozsah kriminalizace jednání právnických osob představuje vymezení věcné působnosti zákona. Odpovídá na otázku, za jaké trestné činy mohou být právnické osoby odpovědné. Obecně se nabízí následující varianty řešení. První je stanovení odpovědnosti právnické osoby za všechny trestné činy obsažené v trestním zákoníku s tím, že se neuplatní v případech, kdy to nepřipouští jejich povaha. Druhým řešením je stanovení věcné působnosti pomocí pozitivního výčtu trestných činů, za které právnická osoba odpovídá. Právní úprava v § 7 ZTOPO zakotvuje trestní odpovědnost právnických osob za všechny trestné činy vymezené v trestním zákoníku, s výjimkou taxativně vymezených trestných činů, u nichž odpovědnost právnické osoby nepřipadá v úvahu. Lze tedy hovořit o určitém kompromisu mezi prvními dvěma řešeními.

Tato koncepce věcné působnosti byla do ZTOPO začleněna novelou provedenou zákonem č. 183/2016 Sb. s účinností od 1. prosince 2016. Právnické osoby jsou tak odpovědné za více než 260 trestných činů včetně jednotlivých forem účastenství.⁹⁵ Tato novela je zásadním obratem ve vymezení věcné působnosti ZTOPO. Předchozí právní úprava obsahovala totiž pozitivní taxativní výčet 85 trestných činů (k datu 30. listopadu 2016), jichž se právnická osoba může dopustit. Novelou tedy došlo k razantnímu rozšíření trestní odpovědnosti právnických osob

Právnická osoba se může dopustit všech trestných činů stanovených trestním zákoníkem s výjimkou celkem 51 trestných činů. Vyloučeny jsou takové trestné činy, u nichž není postihování právnických osob možné, případně se nejevilo zákonodárci jako vhodné. První skupinou jsou trestné činy, u kterých nepřichází postih právnické osoby vůbec v úvahu. Jejich skutková podstata je natolik úzce navázána na fyzickou osobu, že se jich právnická osoba dopustit nemůže. Takovými trestnými činy je např. trestný čin zabití podle § 141 trestního zákoníku či trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou podle § 142 trestního zákoníku (jedná se o privilegované skutkové podstaty k trestnému činu vraždy podle § 140 trestního zákoníku, kdy znaky privilegovanosti mohou svědčit pouze hlavnímu pachateli – fyzické osobě).

---

⁹⁴ ŠELLENG, op. cit. sub. 77, s. 89.

⁹⁵ FENYK, SMEJKAL, BÍLÁ, op. cit. sub. 74, s. 32.

Druhou skupinou jsou trestné činy, u nichž je dle zákonodárce obtížná konstrukce trestní odpovědnosti právnických osob s ohledem na úzké spojení skutkové podstaty s fyzickou osobou, zahrnuje např. vlastnoruční delikty soulož mezi příbuznými podle § 188 trestního zákoníku či dvojího manželství podle § 194 trestního zákoníku.⁹⁶

Zákonodárce také vyloučil trestné činy, u nichž je zapotřebí konkrétní nebo speciální subjekt (např. trestný čin vlastizrady podle § 309 trestního zákoníku a trestný čin zneužití zastupování státu a mezinárodní organizace podle § 315 trestního zákoníku). Požadavek konkrétního nebo speciálního subjektu ve skutkové podstatě sice obecně nevylučuje možnost organizátorství, návodu nebo pomoci jiných subjektů, dle důvodové zprávy by ale takové jednání bylo vždy excesem, u kterého nebude možné dovést odpovědnost právnické osoby.⁹⁷ Lze si ale představit situace, kdy by takové jednání excesem nebylo, Šelleng jako příklad uvádí činnost extremistických politických stran.⁹⁸ Zákonodárce nicméně považoval trestní odpovědnost fyzické osoby v těchto případech za dostačující.

U dalších trestných činů by sice bylo dovození odpovědnosti právnických osob obecně možné, její uplatnění se ale nejeví jako vhodné na základě povahy trestního práva jakožto prostředku *ultima ratio* (např. účast na sebevraždě podle § 144 trestního zákoníku nebo trestné činy proti branné povinnosti podle hlavy jedenácté zvláštní části trestního zákoníku).⁹⁹ Z věcné působnosti jsou rovněž vyloučeny všechny formy trestné součinnosti právnických osob na těchto trestných činech. Jejich kriminalizace by znamenala nedovolenou analogii v neprospěch pachatele.

Novela provedená zákonem č. 183/2016 Sb. byla přijata především proto, že původní pozitivní výčet trestných činů, kterých se může právnická osoba dopustit, byl hojně kritizován jako nekoncepční a neúplný.¹⁰⁰ Vystává ale otázka, zda zvolené řešení nevykazuje stejné nedostatky. Pokud se právnická osoba z povahy věci určitého trestného činu dopustit nemůže, trestní odpovědnost by u ní neměla vzniknout v žádném případě, a to čistě z důvodu nenaplnění zákonných podmínek trestní odpovědnosti. Mělo by být pak bez významu, zda je daný čin

---

⁹⁶ Důvodová zpráva k novele z. o trestní odpovědnosti právnických osob. Sněmovní tisk 304/0, Poslanecká sněmovna, 7. volební období, str. 13-14 [online] [cit. 1. 6. 2020]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&t=304>.

⁹⁷ Tamtéž.

⁹⁸ ŠELLENG, op. cit. sub. 77, s. 97.

⁹⁹ Důvodová zpráva k novele z. o trestní odpovědnosti právnických osob, op. cit. sub. 96.

¹⁰⁰ Např. DANKOVÁ, K. K otázce rozsahu věcné působnosti. In: JELÍNEK a kol., 2013, op. cit., s. 302-309.; VIDRNA, J.: Je zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim zcela v souladu s ústavním pořádkem České republiky? Trestní právo (Wolters Kluwer) [online]. č. 11, 2012 [cit. 1. 6. 2020]. Dostupné z: <https://www.noveaspi.cz/>.

v negativním výčtu vyloučených trestných činů uveden či nikoli. Výslovné vyloučení některých trestných činů sice posiluje právní jistotu adresátů, na druhou stranu se ale jedná o autoritativní zásah zákonodárce, který sám stanovuje, za které trestné činy je vhodné právnickou osobu stíhat. Přitom si při tvorbě takového výčtu bezesporu nelze představit všechny eventuality situací. Je tedy možné, že nebude obsahovat některé trestné činy, ač se jich právnická osoba z povahy věci nemůže dopustit. Dále může dojít i k situaci, že trestné činy, kterých by se právnická osoba za určité situace dopustit mohla, součástí výčtu jsou a trestní odpovědnost právnických osob je tak *a priori* vyloučena

Jako jedna z variant řešení se nabízí stanovení generální trestní odpovědnosti právnických osob s výjimkou trestných činů, u nichž z povahy věci trestní odpovědnost nepřichází v úvahu. V každé situaci by pak orgány činné v trestním řízení musely učinit závěr, zda je v konkrétním případě možné naplnění podmínek trestní odpovědnosti právnické osoby. Výhodou tohoto řešení je bezesporu přehlednost a jednoduchost, navíc není nutné měnit text zákona v případě novel trestního zákoníku. Zároveň předběžně nevylučuje žádnou situaci, v jejímž rámci je sice vznik trestní odpovědnosti právnické osoby nepravděpodobný, ale nikoliv nemožný. Naproti tomu tato varianta snižuje právní jistotu adresátů trestních norem a předvídatelnost práva. Může zapříčinit velkou rozdílnost aplikace norem, kdy v jednom případě orgány činné v trestním řízení dojdou k závěru, že trestní odpovědnost právnické osoby je vyloučena a v jiném, skutkově obdobném, případě přistoupí ke stíhání. Tento aspekt lze vnímat i s ohledem na stále omezenou judikaturu v oblasti trestní odpovědnosti právnických osob jako výrazné negativum tohoto řešení.

Jako méně razantní varianta se jeví úprava stávajícího výčtu vypuštěním některých trestných činů, u kterých se stíhání právnických osob jeví nejen jako možné, ale i žádoucí. Například jde dle mého názoru o trestný čin opuštění dítěte nebo svěřené osoby podle § 195 trestního zákoníku a trestný čin porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže podle § 248 odst. 2 trestního zákoníku.

Co se týče trestného činu opuštění dítěte a svěřené osoby, důvodová zpráva k novele jako argument pro vyloučení trestní odpovědnosti uvádí skutečnost, že jednání spočívající v opuštění dítěte se může dopustit pouze fyzická osoba. To určitě platí pro povinnost péče vyplývající z rodičovské odpovědnosti, případně z institutu poručenství nebo opatrovnictví. Tento trestný čin nicméně dopadá i na situace, kdy je na základě soudního rozhodnutí nebo uzavřené smlouvy přijata

osoba do zdravotnického zařízení, ústavu sociální péče, domova pro seniory a dalších.¹⁰¹ I když je případná smlouva uzavírána s konkrétním zařízením (právníckou osobou), přichází v úvahu pouze trestní odpovědnost konkrétního pracovníka zařízení. Přitom není nijak nereálná představa, že pochybení konkrétního pracovníka bude zároveň naplňovat podmínky pro vznik trestní odpovědnosti právnické osoby – např. nebyla prováděna potřebná kontrola nad chováním zaměstnancům, případně dokonce pracovník jednal na základě pokynu osob ve vedoucím postavení.¹⁰²

Vynětí trestného činu porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže podle § 248 odst. 2 trestního zákoníku z působnosti ZTOPO je poměrně překvapivé, a to především proto, že právnickou osobu lze stíhat za trestné činy, které jsou k § 248 odst. 2 trestního zákoníku v poměru speciality, tj. trestný čin sjednání výhody při zadání veřejné zakázky při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 trestního zákoníku a trestný čin pletich při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži podle § 257 trestního zákoníku.¹⁰³ Původní návrh novely se zahrnutím tohoto trestného činu do negativního výčtu nepočítal, není tedy ani zohledněn v důvodové zprávě.¹⁰⁴ Trestný čin byl včleněn jako pozměňovací návrh z podnětu Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže, který osvojil poslanec a člen ústavněprávního výboru JUDr. Jan Chvojka. Odůvodnění pozměňovacího návrhu ale chybí.¹⁰⁵ Úřad pro ochranu hospodářské soutěže již dříve zaujal negativní stanovisko k zahrnutí trestných činů směřujících proti pravidlům hospodářské soutěže pod působnost ZTOPO, odůvodněné zejména nekompetentností orgánů činných v trestním řízení v porovnání se specializovaným Úřadem pro ochranu hospodářské soutěže, a dále nežádoucím a neefektivním rozdělením pravomocí mezi několik orgánů.¹⁰⁶ Nehledě na relevanci těchto argumentů, aktuální úprava vynětí pouze jedné skutkové podstaty je zjevně nelogická. Měla by být podrobena širší diskuzi o případném zahrnutí dalších trestných činů proti pravidlům hospodářské soutěže, nebo naopak vynětí zmíněného trestného činu z výčtu v § 7 ZTOPO.

---

¹⁰¹ DURDÍK, T. § 195. Opuštění dítěte nebo svěřené osoby. In: DRAŠTÍK, A. a kol. Trestní zákoník: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 1054.

¹⁰² ŠELLENG, op. cit. sub. 77, s. 99.

¹⁰³ SOTOLÁŘ, A. § 248. Porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže. In: DRAŠTÍK a kol., op. cit. sub. 101, s. 1798.

¹⁰⁴ Srov. důvodová zpráva k novele z. o trestní odpovědnosti právnických osob, op. cit. sub. 96.

¹⁰⁵ Zápis ze 48. schůze ústavně právního výboru Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, která se konala dne 25. listopadu 2015 [online]. Ústavně právní výbor, 2015 [cit. 1. 6. 2020]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=4006&o=7&td=22&cu=48>.

¹⁰⁶ Trestní odpovědnost právnických osob a její dopady na regulaci hospodářské soutěže [online]. Úřad pro ochranu hospodářské soutěže, 2011 [cit. 1. 6. 2020]. Dostupné z: <https://www.uohs.cz/cs/hospodarska-soutez/aktuality-z-hospodarske-souteze/1369-trestni-odpovednost-pravnicky-ch-osob-a-jeji-dopady-na-regulaci-h.html>.

Co se týče dalšího rozšíření trestných činů, které jsou vyňaty z věcné působnosti ZTOPO, lze uvažovat o některých kvalifikovaných skutkových podstatách, u nichž možnost uplatnění na právnické osoby vzbuzuje pochyby. Příkladem lze uvést § 186 odst. 4 písm. b) trestního zákoníku, kdy je kvalifikovaná skutková podstata aplikována za podmínky, že pachatel spáchá trestný čin sexuálního nátlaku mj. ve výkonu vazby nebo trestu odnětí svobody. V takovém případě si lze jen těžko představit, že by jednání bylo přičitatelné právnické osobě. Nezahrnutí některých trestných činů, u kterých z povahy věci není trestní odpovědnost právnické osoby možná nicméně neznamená takový problém, jako naopak „nadbytečné“ zahrnutí trestného činu, protože u nich nedojde k naplnění podmínek trestní odpovědnosti podle § 8 ZTOPO.

2.4 Přičitatelnost činu právnické osobě

Institut přičitatelnosti činu právnické osobě tvoří jádro právní úpravy trestní odpovědnosti právnických osob. České trestní právo je založeno na zásadě odpovědnosti za zavinění, nezaviněné jednání není trestné.¹⁰⁷ Právnické osoby jsou ale útvary značně odlišné od osob fyzických, které ze své povahy nemohou mít psychický vztah k činu představující zavinění. Zákonodárce tedy nemožnost vycházet ze stejného pojetí zavinění jako u osob fyzických řeší prostřednictvím konceptu přičitatelnosti jednání. Stanovuje podmínky, za kterých je jednání fyzické osoby, včetně jejího zavinění, přičítáno právnické osobě. Ta je za něj trestně odpovědná bez ohledu na existenci trestní odpovědnosti fyzické osoby. ZTOPO je tedy založen na myšlence, že „*sama právnická osoba trestný čin nepáchá, ale právnické osobě se pouze přičítá*“¹⁰⁸, a to na základě kumulativního splnění předpokladů uvedených v § 8 ZTOPO.

2.4.1 Podmínky přičitatelnosti

Podmínky přičitatelnosti vymezené v § 8 ZTOPO lze shrnout následovně. Musí jít o:

- protiprávní čin spáchaný v zájmu právnické osoby nebo v rámci činnosti právnické osoby;
- čin spáchaný jednáním jedné z fyzických osob v určitém postavení v rámci právnické osoby vymezených v § 8 odst. 1 ZTOPO;

---

¹⁰⁷ JELÍNEK a kol., op. cit. sub. 6, s. 46.

¹⁰⁸ ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J. § 8. Trestní odpovědnost právnické osoby. In: ŠÁMAL a kol., op. cit. sub. 10, s. 181.

- jednání, které splňuje konkrétní podmínky přičitatelnosti stanovené § 8 odst. 2 ZTOPO. Jednotlivé podmínky konkrétně rozeberu v následujících kapitolách.

2.4.1.1 Protiprávní čin v zájmu nebo v rámci činnosti právnické osoby

První podmínkou je protiprávnost činu. Musí jít tedy o jednání, které je v rozporu s objektivním právem. Protiprávnost je nezbytnou součástí skutkové podstaty každého trestného činu, jen protiprávní čin může být činem trestným.

Dále ZTOPO uvádí, že daný čin musí být spáchán v zájmu právnické osoby, nebo v rámci její činnosti, kdy stačí naplnění jednoho z těchto znaků. Požadavek určité souvislosti činu s právnickou osobou zajišťuje, aby právnická osoba trestně neodpovídala za tzv. excesy. Excesem je jednání, kterého se sice dopustila osoba v zákonem stanoveném postavení ve vztahu k právnické osobě, ale to je to jediné, co jej s právnickou osobou pojí, jinak totiž s právnickou osobou vůbec nesouvisí. V souvislosti s excesy je na místě uplatnění následující zásady: *„pokud byl čin v zásadě spáchán proti zájmům právnické osoby nebo na její úkor, nelze dovést trestní odpovědnost takto poškozené právnické osoby a bude uplatněna pouze trestní odpovědnost osoby jednající“*¹⁰⁹. Zároveň je vzhledem ke smyslu těchto ustanovení na místě restriktivní výklad.¹¹⁰

Protiprávní čin je spáchán v zájmu právnické osoby tehdy, pokud z něj má právnická osoba jakoukoliv formu prospěchu (majetkovou i nemajetkovou) nebo jeho prostřednictvím získá jakoukoliv výhodu. Může jít o zájem dovolený i nedovolený.¹¹¹ Obecně lze říct, že půjde o jakýkoliv čin, který *„zlepšuje nebo alespoň oproti jiným zachovává stávající postavení předmětné právnické osoby v oblasti jejího působení“*¹¹². Šámal a Dědič jako příklad uvádějí hmotný zisk, získání lepšího postavení na trhu, získání cenných informací nebo naopak odpadnutí určité finanční povinnosti.¹¹³

Podle Nejvyššího soudu je v zájmu právnické osoby i takové jednání, které zlepšuje postavení společníků nebo jiných osob ve společnosti (včetně zaměstnanců), ale pouze za předpokladu, že takovým benefitem společníka nebo jiné osoby je podmíněn určitý prospěch dané právnické osoby. Tuto podmínku demonstruje na situaci, kdy společník společnosti s ručením omezeným

---

¹⁰⁹ ŠÁMAL, DĚDIČ, In: ŠÁMAL a kol., op. cit. sub. 10 a 108, s. 194.

¹¹⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. listopadu 2015, sp. zn. 8 Tdo 627/2015.

¹¹¹ FENYK, SMEJKAL, BÍLÁ, op. cit. sub. 74, s. 38.

¹¹² ŠÁMAL, DĚDIČ, In: ŠÁMAL a kol., op. cit. sub. 10 a 108, s. 195.

¹¹³ Tamtéž, s. 194.

užívá služební vozidlo za soukromým účelem, ačkoliv má uložen trest zákazu řízení motorových vozidel. Daný společník se tak dopouští trestného činu maření výkonu soudního rozhodnutí, nikoliv však právnická osoba, která dané vozidlo vlastní, jelikož z tohoto jednání žádný prospěch nemá. O opačnou situaci by se jednalo, kdyby vozidlo užíval za daných podmínek ke služebním účelům. Pak by trestní odpovědnost právnické osoby přicházela v úvahu.¹¹⁴

Protiprávní čin je spáchán v rámci činnosti právnické osoby, pokud určitým způsobem souvisí s předmětem její činnosti, který je stanoven zpravidla právním předpisem, zakladatelským dokumentem, příp. je uveden ve veřejném rejstříku. Dle Čepa může jít i o činnost faktickou, tedy takovou, kterou právnická osoba skutečně vykonává, bez ohledu na její oficiální předmět činnosti.¹¹⁵ Předmět činnosti právnické osoby představuje účel její existence, ať už jde o účel veřejnoprávní nebo soukromoprávní. Obecně není relevantní, zda má z tohoto jednání právnická osoba nějaký prospěch nebo výhodu.¹¹⁶ Nejedná se ale o výrok absolutní. Lze si představit situace, kdy je sice určité jednání činěno v rámci činnosti právnické osoby, ale na její úkor, nikoliv v jejím zájmu. V takovém případě nebude právnická osoba trestně odpovědná a na místě bude pouze trestní odpovědnost fyzické osoby. Dle judikatury Nejvyššího soudu a odborné literatury by opačný názor šel zjevně proti smyslu zákonné úpravy.¹¹⁷

2.4.1.2 Jednající fyzická osoba a podmínky přičitatelnosti

Další podmínkou přičitatelnosti je spáchání činu jednou z fyzických osob vymezených v § 8 odst. 1 písm. a) - c) ZTOPO. Konkrétně jde o:

- a) statutární orgán, člena statutárního orgánu, nebo jinou osobu ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, která je oprávněna jménem nebo za právnickou osobu jednat;
- b) osobu ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, která u ní vykonává řídicí nebo kontrolní činnost;

---

¹¹⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. listopadu 2015, sp. zn. 8 Tdo 627/2015.

¹¹⁵ ČEP, D. Základy trestní odpovědnosti právnických osob ve světle judikatury Nejvyššího soudu (1. část). Trestněprávní revue. 2018, č. 9, s. 195-201.

¹¹⁶ ŠÁMAL, DĚDIČ, In: ŠÁMAL a kol., op. cit. sub. 10 a 108, s. 195.

¹¹⁷ Srov. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. listopadu 2015, sp. zn. 8 Tdo 627/2015; ze dne 31. ledna 2017, sp. zn. 4 Tdo 1681/2016; ze dne 27. září 2016, sp. zn. 8 Tdo 972/2016, ze dne 30. srpna 2017, sp. zn. 8 Tdo 924/2017.; FENYK, SMEJKAL, BÍLÁ, 2018, op. cit. sub. 74, s. 38; ŠÁMAL, DĚDIČ, In: ŠÁMAL a kol., op. cit. sub. 10 a 108, s. 196.

- c) osobu vykonávající rozhodující vliv na řízení právnické osoby, jestliže její jednání bylo alespoň jednou z podmínek vzniku následku zakládajícího trestní odpovědnost právnické osoby; nebo
- d) zaměstnance nebo osobu v obdobném postavení při plnění pracovních úkolů.

Jednání osob uvedených pod písmeny a) - c) (označení kopíruje zákonnou úpravu) lze právnické osobě v souladu s § 8 odst. 2 písm. a) ZTOPO přičítat za všech okolností, resp. za splnění podmínky protiprávního činu spáchaného v zájmu či v rámci činnosti právnické osoby, jak je rozebráno výše. Všechny znaky skutkové podstaty trestného činu (kromě subjektu) se odvíjí od této osoby, tedy i příslušná forma zavinění pro konkrétní trestný čin se přičítá právnické osobě.¹¹⁸

2.4.1.2.1. Přičitatelnost jednání u zaměstnance

V případě zaměstnance nebo osoby v obdobném postavení¹¹⁹ jsou v § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO stanoveny další podmínky, které musí být naplněny, aby byl čin právnické osobě přičitatelný. Tyto podmínky spočívají v porušení kontrolních a řídicích pravomocí v rámci právnické osoby a jsou dalším korektivem, který zabraňuje, aby se právnické osobě přičítaly excesy jednajících osob, v tomto případě zaměstnanců.¹²⁰ Rozlišujeme je na komisivní (spočívající v určitém konání) a omisivní (spočívající v určitém opomenutí). Tyto podmínky navazují na jednání orgánů právnické osoby nebo osob uvedených pod písmeny a) až c) výše. Konstrukce přičitatelnosti tak zahrnuje dvě, na sebe navazující, jednání různých osob.¹²¹

Komisivní podmínky stanovují, že čin spáchaný zaměstnancem je právnické osobě přičitatelný, pokud byl spáchán na základě rozhodnutí, schválení nebo pokynu orgánů právnické osoby nebo osob uvedených pod písmeny a) až c) výše. V rámci omisivních podmínek je přičitatelnost na místě za předpokladu, že orgány právnické osoby nebo osoby uvedené v písmenech a) až c) výše neprovedly taková opatření, která měly provést podle jiného právního předpisu, nebo která po nich lze spravedlivě požadovat. Takovým opomenutím je dle zákona zejména neprovedení povinné nebo potřebné kontroly nad činností zaměstnanců nebo jiných osob, jimž jsou nadřizeny, nebo neučinění nezbytných opatření k zamezení nebo odvrácení následků spáchaného trestného činu.

---

¹¹⁸ FOREJT, HABARTA, TREŠLOVÁ, op. cit. sub. 3, s. 80.

¹¹⁹ Dále bude pracováno pouze s pojmem zaměstnanec.

¹²⁰ FOREJT, HABARTA, TREŠLOVÁ, op. cit. sub. 3, s. 81.

¹²¹ ŠÁMAL, DĚDIČ, In: ŠÁMAL a kol., op. cit. sub. 10 a 108, s. 215.

Právnícké osobě se přičítá nejenom jednání zaměstnance, ale i osob, které svým jednáním naplnily komisivní nebo omisivní podmínky přičitatelnosti rozebrané výše. Zároveň musí být mezi těmito jednáními příčinná souvislost, tj. spáchání trestného činu bylo důsledkem omisivního nebo komisivního jednání orgánů právnícké osoby, nebo osob uvedených pod písmeny a) až c) výše. Pouze pak jsou naplněny podmínky přičitatelnosti a právnícká osoba je trestně odpovědná za daný trestný čin.¹²² Z hlediska znaků skutkové podstaty je ale klíčové jednání zaměstnance. Pokud je např. pro trestný čin třeba úmyslného zavinění, nemá na stanovení trestní odpovědnosti právnícké osoby vliv skutečnost, že osoby, které určitým způsobem porušily povinnost dohledu a kontroly jednaly nedbalostně. Podstatné zde bude úmyslné jednání zaměstnance.¹²³

Tato konstrukce přičitatelnosti rovněž poskytuje zvláštní možnost zproštění se trestní odpovědnosti právnícké osoby, pokud se neprokáže, že příslušné osoby porušily své řídicí a kontrolní povinnosti, a že tak došlo k zanedbání povinné kontroly a dohledu. K případné obhajobě právnícké osoby podle komentářové literatury přispívá například skutečnost, že právnícká osoba má zaveden konzistentní vnitřní kontrolní systém, provádí pravidelnou kontrolu preventivních opatření, v rámci své organizace má určeného pracovníka, kterého pověřila plněním povinností stanovených preventivními opatřeními, provádí pravidelná školení zaměstnanců nebo má vydané závazné vnitřní kodexy chování.¹²⁴ Škála těchto opatření je v podstatě neomezená a bude se odvíjet od konkrétních skutkových okolností případu.

Dle mého názoru nelze toto ustanovení chápat tak, že přenáší důkazní břemeno ohledně naplnění povinností kontroly a dohledu v rámci právnícké osoby na obviněnou právníckou osobu. V trestním řízení se uplatňuje zásada presumpce neviny, která mj. znamená, že obviněný není povinen prokazovat svou nevinu. Tato zásada se naplno uplatní i v řízení ve věcech právníckých osob. Důkazní břemeno leží na orgánech činných v trestním řízení, které musí prokázat všechny skutečnosti potřebné k rozhodnutí o tom, že je obviněný vinen.¹²⁵ Navíc, z důvodu ustanovení nijak nelyne, že by tyto skutečnosti musela právnícká osoba jakkoli prokazovat. Naopak prokázání určitého selhání kontroly nebo dohledu v rámci právnícké osoby je podmínkou samotného vzniku trestní odpovědnosti právnícké osoby. Ke stejnému názoru se přiklání Šámal a Dědič, dle nichž

---

¹²² FOREJT, HABARTA, TREŠLOVÁ, op. cit. sub. 3, s. 82.

¹²³ ŠÁMAL, DĚDIČ, In: ŠÁMAL a kol., op. cit. sub. 10 a 108, s. 221-222.

¹²⁴ JELÍNEK, In: JELÍNEK, HERCZEG, op. cit. sub. 4, s. 78; ŠÁMAL, DĚDIČ, In: ŠÁMAL a kol., op. cit. sub. 10 a 108, s. 219.

¹²⁵ JELÍNEK, J. Základní zásady trestního řízení. In: JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo procesní, 5. vyd. Praha: Leges, 2018, s. 130.

nebude čin právnické osobě přičítán, pokud se v trestním řízení nevyvrátí argument obhajoby, že v rámci právnické osoby nedošlo k porušení povinností kontroly a dohledu vymezených osob ve smyslu § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO.¹²⁶ Metodika Nejvyššího státního zastupitelství rovněž uvádí, že pro vznik trestní odpovědnosti právnické osoby je nutné prokázat, že vymezené osoby neprovedly povinná opatření nebo povinnou kontrolu.¹²⁷ Existují i opačné názory, v rámci odborné literatury je lze ale považovat za spíše ojedinělé.¹²⁸

2.4.2 Přičitatelnost jednání neznámé osoby

Z hlediska existence trestní odpovědnosti právnické osoby nemá v souladu s § 8 odst. 3 ZTOPO význam skutečnost, že se nepodaří zjistit, která konkrétní fyzická osoba daný skutek, jenž je přičítán právnické osobě, spáchala. Trestní odpovědnost právnické osoby je na této skutečnosti nezávislá a dostačuje prokázání, že určitý skutek byl spáchán bez ohledu na určení konkrétní jednatelky osoby.¹²⁹ Nemusí jít o raritní případ, jelikož právnická osoba bude mít často zájem na utajení konkrétní jednatelky osoby, příp. jí bude obtížné identifikovat z důvodu složitých korporátních vztahů v rámci právnické osoby, což bylo také jedním z argumentů zavedení trestní odpovědnosti právnických osob.

I v tomto případě musí být dostatečně prokázány jednotlivé podmínky přičitatelnosti činu právnické osobě, což může skutečnost, že nebyla zjištěna konkrétní jednatelka osoba, značně ztížit. Jen v malém množství případů budou orgány činné v trestním řízení tyto podmínky schopny prokázat. K tomu se vyjádřil mj. i Nejvyšší soud, který shrnul, že: „Rozhodná skutková zjištění ovšem musí i v tomto případě poskytovat dostatečný podklad ke spolehlivému závěru, že určitá fyzická osoba byť neznámá či neztotožněná spáchala protiprávní čin jménem trestně odpovědné právnické osoby, v jejím zájmu nebo v rámci její činnosti (např. že v rozporu se svými povinnostmi úmyslně zatajila účetnictví společnosti s ručením omezeným s dalšími důsledky uvedenými v § 254 odst. 1 tr. zákoníku), že si tak počínala v postavení vyžadovaném podle § 8 odst. 1 písm. a) až d) t. o. p. o. (např. jako jednatel společnosti s ručením omezeným) a že vzhledem k tomu lze přičítat spáchání trestného činu právnické osobě ve smyslu § 8 odst. 2 t. o. p. o. (např. v důsledku spáchání

---

¹²⁶ ŠÁMAL, DĚDIČ, In: ŠÁMAL a kol., op. cit. sub. 10 a 108, s. 218.

¹²⁷ Nejvyšší státní zastupitelství, op. cit. sub. 92, s. 13.

¹²⁸ Srov. např. BOHUSLAV, L. Přičitatelnost trestného činu právnické osobě. In: JELÍNEK a kol., op. cit. sub. 71, s. 152.

¹²⁹ FENYK, SMEJKAL, BÍLÁ, op. cit. sub. 74, s. 55-56.

činu statutárním orgánem právnické osoby či jeho členem).“¹³⁰ V každém případě je tedy nutné dostatečným způsobem prokázat splnění všech znaků skutkové podstaty a podmínek přičitatelnosti trestného činu právnické osobě.

Jako nejproblematictější se v této souvislosti jeví subjektivní stránka trestného činu, tedy prokázání zavinění u jednatelky (neznámé) fyzické osoby, o to více, pokud je pro daný trestný čin vyžadován úmysl. U nedbalostních trestných činů přichází v úvahu odvození zavinění z konkrétních skutkových okolností.¹³¹ Jen těžko si ale lze takovou konstrukci představit při prokazování, že jednatelky chtěl porušit nebo ohrozit zájem chráněný trestním zákonem, příp. věděl, že k takovému porušení nebo ohrožení může dojít a pro případ, že se tak stane, byl s takovým následkem srozuměn, jak to vyžaduje ve vztahu k úmyslu § 15 trestního zákoníku. Podle Šámala a Dědiče jsou ale potíže s prokazováním zavinění překážkou překonatelnou, přirovnávají ji k situaci, kdy obviněný v rámci trestního řízení odepře výpověď nebo při výpovědi lže.¹³² V takovém případě je také případný úmysl třeba prokázat z jiných skutečností. Lze shrnout, že obtížnost dovození podmínek přičitatelnosti jednání nezjištěné osoby se bude vždy odvíjet od konkrétního případu.

2.4.3 Vyvinění se z trestní odpovědnosti

Až do účinnosti novely ZTOPO provedené zákonem č. 183/2016 Sb. neměla právnická osoba možnost svým jednáním ovlivnit vznik trestní odpovědnosti, s výjimkou případu, kdy šlo o protiprávní čin spáchaný zaměstnancem ve smyslu § 8 odst. 1 písm. d) ZTOPO (podmínky přičitatelnosti v tomto případě jsou blíže rozebrány v kapitole 2.4.1.2.1.). S cílem motivovat právnické osoby k přijímání preventivních opatření a nástrojů způsobilých předcházet trestné činnosti, zavedla tato novela možnost vyvinění (exkulpace) právnické osoby.¹³³ Právnická osoba se podle § 8 odst. 5 ZTOPO trestní odpovědnosti zproští, pokud vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu osobami uvedenými v § 8 odst. 1 písm. a) – d) ZTOPO zabránila. Pokud je takové úsilí vynaloženo, je jednání příslušné fyzické osoby excesem, za který není právnická osoba trestně odpovědná.

---

¹³⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. června 2016, sp. zn. 5 Tdo 784/2016.

¹³¹ FOREJT, HABARTA, TREŠLOVÁ, op. cit. sub. 3, s. 84.

¹³² ŠÁMAL, DĚDIČ, In: ŠÁMAL a kol., op. cit. sub. 10 a 108, s. 223.

¹³³ FENYK, SMEJKAL, BÍLÁ, op. cit. sub. 74, s. 57.

Odborná literatura v tomto ohledu upozorňuje na nevhodně zvolenou zákonnou formulaci.¹³⁴ Zákon používá termín „zprostit se“. Zproštění (neboli liberace) trestní odpovědnosti přichází v úvahu u odpovědnosti objektivní, jako je tomu např. u škody z provozní činnosti podle § 2924 občanského zákoníku, kde osoba provozující závod nebo jiné zařízení nahradí škodu tímto závodem nebo zařízením způsobenou, bez ohledu na zavinění. Zákon v této souvislosti zakotvuje možnost liberace, pokud příslušná osoba prokáže, že vynaložila určitý standard péče stanovený zákonem. Jak je ale rozebráno v kapitole 2.2 této práce, trestní odpovědnost právnických osob je odpovědností subjektivní, nelze tedy hovořit o zproštění neboli liberaci, nýbrž o vyvinění, tedy exkulpací. Navíc, výraz „zprostit se“ naznačuje, že trestní odpovědnost právnické osoby nejprve vznikne, a až poté se přihlédně k případnému zproštění. V případě ustanovení § 8 odst. 5 ZTOPO je ale vynaložení veškerého úsilí, které je na právnické osobě možno spravedlivě požadovat, jednou z podmínek přičitatelnosti jednání právnické osobě. Vhodnější formulací by tedy bylo, že vynaložením veškerého úsilí, které lze spravedlivě požadovat, se právnická osoba z trestní odpovědnosti vyviní, potažmo se jí trestní odpovědnost nepřičte.¹³⁵

Dalším nedostatkem zákonné formulace je zvolení neurčitých, a pro trestní právo netypických, pojmů. Ustanovení obsahuje požadavek vynaloženého „veškerého úsilí“, které bylo možno „spravedlivě požadovat“. Tyto pojmy nejsou zákonodárcem nijak vyloženy či upřesněny. Je tedy otázkou, co je možné po konkrétní právnické osobě spravedlivě požadovat a jaká opatření zavedená právnickou osobou tomuto požadavku dostojí. Šámal a Dědič uvádějí, že primárně je potřeba zkoumat dodržování všech použitelných právních předpisů ze strany konkrétní právnické osoby. Dále je nutné hodnotit, jaké vnitřní předpisy a opatření právnická osoba v návaznosti na své zákonné povinnosti přijala s cílem zabránit trestné činnosti, a jakým způsobem tato opatření a předpisy fakticky naplňuje, kontroluje a vyhledává jejich případné porušení. Konkrétně půjde o různé statuty, pracovní a organizační řády, etické kodexy, kodexy chování a další interní předpisy, které ve svém souhrnu vytvářejí firemní kulturu příslušné právnické osoby. Při zkoumání těchto opatření je vhodné aplikovat kritérium vhodnosti a přiměřenosti s ohledem na velikost právnické osoby, povahu a délku její činnosti, počet a složení jejích zaměstnanců a další charakteristiky konkrétní právnické osoby.¹³⁶

---

¹³⁴ Srov. např. ŠÁMAL, DĚDIČ, In: ŠÁMAL a kol., op. cit. sub. 10 a 108, s. 229.; JELÍNEK, In: J. JELÍNEK, op. cit. sub. 1, s. 210.; ČEP, D. Korekční prvky trestní odpovědnosti právnických osob a „zbavení se“ trestní odpovědnosti právnickou osobou. Právní rozhledy. 2017, č. 10, s. 343-352.

¹³⁵ ŠÁMAL, DĚDIČ, In: ŠÁMAL a kol., op. cit. sub. 10 a 108, s. 230.

¹³⁶ Tamtéž, s. 233-235.

Velkou roli zde hrají tzv. *compliance* programy, které lze definovat jako soubor opatření upravujících vnitřní fungování právnické osoby, jejichž cílem je předejít trestné činnosti. Tyto programy představují nástroj samoregulace, prostřednictvím kterého si právnická osoba pro sebe vytváří pravidla a povinnosti nad rámec závazných právních předpisů. Existence *compliance* programu ale není samospasitelná, vždy je klíčové jeho fungování v praxi.¹³⁷ K této problematice se vyjádřil mj. Vrchní soud v Praze v rozhodnutí ze dne 9. března 2017, sp. zn. 6 TO 7/2017, jehož závěry shrnuje Čep. Dle Vrchního soudu v Praze je samotná existence *compliance* programu pouze jednou z podmínek naplnění předpokladů pro vyvinění právnické osoby. Klíčové je pak reálné fungování a naplňování tohoto programu v praxi, kontrola a vynucení jeho dodržování. Výslovně tedy uvedl, že formální existence určitých opatření nestačí, je třeba zkoumat jejich praktické fungování.¹³⁸

Jistým návodem pro právnické osoby ohledně toho, jaká opatření by měly přijmout, poskytuje metodika Nejvyššího státního zastupitelství. Prvním krokem je riziková analýza, v jejímž rámci právnická osoba vyhodnotí přítomná rizika. Následně stanoví obsah opatření, kterými na tato rizika bude reagovat. Tato opatření by měla naplňovat:

- preventivní účel – opatření zaměřená na předcházení faktorů, které vedou k trestné činnosti;
- detekční účel – opatření by měla být schopna odhalit protiprávní čin spáchaný v rámci činnosti nebo v zájmu právnické osoby; a
- reakční účel – opatření by měla obsahovat nástroje postihu a vyvození důsledků jako reakci na spáchání protiprávního činu.¹³⁹

Konkrétní formu opatření k zabránění trestné činnosti bude vždy nutné posuzovat individuálně, s ohledem na charakteristiky a odlišnosti konkrétní právnické osoby. Není proto možné taxativně vymezit opatření, která by každá právnická osoba měla přijmout, a která budou dostatečným argumentem pro posuzování vyvinění z trestní odpovědnosti v konkrétním případě. Zákodárce by se však měl *de lege ferenda* pokusit o zpřesnění zákonných požadavků alespoň formou demonstrativního výčtu opatření, jak v omezené míře činí v rámci podmínek přičitatelnosti jednání zaměstnance a osoby v obdobném postavení v § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO.

---

¹³⁷ JELÍNEK, op. cit. sub. 1, s. 212-213.

¹³⁸ ČEP, D. Základy trestní odpovědnosti právnických osob ve světle judikatury Nejvyššího soudu (dokončení). Trestněprávní revue. 2018, č. 10, s. 225-229.

¹³⁹ Nejvyšší státní zastupitelství, op. cit. sub. 92, s. 22-26.

V této souvislosti je nutné rovněž zkoumat vztah těchto dvou ustanovení, tj. vyvinění právnické osoby podle § 8 odst. 5 ZTOPO a podmínek přičitatelnosti jednání zaměstnance podle § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO. Obě ustanovení zakotvují možnost vyvinění právnické osoby. V prvním případě obecně, v druhém případě pouze ve vztahu k jednání zaměstnance nebo osoby v obdobném postavení. Zákon tak obsahuje ustanovení, která se částečně překrývají, aniž by vymezoval, které ustanovení (pokud nějaké) má v případě jednání zaměstnance přednost.

První možností je aplikace obou ustanovení. V tomto směru se k duplicitnímu charakteru ustanovení § 8 ZTOPO přiklání Gvozdek, zároveň jej ale označuje jako nežádoucí, a jako efektivnější by považoval zakotvení možnosti exkulpace v případě jednání zaměstnance pouze podle § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO.¹⁴⁰ Druhou možností je chápání § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO jako ustanovení speciálního k obecnému exkulpačnímu důvodu podle § 8 odst. 5 ZTOPO. V takovém případě by mělo speciální ustanovení aplikační přednost před obecným exkulpačním důvodem. K tomuto výkladu vzájemného vztahu obou ustanovení se přiklání Bohuslav, který § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO vymezuje jako podmínku přičitatelnost, kdežto § 8 odst. 5 ZTOPO jako možnost exkulpace poté, co bylo jednání právnické osobě přičteno. Z toho dovozuje aplikační přednost prvního ustanovení.¹⁴¹ Obdobně Šelleng vymezuje § 8 odst. 2 písm. b) jako ustanovení speciální k § 8 odst. 5 ZTOPO, jelikož je rozsahem užší (týká se pouze jednání zaměstnance nebo osoby v obdobném postavení) a zároveň obsahuje i mírnější podmínky pro svou aplikaci. Nehovoří totiž o vynaložení „veškerého úsilí“, ale pouze o provedení opatření, které příslušné osoby měly provést nebo které po nich lze spravedlivě požadovat.¹⁴²

Osobně se přikláním k druhé výše vymezené možnosti, jelikož s ohledem na užší a privilegovanější podmínky by ustanovení § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO mělo být aplikováno přednostně před § 8 odst. 5 ZTOPO. V případě, že podle § 8 odst. 2 písm. b) k vyvinění právnické osoby nedojde, lze i tak dle mého názoru v případě zaměstnance aplikovat obecný exkulpační důvod. Je nicméně otázkou, zda bude vůbec možné, aby přísnější podmínky exkulpace, tj. požadavek veškerého úsilí, byly v takovém případě naplněny. Jako vhodné řešení *de lege ferenda* se jeví výslovné omezení rozsahu tzv. obecného exkulpačního důvodu v § 8 odst. 5 ZTOPO pouze

---

¹⁴⁰ GVOZDEK, F. Zamyšlení nad novelou zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. Bulletin advokacie. 2016, č. 11, s. 42-45.

¹⁴¹ BOHUSLAV, L. Compliance program a jeho východiska zejména v zahraniční praxi. In: JELÍNEK, J. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté. Praha: Leges, 2017, s. 73.

¹⁴² ŠELLENG, op. cit. sub. 77, s. 110.

na jednání jiných osob než zaměstnanců (nebo osob v obdobném postavení). Jde o další argument prokazující nešťastnou a nekoncepční formulaci tohoto ustanovení.

2.4.3.1 Důkazní břemeno v otázce vyvinění právnické osoby

Ve vztahu k ustanovení o vyvinění vznikla také diskuze, zda nedochází k přenesení důkazního břemene ohledně skutečností, které prokazují „*vynaložení veškerého úsilí, které bylo možno spravedlivě požadovat*“, na příslušnou právnickou osobu. Otázka posunu důkazního břemene na obviněného přichází do střetu se dvěma základními zásadami trestního řízení, tj. *presumpce nevinny* a *nemo tenetur se ipsum accusare*, neboli zákaz donucování k sebeobviňování.

Zásada *presumpce nevinny* je zakotvena v ústavním pořádku v čl. 40 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, v čl. 6 odst. 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, v návaznosti na to také v § 2 odst. 2 zák. č. 141/1961 Sb., zákon o trestním řízení soudním (trestní řád). Dle této zásady se musí na osobu, proti které se řízení vede, hledět jako na nevinnou, dokud nebyla pravomocným odsuzujícím rozsudkem její vina vyslovena. Vyplývají z ní dvě důležitá pravidla trestního řízení – pravidlo *in dubio pro reo*, tzn. v pochybnostech ve prospěch pachatele, a pravidlo, podle něhož musí být obviněnému vina prokázána.¹⁴³ Zásada zákazu nucení k sebeobviňování vychází z čl. 40 odst. 4 Listiny základních práv a svobod. Obviněný nesmí být nucen aktivně jednat způsobem, který by mohl vést k jeho usvědčení.¹⁴⁴ Pokud by totiž v případě posunu důkazního břemene bylo na právnické osobě prokazovat skutečnosti ohledně vzniku své trestní odpovědnosti, a ta by na tuto možnost rezignovala, bylo by její mlčení automaticky příčinou rozhodnutí o její vině.¹⁴⁵

Názor, že k přenesení důkazního břemene na obviněného v jisté formě dochází, lze nalézt v metodice Nejvyššího státního zastupitelství k aplikaci ustanovení § 8 odst. 5 ZTOPO. Uvádí, že je očekáván aktivní přístup právnické osoby k prokázání daných skutečností. Navíc, státní zástupce může dle metodiky právnickou osobu vyzvat, bez pohrůžky sankce, aby předložila podklady k prokázání relevantních skutečností týkajících se vyvinění. Pokud tak právnická osoba neučiní, a z provedeného dokazování nevyplývá něco jiného, je dle metodiky třeba na otázku, zda

---

¹⁴³ ŠÁMAL, P. § 2. Základní zásady trestního řízení. In: ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád I, II, III. 7. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, s. 22-25.

¹⁴⁴ GŘIVNA, T. In: FENYK, J. a kol. Trestní právo procesní. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 205.

¹⁴⁵ DANKOVÁ, K. Trestní odpovědnost právnických osob. Rigorózní práce [online]. Praha: Univerzita Karlova, 2014 [cit. 25. 3. 2020], s. 53. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/110565>.

právnícká osoba vynaložila veškeré úsilí, které na bylo možno spravedlivě požadovat, odpovědět negativně.¹⁴⁶

Podle Pelce dikce zákona takový výklad nepřipouští. Aby mohlo dojít k přenesení důkazního břemene, které v trestním řízení leží na bedrech orgánů činných v trestním řízení, muselo by tak být stanoveno výslovně. Závěry uvedené v metodice Nejvyššího státního zastupitelství jsou zásahem do zásady presumpce nevin, jelikož se předpokládá, že právnícká osoba příslušné úsilí nevynechala, není-li tak schopna prokázat. Nadto přisuzují orgánům činným v trestním řízení pravomoc požadovat předložení určitých podkladů bez opory v zákoně. Podle Pelce jsou proto závěry uvedené v metodice nesprávné.¹⁴⁷ Obdobně Šámal s Dědičem uvádí, že prokázání viny právnícké osoby je úkolem orgánů činných v trestním řízení a neaktivita obviněné právnícké osoby ohledně prokázání své nevin nelze vnímat jako argument pro její vinu.¹⁴⁸

Naproti tomu Gřivna s Šimánovou připouštějí s ohledem na ne úplně jednoznačné znění § 8 odst. 5 ZTOPO určitý prostor pro interpretaci ustanovení v souladu s požadavkem na jejich proveditelnost. Požadovat po orgánech činných v trestním řízení prokázání skutečností souvisejících s vyviněním právnícké osoby může být totiž nad reálné možnosti těchto orgánů.¹⁴⁹ Rovněž Bohuslav je toho názoru, že posun důkazního břemene je obecně možný, stejně jako tomu je v oblasti správního práva. Považuje za vhodné, aby právnícká osoba prokázala, jaká opatření přijala k předcházení trestné činnosti, pokud orgány činné v trestním řízení žádná taková opatření v rámci dokazování nenaleznou. Dále uvádí, že by bylo namístež daný problém vyřešit výslovně v zákoně.¹⁵⁰

O posunu důkazního břemene je možné v trestním právu obecně hovořit. Lze jej podpořit mnohými argumenty jako je náročnost dokazování skutečností ohledně vyvinění orgány činnými v trestním řízení nebo zájem právnícké osoby na jejich prokázání. Takový posun by měl ale dle mého názoru vyplývat výslovně ze zákona. Jedná se o výrazné prolomení základních zásad

---

¹⁴⁶ Nejvyšší státní zastupitelství, op. cit. sub. 92, s. 22-23.

¹⁴⁷ PELC, V. Kritika nové metodiky nejvyššího státního zastupitelství k trestní odpovědnosti právníckých osob a obrácené důkazní břemeno [online]. Bulletin advokacie, 2018 [cit. 24. 3. 2020]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/kritika-nove-metodiky-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi-k-trestni-odpovednosti-pravnickych-osob-a-obracene-dukazni-bremeno>.

¹⁴⁸ ŠÁMAL, DĚDIČ, In: ŠÁMAL a kol., op. cit. sub. 10 a 108, s. 231.

¹⁴⁹ GŘIVNA, T., ŠIMANOVÁ, H. Příspěvek do diskuse o povaze ustanovení § 8 odst. 5 TOPO: úvaha nad možností zatížit obviněnou právníckou osobu důkazním břemenem [online]. Trestní právo, 2018 [cit. 24. 3. 2020], č. 2, s. 8. Dostupné z: <https://www.noveaspi.cz/>.

¹⁵⁰ BOHUSLAV, L. K otázce přenesení důkazního břemene ve vztahu k trestní odpovědnosti právníckých osob. In: JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo procesní – minulost a budoucnost. Praha: Leges, 2016, s. 103-105.

trestního práva, ke kterému nemůže docházet pouze na základě interpretace nejasného zákonného ustanovení. Naopak by měl zákon způsobem, který nevzbuzuje žádné pochybnosti, stanovit, kdo nese důkazní břemeno a za jakých podmínek. Jelikož aktuální zákonná úprava je v tomto ohledu značně nejasná a neurčitá, přikláním se k názoru, že důkazní břemeno zůstává na bedrech orgánů činných v trestním řízení.

Diskuzi o možném přenosu důkazního břemene na právnickou osobu v budoucnu však není nutné kategoricky odmítat. Jsem toho názoru, že pokud právnická osoba naplnila své zákonné povinnosti v oblasti dohledu a kontroly a učinila tak vše, co je po ní možné spravedlivě požadovat, nemělo by pro ni být komplikované tyto skutečnosti rovněž prokázat. To za předpokladu, že taková povinnost by pro ni plynula se zákona a mohla tedy s tímto požadavkem při vypracovávání *compliance* programů a opatření počítat. Naopak orgány činné v trestním řízení v souladu s aktuální úpravou musí vlastně provést kompletní audit právnické osoby, aby prokázaly závěr, že požadavek vynaloženého úsilí nebyl naplněn. Dle mého názoru by posun důkazního břemene na obviněnou právnickou osobu, pokud bude jasně a jednoznačně vymezen zákonem, byl smysluplným a žádoucím řešením.

2.5 Přejednost trestní odpovědnosti na právního nástupce

Se zavedením trestní odpovědnosti právnických osob byla do trestního práva včleněna nová zásada přechodu trestní odpovědnosti na právního nástupce právnické osoby. Aby se právnická osoba nemohla prostřednictvím určité transformace zbavit své trestní odpovědnosti, stanovuje § 10 odst. 1 ZTOPO, že trestní odpovědnost právnické osoby přechází na všechny její právní nástupce. K přechodu dochází bez ohledu na fázi trestního řízení či na to, zda bylo vůbec zahájeno.

Právní nástupce je obecně osoba, která v souladu s právním řádem nabývá práva a povinnosti, které jiná osoba pozbyla. Právním nástupnictvím není pouhá změna názvu nebo sídla právnické osoby, příp. změna společníka právnické osoby. Vždy se musí jednat o určitou dispozici s právy předchůdce – právnické osoby.¹⁵¹ To potvrdil i Nejvyšší soud v rozhodnutí ze dne 31. srpna 2016, sp. zn. 4 Tdo 928/2016. V daném případě shledal změnu ve vlastnické struktuře obviněné společnosti, změnu jejího jednatele, názvu a sídla, což ale nezakládá přechod trestní odpovědnosti právnické osoby. Předmětná právnická osoba totiž stále existuje v podstatě v nezměněné podobě.

---

¹⁵¹ ŠÁMAL, P. K přechodu trestní odpovědnosti právnické osoby na jejího nástupce. In: JELÍNEK a kol., op. cit. sub. 71, s. 172.

Pojem právního nástupnictví (neboli sukcese) zahrnuje sukcesí univerzální, tedy vstup do všech majetkových práv a povinností předchůdce, a sukcesí singulární, tj. vstup jen do určitých práv a/nebo povinností předchůdce.¹⁵² K takovému právnímu nástupnictví může dojít při zániku právnické osoby s jedním nebo více právními nástupci, nebo v případě, kdy předmětná osoba nadále existuje, ale část jejího majetku přejde na jednoho nebo více právních nástupců. Zákon nevyžaduje pro přechod trestní odpovědnosti, aby trestně odpovědná právnická osoba zanikla.

O univerzální sukcesí typicky půjde v situaci, kdy právnická osoba zaniká v souvislosti s přeměnou. Singulární sukcese znamená převod jakéhokoli jednotlivého práva anebo povinnosti, singulárním nástupcem je např. každý obchodní partner právnické osoby. Z textu zákona nevyplývá, zda se přechod trestní odpovědnosti aplikuje i na singulární nástupnictví. Většina autorů odborné literatury prostřednictvím historického a teleologického výkladu dovozuje, že se uplatní pouze na nástupnictví univerzální. V tomto směru odkazují na inspiraci daného ustanovení rakouskou právní úpravou (na níž odkazuje důvodová zpráva), která takový přechod odpovědnosti spojuje pouze s univerzální sukcesí. Jako další argument je uváděna skutečnost, že opačný výklad by vedl k absurdní situaci, kdy by právním nástupcem ve smyslu § 10 ZTOPO byl každý, kdo od předmětné právnické osoby cokoliv nabyl. Postih těchto osob by však postrádal smysl, navíc by byl v rozporu se zásadou subsidiarity trestní represe.¹⁵³

Vyloučení případů singulárního nástupnictví se ale nejeví jako absolutní. O zvláštní situaci může jít v případě prodeje obchodního závodu nebo jeho části. Z hlediska teorie se sice jedná o singulární nástupnictví, fakticky ale může jít o sukcesí univerzální, jelikož nabyvatel obchodního závodu, nebo jeho části, vstupuje v daném rozsahu do právní pozice prodávajícího. Navíc může obchodní závod představovat jádro činnosti dané právnické osoby, a po jeho prodeji z ní tak zůstane v podstatě jen prázná schránka. Tyto závěry zaujal i Ústavní soud, dle kterého prodej podniku (resp. závodu) materiálně vykazuje znaky univerzální sukcese a šlo by proti dané právní úpravě, pokud by se na prodej celého obchodního závodu trestně odpovědné společnosti přechod trestní odpovědnosti nevztahoval.¹⁵⁴ Při opačném závěru byl by prodej obchodního závodu poměrně jednoduchým prostředkem, jak zásadu přechodu trestní odpovědnosti obejít, což jistě není

---

¹⁵² FENYK, SMEJKAL, BÍLÁ, op. cit. sub. 74, s. 73-74.

¹⁵³ FENYK, SMEJKAL, BÍLÁ, op. cit. sub. 74, s. 74; FOREJT, HABARTA, TREŠLOVÁ, op. cit. sub. 3, s. 103.; JELÍNEK, op. cit. sub. 1, s. 246; ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J. § 10. Trestní odpovědnost právního nástupce právnické osoby. In: ŠÁMAL a kol., op. cit. sub. 10, s. 282.

¹⁵⁴ Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 23. března 2016, sp. zn. II.ÚS 840/14.

z hlediska smyslu předmětné úpravy žádoucí. K obdobnému závěru lze dojít ve vztahu k převodu majetku na základě několika dílčích smluv (tzv. *asset deal*).¹⁵⁵

Ačkoliv je ohledně této problematiky odborná veřejnost poměrně jednotná, bylo by namíste předmětné ustanovení upřesnit a jasně stanovit, na jaké druhy právního nástupnictví se zásada přechodu trestní odpovědnosti uplatní. Jak trefně podotýká Jelínek, obhajobě sice takto neurčité ustanovení poskytuje širokou škálu argumentů, z hlediska právní (ne)jistoty ale rozhodně nejde o stav žádoucí.¹⁵⁶

Stojí za zmínku, že trestní odpovědnost právnické osoby nepřechází na právního nástupce – fyzickou osobu. Není tak sice v § 10 ZTOPO stanoveno výslovně, trestní odpovědnost fyzických osob je ale výlučně upravena trestním zákoníkem, ZTOPO se na fyzické osoby neaplikuje. V případě, kdy je právním nástupcem takové fyzické osoby osoba právnická, ale aplikaci předmětného ustanovení nic nebrání.¹⁵⁷

K přechodu trestní odpovědnosti právnické osoby dochází objektivně, tj. bez ohledu na jakékoliv zavinění či povědomí ve vztahu ke spáchanému trestnému činu ze strany právního nástupce.¹⁵⁸ Tento fakt sice výrazně zjednodušuje dokazování, na druhou stranu se ale jedná o úpravu velmi striktní k potenciálním právním nástupcům, která je může odradit od realizace konkrétní transakce, na jejímž základě by na ně trestní odpovědnost přešla. Jako příklad situace, kdy se objektivní charakter jeví jako nežádoucí, uvádí Šelleng hrozící úpadek společnosti, kdy možný přechod trestní odpovědnosti demotivuje potenciální kupce od „záchrany“ její činnosti a jejích zaměstnanců prostřednictvím určité formy přeměny, např. sloučením s jinou společností.¹⁵⁹ Podobným situacím by se dalo *de lege ferenda* vyvarovat zakotvením podmínky, na základě které by k přechodu trestní odpovědi došlo pouze za předpokladu, že právní nástupce o trestní odpovědnosti svého předchůdce věděl, nebo vědět měl a mohl. Taková úprava by více odpovídala charakteru trestní odpovědnosti právnických osob jakožto zvláštního druhu subjektivní odpovědnosti. Argument, že by taková úprava výrazně ztížila dokazování, by šel překlenout

---

¹⁵⁵ ŠÁMAL, DĚDIČ, In: ŠÁMAL a kol., op. cit. sub. 10 a 153, s. 285.

¹⁵⁶ JELÍNEK, op. cit. sub. 1, s. 249.

¹⁵⁷ ŠÁMAL, DĚDIČ, In: ŠÁMAL a kol., op. cit. sub. 10 a 153, s. 283.

¹⁵⁸ JELÍNEK In: JELÍNEK, HERCZEG, op. cit. sub. 4, s. 92.

¹⁵⁹ ŠELLENG, D. Obecně k přechodu trestní odpovědnosti na právního nástupce [online]. Bulletin advokacie, 2018 [cit. 26. 3. 2020]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/k-nekterym-aspektum-trestni-odpovednosti-pravniho-nastupce-obchodni-spolecnosti?browser=mobi>.

výslovným zakotvením důkazního břemene právního nástupce ohledně skutečností, které odůvodňují, že o trestní odpovědnosti svého předchůdce nevěděl a vědět nemohl.

2.6 Zánik trestní odpovědnosti právnických osob

Ve vztahu k trestní odpovědnosti právnických osob ZTOPO výslovně upravuje dva způsoby zániku trestní odpovědnosti, a to účinnou lítost (§ 11 ZTOPO) a promlčení (§ 12-13 ZTOPO). Kromě těchto dvou důvodů zániku trestní odpovědnosti se uplatní i zvláštní případy účinné lítosti stanovené trestním zákoníkem, tj. účinná lítost v případě trestného činu neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby podle § 242 ZTOPO, trestného činu účasti na teroristické skupině podle § 312b trestního zákoníku a trestného činu účasti na organizované zločinecké skupině podle § 361 trestního zákoníku. Dále přichází v úvahu zánik milostí prezidenta republiky a zánik právnické osoby bez právního nástupce.¹⁶⁰ Důvody zániku trestní odpovědnosti se aplikují v souvislosti s již dokonaným trestným činem.

Ohledně promlčení ZTOPO odkazuje na úpravu trestním zákoníkem a upravuje pouze výčet trestných činů, u kterých promlčením trestní odpovědnost nezaniká. Účinná lítost je v případě právnických osob upravena širěji, než je tomu u osob fyzických, je aplikovatelná na větší počet trestných činů. Obecným účelem institutu účinné lítosti je preference preventivní funkce trestního práva před funkcí represivní – upřednostňuje zamezení negativních následků trestného činu před potrestáním pachatele. Důvodem pro širší rozsah účinné lítosti v případě právnických osob je skutečnost, že u sankcionování trestné činnosti právnických osob je typicky zasažen širší okruh osob (např. zaměstnanci právnické osoby), než je tomu u fyzických osob.¹⁶¹

Trestní odpovědnost právnické osoby na základě účinné lítosti zanikne, pokud je dobrovolně upuštěno od dalšího protiprávního jednání (v tomto případě tak musí učinit fyzická osoba, která se dopustila jednání přičítaného právnické osobě) a současně je splněna alespoň jedna z následujících podmínek:

- odstranění nebezpečí, které vzniklo chráněnému zájmu;
- zamezení škodlivému následku nebo jeho napravení; nebo

---

¹⁶⁰ ŠÁMAL, P. § 11. Účinná lítost. In: ŠÁMAL a kol., op. cit. sub. 10, s. 305.

¹⁶¹ FOREJT, HABARTA, TREŠLOVÁ, op. cit. sub. 3, s. 112.

- učinění oznámení trestného činu státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu v době, kdy takové nebezpečí ještě mohlo být odstraněno, nebo mohlo být zabráněno takovému škodlivému následku.

Splnění těchto alternativních podmínek může být učiněno ze strany jakékoliv osoby, jejíž jednání je právnické osobě přičitatelné, nikoli tedy pouze osoby, která příslušný trestný čin spáchala. V souvislosti se zánikem trestní odpovědnosti účinnou lítostí je rovněž vhodné připomenout charakter trestní odpovědnosti právnických osob jakožto odpovědnosti nezávislé. Její zánik tedy nemá žádný vliv na existenci trestní odpovědnosti fyzické osoby.¹⁶²

---

¹⁶² FENYK, SMEJKAL, BÍLÁ, op. cit. sub. 74, s. 86-87.

3 Deliktní odpovědnosti právnických osob ve Spolkové republice Německo

3.1 Úvodem

Problematika deliktní odpovědnosti a možného sankcionování právnických osob za protiprávní činy je ve Spolkové republice Německo (dále jen „**Německo**“) vysoce aktuální, stejně jako v ostatních zemích nejen Evropské unie. Německý zákonodárce se však na rozdíl od většiny ostatních států rozhodl jít cestou úpravy normami správního práva. I v této souvislosti však nalézají uplatnění předpisy práva trestního, jak popíšu dále v této práci.

Správní odpovědnost právnických osob v rámci přestupkového práva byla v Německu zavedena v roce 1968. Již předtím však existovaly určité, ač poměrně omezené, možnosti sankcionování právnických osob. Už v roce 1949 byla zavedena možnost uložit sdružení osob pokutu. Úprava se omezovala pouze na případy, kdy byl určitý protiprávní čin spáchán v důsledku porušení povinnosti dohledu a kontroly. Takovou pokutu nešlo vztáhnout na případy, kdy pachatelem protiprávního činu byla osoba, která daný dohled nebo kontrolu měla vykonávat. Možnosti sankcionování existovaly v dílčí podobě i v rámci trestního práva, žádný z nich ale nepřetrval. Aktuální právní úprava deliktní odpovědnosti právnických osob je založena na správní odpovědnosti prostřednictvím norem přestupkového práva.¹⁶³

Jako hlavní argument zavedení odpovědnosti správní a nikoliv trestní, je základní zásada individuální trestní odpovědnosti fyzických osob. Právnické osoby jakožto umělé výtvořky práva nejsou schopny reálně jednat, vždy jde o jednání fyzických osob, které mohou být případně normami trestního práva postiženy. Nadto právnické osoby nejsou schopny jednat zaviněně. Zavinění, jakožto určitý psychický vztah pachatele k činu, není možné u právnické osoby v žádné formě nalézt. Sankce trestního práva v sobě navíc obsahují určitý společenský a morální odsudek činu pachatele, v jehož důsledku není žádoucí takovou sankci ukládat právnickým osobám, jakožto právním fikcím. Naopak prostředky správního práva takový odsudek neobsahují, a jsou pouze prostředkem k odčerpání výhod získaných protiprávním činem a sankcionování pachatele.¹⁶⁴

Tyto argumenty ovšem neplatí absolutně, již s ohledem na to, že správní pokutu právnické osobě lze uložit i v rámci trestního řízení (za předpokladu, že přičítaným činem je čin trestný). I

---

¹⁶³ ROGALL, K. OWiG § 30 Rn. 22–32 In: MITSCH, W. a kol. Karlsruher Kommentar zum Gesetz über Ordnungswidrigkeiten [online]. 5. vyd., Mnichov: C.H.Beck, 2018 [cit. 10. 3. 2020]. Dostupné z: <https://beck-online.beck.de/>.

¹⁶⁴ LAUE, C. Die strafrechtliche Verantwortlichkeit von Verbänden [online]. In: Jura. Heft 5/2010, s. 340, 2010 [cit. 29. 3. 2020]. Dostupné z: https://jura.urz.uni-heidelberg.de/mat/file_viewer.php?fid=11087.

vzhledem k přísnosti pokut ukládaných právnickým osobám lze hovořit o sankci quasi-trestní, i když formálně upravené normami správního práva. Opakovaně se rovněž objevují hlasy volající po zavedení pravé trestní odpovědnosti právnických osob, které výše uvedené argumenty považují za překonané.

V této kapitole se budu věnovat aktuální německé právní úpravě deliktní odpovědnosti právnických osob prostřednictvím norem správního práva, reformními iniciativám deliktní odpovědnosti právnických osob a stručnému porovnání německé a české právní úpravy.

3.2 Právní úprava de lege lata

Deliktní odpovědnost právnické osoby je upravena § 30 zákona o přestupcích (*Gesetz über Ordnungswidrigkeiten* – „OWiG“).¹⁶⁵ Ten zakotvuje možnost postihnout právnickou osobu za trestný čin nebo přestupek, který spáchala osoba v určitém vedoucím postavení v rámci organizace právnické osoby, a tím zakládá správní odpovědnost právnické osoby. Tato odpovědnost je založena na koncepci přičítání jednání fyzické osoby právnické osobě. Ustanovení § 30 OWiG tedy neobsahuje žádnou vlastní skutkovou podstatu trestného činu nebo přestupku, ale stanovuje toliko podmínky, za kterých právnická osoba odpovídá za delikt spáchaný jinou osobou.

Co se týče povahy takto založené odpovědnosti, podle převažujícího názoru právnická osoba na základě § 30 OWiG odpovídá za své vlastní (ač přičtené) protiprávní jednání a vzniká jí vlastní právní odpovědnost. Nejde o přičtení cizí právní odpovědnosti. Ustanovení tak kombinuje prvky vlastního pachatelství a přičítání cizího jednání jako jednání vlastního. Právnická osoba je plnohodnotný subjekt práva jakožto primární nositel práv a povinností.¹⁶⁶ Opačný názor, nazírající na ustanovení § 30 OWiG jako na normu umožňující přičtení cizí právní odpovědnosti právnické osobě a její klasifikaci jako určitý druh ručení za cizí delikt, lze označit spíše za ojedinělý.¹⁶⁷

Adresáty tohoto ustanovení jsou vedle právnických osob i další entity. Německá jurisprudencí používá souhrnný termín „*Verband*“ neboli „spolek“. Ten v souvislosti s § 30 OWiG zahrnuje:

---

¹⁶⁵ Zákon o přestupcích ve znění vyhlášeném dne 19. února 1987 (BGBl. I S. 602), který byl naposledy změněn článkem 5 Zákona ze dne 9. prosince 2019 (BGBl. I S. 2146) (*Gesetz über Ordnungswidrigkeiten in der Fassung der Bekanntmachung vom 19. Februar 1987 (BGBl. I S. 602), das zuletzt durch Artikel 5 des Gesetzes vom 9. Dezember 2019 (BGBl. I S. 2146) geändert worden ist*).

¹⁶⁶ ROGALL, K. OWiG § 30 Rn. 1–12 In: MITSCH a kol., op. cit. sub. 163.

¹⁶⁷ MEYBERG, E. § 30 OWiG Rn. 14-17.2 In: GRAF, J. a kol. Beck'scher Online-Kommentar OWiG [online]. 25. vyd., Mnichov: C.H.Beck, 2020 [cit. 10. 3. 2020]. Dostupné z: <https://beck-online.beck.de/>.

- právnické osoby („*juristische Personen*“) v užším smyslu (např. akciová společnost, společnost s ručením omezeným, nadace);
- osobní obchodní společnosti („*rechtsfähige Personengesellschaften*“) (např. komanditní společnost, veřejná obchodní společnost) – materiálně jde i v tomto případě o právnické osoby;¹⁶⁸ a
- spolek bez právní subjektivity („*nicht rechtsfähige Vereine*“) – jde o sdružení osob fungující po delší dobu, jehož existence není závislá na změně jeho členů, a který je založen za plněním společného, jiného než hospodářského, cíle (např. sportovní spolek, odborová organizace).

Zákon výčet těchto subjektů obsahuje v odstavci 1, dále ale pracuje pouze s pojmem právnická osoba, který zahrnuje právnické osoby v užším smyslu a osobní obchodní společnosti, a s pojmem sdružení osob („*Personenvereinigung*“), jako označením pro spolek bez právní subjektivity. Pro účely zjednodušení bude v této práci v souvislosti s německou právní úpravou pracováno pouze s pojmem právnická osoba.

Relevantní části ustanovení § 30 OWiG mají následující znění:

(1) *Pokud někdo:*

1. *jako statutární orgán právnické osoby nebo jako člen takového orgánu,*
2. *jako předseda představenstva sdružení bez právní subjektivity nebo jako člen takového představenstva,*
3. *jako společník oprávněný zastupovat osobní obchodní společnost,*
4. *jako obecný zmocněnec nebo osoba v řídicím postavení, jako prokurista nebo zmocněnec oprávněný k jednání za právnickou osobu nebo za sdružení osob uvedených pod bodem 2. nebo 3.,*
5. *jako jiná osoba odpovědná za vedení závodu nebo podniku právnické osoby nebo sdružení osob uvedených pod bodem 2. nebo 3., k čemuž patří také výkon dohledu nad provozní činností nebo jiný výkon kontrolních oprávnění ve vedoucím postavení,*

spáchá trestný čin nebo přestupek, jehož prostřednictvím došlo k porušení povinností, které se týkají právnické osoby nebo sdružení osob, nebo došlo k obohacení právnické osoby nebo sdružení osob, případně k takovému obohacení dojít mělo, pak může být této právnické osobě nebo sdružení osob uložena pokuta.

---

¹⁶⁸ ROGALL, K. OWiG § 30 Rn. 40 In: MITSCH a kol., op. cit. sub. 163.

(2) *Výše pokuty je*

1. *v případě úmyslného trestného činu až deset milionů euro,*
2. *v případě nedbalostního trestného činu až pět milionů euro.*

V případě přestupku se maximální výše pokuty určí podle maximální výše pokuty stanovené pro příslušný přestupek. Pokud zákon odkazuje na toto ustanovení, maximální výše pokuty stanovená podle věty druhé se vynásobí deseti pro skutkové podstaty stanovené takovým zákonem. Věta druhá platí rovněž v případě činu, který je zároveň jak trestným činem, tak přestupkem, pokud maximální míra pokuty pro přestupek přesahuje výši pokuty podle věty první.

(2a) V případě univerzálního právního nástupce nebo částečného právního nástupce prostřednictvím rozdělení (§ 123 odst. 1 zákona o přeměnách) může být pokuta podle odstavce 1 a 2 stanovena tomuto právnímu nástupci. Pokuta v těchto případech nesmí překročit hodnotu převzatého majetku ani výši pokuty přiměřené ve vztahu k právnímu předchůdci. Právní nástupce (resp. nástupci) vstupuje (resp. vstupují) do procesního postavení v řízení o pokutě, ve kterém se právním předchůdce nacházel v momentu, kdy se právní nástupnictví stalo účinným.

(...)

(4) Pokud není na základě přestupku nebo trestného činu zahájeno trestní nebo přestupkové řízení, případně je takové řízení zastaveno nebo je upuštěno od potrestání, může být pokuta stanovena samostatně. Zákon může stanovit, že pokuta může být uložena samostatně i v jiných případech. Samostatné stanovení pokuty právnické osobě nebo sdružení osob je vyloučeno v případě, kdy je stíhání trestného činu nebo přestupku vyloučeno ze zákonných důvodů; § 33 odst. 1 věta 2. zůstává nedotčen.

(5) Uložení pokuty právnické osobě nebo sdružení osob je vyloučeno, pokud je na základě stejného činu uloženo zabavení majetku podle § 73 nebo §73c trestního zákoníku nebo podle § 29a.

*(...).*¹⁶⁹

3.2.1 Podmínky vzniku správní odpovědnosti právnické osoby

Abyste mohl být právnické osobě přičítán trestný čin nebo přestupek fakticky spáchaný jinou osobou, musí tento trestný čin nebo přestupek spáchat fyzická osoba v určitém postavení v rámci právnické osoby, a jeho prostřednictvím musí dojít k porušení povinností týkajících se dané právnické osoby, nebo k jejímu obohacení (postačí i obohacení zamýšlené).

---

¹⁶⁹ Vlastní překlad § 30 OWiG.

Okruh osob, jejichž jednání je přičitatelné právnické osobě uvádí § 30 odst. 1 bod 1.-5. OWiG zahrnuje všechny osoby, které se určitým způsobem podílejí na vedení v rámci dané právnické osoby, a to včetně osob vykonávajících dohled nad provozní činností, příp. vykonávajících určitá kontrolní oprávnění.¹⁷⁰ Jde nejen o orgány právnické osoby a jejich členy, ale také generální zmocněnce, osoby zmocněné k určitému druhu právních jednání v rámci právnické osoby či prokuristy. Dále je právnické osobě přičitatelné jednání osob, které fakticky právnickou osobu vedou, příp. v jejím rámci disponují určitými kontrolními pravomocemi. Tím může být např. insolvenční správce, pracovník odpovědný za oblast *compliance* nebo člen dozorčí rady. Vždy půjde o osoby, které mají určitý vliv na správu dané právnické osoby.¹⁷¹ Německé soudy zákonem stanovený okruh osob vykládají poměrně široce s ohledem na konkrétní poměry a skutkové okolnosti případu.¹⁷²

Zároveň platí, že nemusí být identifikována konkrétní osoba, která trestný čin nebo přestupek spáchala, pokud je prokázáno, že příslušný čin byl spáchán osobou, jejíž jednání je právnické osobě přičitatelné. Taková situace může nastat v případě kolektivních orgánů, kdy nelze identifikovat konkrétního člena, který za daným činem (např. rozhodnutím) stojí.¹⁷³

Komentářová literatura v souvislosti s okruhem jednajících osob stanovuje požadavek, aby taková osoba jednala v určité souvislosti se svým postavením v rámci právnické osoby. V zákoně je tato podmínka vyjádřena formulací „als“ neboli „jako“ orgán, člen orgánu, prokurista atd. Musí existovat objektivní souvislost mezi jednáním a postavením dané fyzické osoby jakožto osoby ve vedoucím postavení. Prostřednictvím tohoto požadavku dochází k rozlišení čistě soukromého jednání, které právnické osobě nemůže být přičitatelné, a jednání, které je uskutečněno v určité funkční souvislosti s právnickou osobou.¹⁷⁴

Zákon dále požaduje naplnění jedné z dvou alternativních podmínek skrze daný trestný čin nebo přestupek, a sice porušení povinnosti týkající se dané právnické osoby, nebo její obohacení (reálné nebo zamýšlené). V případě těchto alternativ je nutné také vždy zkoumat příčinnou souvislost se spáchaným protiprávním činem.

---

¹⁷⁰ LAUE, op. cit. sub. 164.

¹⁷¹ ROGALL, K. OWiG § 30 Rn. 82-84 In: MITSCH a kol., op. cit. sub. 163.

¹⁷² JELÍNEK, op. cit. sub. 4, s. 184.

¹⁷³ MEYBERG, E. § 30 OWiG Rn. 59. In: GRAF a kol., op. cit. sub. 167.

¹⁷⁴ MEYBERG, E. § 30 OWiG Rn. 59 In: GRAF a kol., op. cit. sub. 167.; HELLEMACHER, K. Haftung gemäß § 30 OWiG für die Begehung unternehmensbezogener Straftaten im internationalen Konzern [online]. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2019 [cit. 30. 3. 2020], s. 143 Dostupné z: <https://books.google.cz/>.

První alternativa se vztahuje pouze na ty povinnosti právnické osoby, které se určitým způsobem týkají její činnosti. Komentářová literatura zde pracuje s pojmem „*betriebsbezogene Pflichten*“, což lze doslovně přeložit jako „povinnosti související s provozem“, příp. „povinnosti související s podnikem“. Bude se jednat především o povinnosti vyplývající ze zvláštních předpisů týkajících se předmětu podnikání právnické osoby. V úvahu ale připadají i povinnosti obecného charakteru, které s činností právnické osoby souvisejí, příp. jsou v jejím rámci určitou formou konkretizovány. Jako příklad lze uvést povinnost právnické osoby zajistit podmínky pro bezpečnost a ochranu zdraví svých zaměstnanců. V souvislosti s porušením této povinnosti by mohla právnická osoba odpovídat za smrt nebo újmu na zdraví. Naopak v případě povinnosti ryze osobní povahy, jako je například vyživovací povinnost, nebude dovození odpovědnosti právnické osoby na místě.¹⁷⁵

Porušením povinnosti související s činností právnické osoby je rovněž nezavedení účinných kontrolních mechanismů způsobilých předcházet porušování povinností ve smyslu § 130 OWiG. Toto ustanovení zakotvuje zvláštní přestupek, jehož prostřednictvím lze postihnout majitele závodu nebo podniku („*Inhaber*“) za to, že nezavedl řádná opatření kontroly a dohledu, jejichž součástí je rovněž řádná selekce a dohled nad řídicími pracovníky. Skutková podstata přestupku bude naplněna v případě, že v rámci závodu nebo podniku dojde k protiprávnímu jednání týkajícímu se činnosti daného podniku nebo závodu, za které hrozí trest nebo pokuta, a tomuto porušení by bylo možné předejít prostřednictvím řádně zavedených preventivních a dohledových opatření. Prostřednictvím § 30 OWiG lze pak tento přestupek majitele závodu nebo podniku přičítat i příslušné právnické osobě.¹⁷⁶

Druhá alternativa v rámci podmínek přičitatelnosti deliktu právnické osobě podle § 30 OWiG předpokládá určité obohacení právnické osoby. V takovém případě se trestný čin nebo přestupek přičítá právnické osobě bez ohledu na to, zda došlo k porušení nějaké výše zmíněné povinnosti. Tato podmínka je naplněna tehdy, pokud jednání příslušné fyzické osoby vedlo k obohacení právnické osoby, popřípadě o takové obohacení bylo fyzickou osobou usilováno. Zde postačí, pokud jednajíc fyzická osoba s obohacením, jakožto následkem svého činu, počítala. Nemusí jít o hlavní účel jejího jednání.¹⁷⁷ Obohacením se pak rozumí jakékoliv neoprávněné navýšení

---

¹⁷⁵ ROGALL, K. OWiG § 30 Rn. 89-93 In: MITSCH a kol., op. cit. sub. 163.

¹⁷⁶ HELLEMACHER, op. cit. sub. 174, s. 139.

¹⁷⁷ GRAEWE, D., SENUYSAL, L. Wirtschaftsstrafrecht in der Unternehmenpraxis. Einführung und wichtige Grundlagen. Wiesbaden: Springer Gabler, 2018, s. 40.

hodnoty majetku, může jít například o neoprávněné neodvedení daní nebo posílení pozice na trhu prostřednictvím nekalosoutěžního jednání a s tím spojené zisky.¹⁷⁸

Za splnění výše uvedených podmínek může být právnické osobě uložena pokuta. Je důležité zmínit, že ve vztahu k § 30 OWiG (a obecně v rámci německého přestupkového práva) se uplatňuje princip oportunity.¹⁷⁹ Je na uvážení příslušného orgánu, zda se rozhodne vést řízení a uložit pokutu právnické osobě, nebo se spokojí např. s vyvozením odpovědnosti pouze jednající fyzické osoby. Přihlíží se pak především k tomu, jaká sankce by hrozila jednající fyzické osobě, pokud by daný trestný čin nebo přestupek spáchala jako podnikající fyzická osoba.¹⁸⁰ Princip oportunity v přestupkovém právu je zdůvodňován především nižší škodlivostí přestupků.¹⁸¹ Tento argument ale neodůvodňuje užití principu oportunity i ve vztahu k právnickým osobám, kterým je přičítáno spáchání trestného činu. Proto četná kritika aktuální právní úpravy deliktní odpovědnosti právnických osob směřuje právě proti principu oportunity.

V souladu s § 30 odst. 2a OWiG přechází správní odpovědnost právnické osoby na právního nástupce právnické osoby. Nejde ale o všechny případy právního nástupnictví. Přejed nastává pouze v případě univerzální sukcese, a dále pak v případě tzv. částečného univerzálního nástupnictví v souvislosti s rozdělením podle § 123 odst. 1 zákona o přeměnách (*Umwandlungsgesetz*)¹⁸². V jeho rámci dochází k rozdělení majetku právnické osoby a jeho přechodu na alespoň dva právní nástupce. Zásada přechodu odpovědnosti se neuplatní v případech singulární sukcese a v dalších situacích, kdy daná právnická osoba nadále existuje, tudíž lze pokutu uložit jí, a není třeba brát v úvahu případné právní nástupce. Zákonodárce se proto rozhodl nepaušalizovat zásadu přechodu odpovědnosti na všechny případy právního nástupnictví. To se týká i tzv. *asset deals*, tedy dílčích smluv, které se ve svém souhrnu blíží univerzálnímu nástupnictví (prodávající je po realizaci transakce v podstatě prázdnou schránkou), i když se opakovaně vyskytují případy, kdy se jeho prostřednictvím obchází zásada přechodu správní

---

¹⁷⁸ MEYBERG, E. § 30 OWiG Rn. 59 In: GRAF a kol., op. cit. sub. 167.

¹⁷⁹ § 47 OWiG.

¹⁸⁰ MEYBERG, E. § 30 OWiG Rn. 94–95. In: GRAF a kol., op. cit. sub. 167.

¹⁸¹ BÜCHERL, L. § 47 OWiG Rn. 2. In: GRAF a kol., op. cit. sub. 167.

¹⁸² Zákon o přeměnách ze dne 28. října 1994 (BGBl. U S. 3210; 1995 I S. 428), který byl naposledy změněn článkem 1 zákona ze dne 19. prosince 2019 (BGBl. I S. 2694) (*Umwandlungsgesetz vom 28. Oktober 1994 (BGBl. I S. 3210; 1995 I S. 428), das zuletzt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 19. Dezember 2018 (BGBl. I S. 2694) geändert worden ist*).

odpovědnosti. V tomto směru tedy v rámci odborné literatury existují úvahy o zahrnutí takové formy singulární sukcese pod rámeček § 30 odst. 2 a OWiG.¹⁸³

3.2.2 Sankce

Právníkům osobám lze v souladu s § 30 OWiG uložit v případě vzniku jejich správní odpovědnosti pokutu. Maximální výše pokuty je v případě trestného činu stanovena přímo v § 30 odst. 2 OWiG, tj. 10 mil. eur u úmyslného trestného činu a 5 mil. eur u nedbalostního trestného činu. Pro přestupky se ale maximální výše pokuty řídí výší pokuty stanovenou pro příslušný přestupek v zákoně, který jej zakotvuje. Zvláštní úprava ohledně výše pokuty se uplatní v případě uložení pokuty právnímu nástupci. Její výše pak nesmí přesáhnout hodnotu majetku, který na tohoto právního nástupce v rámci nástupnictví přešel, ani výši pokuty, která by byla vyměřena jeho právnímu předchůdci.

Pokuta má v rámci správní odpovědnosti právnických osob dvojí účel. Zaprvé jde o prostředek potrestání odpovědné právnícké osoby. Zadruhé jejím prostřednictvím dochází k odčerpání výhod, které právnícká osoba v důsledku spáchaného trestného činu či přestupku neoprávněně získala. Cílem je, aby výhody, které právnícká osoba získala z daného činu, nepřevýšily jeho negativní stránky. Pokuta tedy v sobě spojuje represivní a preventivní účel.¹⁸⁴

Od dvojího účelu pokuty se odvíjí i stanovení její výše. V souladu s § 17 odst. 4 OWiG, který se uplatní i v případě odpovědnosti právnícké osoby, musí výše pokuty vždy přesáhnout hodnotu ekonomické výhody, kterou pachatel daným protiprávním činem získal, a to i v případě, že taková pokuta překročí maximální hranici stanovenou zákonem. Pokuta tak v sobě vždy zahrnuje část, jejíž prostřednictvím musí pachatel vydat získaný zákonný prospěch (literatura zde používá pojem „*Anschöpfungsteil*“, který lze doslova přeložit jako „část odčerpání“), a část, která představuje potrestání pachatele, nad rámeček povinnosti vrátit, co neoprávněně získal (tzv. „*Ahndungsteil*“, neboli „část potrestání“). Rozhodnutí o uložení pokuty převyšující 200 eur se dále zveřejňují

---

¹⁸³ Srov. např. Stellungnahme des Bundeskartellamts zum Referentenentwurf zur 8. GWB-Novelle [online]. Bundeskartellamt, 2011 [cit. 30. 3. 2020], s. 12. Dostupné z:

https://www.bundeskartellamt.de/SharedDocs/Publikation/DE/Stellungnahmen/Stellungnahme-Referentenentwurf_GWB8.html.; MEYBERG, E. § 30 OWiG Rn. 44 In: GRAF a kol., op. cit. sub. 167.

¹⁸⁴ MEYBERG, E. § 30 OWiG Rn. 8-9 In: GRAF a kol., op. cit. sub. 167.

v německém živnostenském rejstříku (*Gewerbezentralregister*), což lze rovněž považovat za určitou formu sankce.¹⁸⁵

Vedle pokuty německé právo upravuje i další druh sankce, kterou lze právnickým osobám uložit. Nejde nicméně o trest v užším slova smyslu, jako spíše o ochranné opatření. Za předpokladu, že právnické osobě není uložena pokuta podle § 30 OWiG, může být užito institutu zabavení hodnoty výnosů přestupku nebo trestného činu (*Einziehung des Wertes von Taterträgen*) ve smyslu § 29a OWiG v případě přestupku a § 73 a § 73c trestního zákoníku (*Strafgesetzbuch*)¹⁸⁶ v případě trestného činu. Prostřednictvím tohoto institutu lze postihnout výnosy, které právnická osoba získala na základě protiprávní činnosti (ve formě přestupku nebo trestného činu). Realizace probíhá zpravidla zabavením odpovídající peněžní částky.¹⁸⁷ Uložení této sankce nepřichází v úvahu vedle uložení pokuty z toho důvodu, že pokuta rovněž slouží jako prostředek odčerpání neoprávněných výhod.

3.2.3 Právní úprava řízení o uložení pokuty

Právní úprava řízení proti právnické osobě závisí na tom, zda se odpovědnost právnické osoby odvíjí od spáchaného přestupku nebo trestného činu.

V případě trestného činu se uložení pokuty projedná v rámci trestního řízení vedeného proti fyzické osobě, která se daného trestného činu dopustila. Toto řízení se řídí ustanoveními trestního řádu (*Strafprozessordnung*)¹⁸⁸ a příslušným orgánem je věcně a místně příslušný soud. Pokuta je stanovena v rozsudku, popř. trestním příkazu, vydaném v tomto trestním řízení.

V situaci, kdy se odpovědnost právnické osoby odvíjí od přestupku, je pokuta stanovena v příslušném přestupkovém řízení za použití procesních ustanovení OWiG. Pokuta pro právnickou osobu i sankce pro příslušnou osobu fyzickou jsou stanoveny v jednom rozhodnutí vydaném

---

¹⁸⁵ § 149 odst. 2 č. 3 živnostenského řádu ve znění vyhlášeném dne 22. února 1999 (BGBl. I S. 202), který byl naposledy změněn článkem 15 zákona ze dne 22. listopadu 2019 (BGBl. I S. 1746) (*Gewerbeordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 22. Februar 1999 (BGBl. I S. 202), die zuletzt durch Artikel 15 des Gesetzes vom 22. November 2019 (BGBl. I S. 1746) geändert worden ist*).

¹⁸⁶ Trestní zákoník ve znění vyhlášeném dne 13. listopadu 1998 (BGBl. I S. 3322), který byl naposledy změněn článkem 1 zákona ze dne 3. března 2020 (BGBl. I S. 431) (*Strafgesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 13. November 1998 (BGBl. I S. 3322), das zuletzt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 3. März 2020 (BGBl. I S. 431) geändert worden ist*).

¹⁸⁷ ROGALL, K. OWiG § 30 Rn. 123-124. In: MITSCH a kol., op. cit. sub. 163.

¹⁸⁸ Trestní řád ve vyhlášeném znění ze dne 7. dubna 1987 (BGBl. I S. 1074, 1319), který byl naposledy změněn článkem 3 zákona ze dne 22. dubna 2020 (BGBl. I S. 840) (*Strafprozessordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 7. April 1987 (BGBl. I S. 1074, 1319), die zuletzt durch Artikel 3 des Gesetzes vom 22. April 2020 (BGBl. I S. 840) geändert worden ist*).

příslušným správní orgánem. Tato úprava vychází z dřívějšího pojetí odpovědnosti právnické osoby jakožto odpovědnosti vedlejší, resp. subsidiární, k odpovědnosti osoby fyzické. I když jsou podle aktuální právní úpravy tyto dva druhy odpovědnosti postaveny naroveň, úprava řízení částečně přetrvala.¹⁸⁹

Na základě § 20 odst 4 OWiG je možné proti právnické osobě vést samostatné řízení, a to v případě, že řízení proti fyzické osobě není zahájeno, popř. je přerušeno nebo je v jeho rámci upuštěno od potrestání, a dále v případech, kdy tak stanoví zákon. Na toto řízení se aplikují, v závislosti na charakteru přičítaného protiprávního jednání, procesní normy trestního nebo správního práva. Vedení samostatného řízení je ale vyloučeno, pokud příslušné trestní nebo správní řízení proti jednatelce fyzické osobě nepřicházelo v úvahu ze zákonných důvodů. Mezi tyto důvody komentářová literatura řadí především promlčení daného trestného činu nebo přestupku a dále např. imunitu, nedostatek místní působnosti německého práva nebo amnestii. Naopak smrt jednatelce fyzické osoby, nebo její nepřítomnost, není překážkou vedení samostatného řízení.¹⁹⁰

Důkazní břemeno v přestupkovém i trestním řízení spočívá na straně státních orgánů příslušných pro dané řízení. Je na orgánech činných v trestním řízení, potažmo orgánech přestupkových, aby v dostatečné míře prokázaly všechny skutečnosti směřující ke shledání viny právnické osoby.¹⁹¹

3.3 Právní úprava *de lege ferenda*

V odborné komunitě lze zaznamenat četné snahy o reformu právní úpravy deliktní odpovědnosti právnických osob, včetně předkládaných konkrétních návrhů zákonů. Zatímco ohledně nedostatků právní úpravy panuje obecná shoda, při řešení těchto nedostatků se objevuje řada rozdílných názorů a koncepcí.

Ačkoliv aktuální právní úprava prostředky správního práva naplňuje všechny mezinárodní závazky Německa a jeví se jako dostatečná, lze v jejím rámci objevit řadu slepých míst a nezodpovězených otázek. Co se týče sankcionování, je zdůrazňována absence jasných pravidel pro stanovení výše pokut a z toho vyplývající nerovnoměrné sankcionování právnických osob v závislosti na regionu a sektoru ekonomiky. Pevná horní sazba pokuty stanovená § 30 OWiG

---

¹⁸⁹ Tamtéž, Rn. 162-163.

¹⁹⁰ ROGALL, K. OWiG § 30 Rn. 190–191. In: MITSCH a kol., op. cit. sub. 163.

¹⁹¹ WIESER, R. Praxis des Bußgeldverfahrens [online]. 8. vyd. Heidelberg: Rehm, 2019 [cit. 15. 6. 2020], s. 30. Dostupné z: <https://books.google.cz/>; srov. § 46 odst. 1 OWiG.

navíc způsobuje, že pro mnoho právnických osob nebude pokuta v takové výši vůbec citelná a nesplní tak svůj represivní účel. Horní hranici lze sice překročit, ale pouze s ohledem na to, aby přesahovala výhody, které prostřednictvím protiprávní činnosti právnická osoba získala. Tato část pokuty plní pouze účel odčerpání výhod, nikoliv potrestání pachatele.

Jako kritický bod je také zmiňována nejasná právní úprava týkající se interních šetření prováděných orgány právnické osoby. Není zřejmé, za jakých podmínek mají k výsledkům těchto interních šetření státní orgány přístup, ani jakými právy v jejich rámci disponují zaměstnanci a členové orgánů právnické osoby. Není jasně vymezeno, zda mohou být v jejich rámci zaměstnanci, nebo jiné osoby v rámci právnické osoby, nuceni prozradit informace, prostřednictvím kterých mohou sami sobě uškodit, nebo zda si záznamy těchto výpovědí může státní orgán bez dalšího vyžádat a klást výroky dané osobě k tíži.¹⁹²

Negativně je také hodnocen již zmiňovaný princip oportunitity uplatňovaný ve vztahu ke stíhání právnických osob za přestupky a trestné činy.¹⁹³ Zdůvodnění principu oportunitity nízkou škodlivostí činů sice platí ve vztahu k přestupkům, ve vztahu k trestným činům ale zakládá zjevnou nerovnost, jelikož stíhání osob fyzických za trestné činy je ovládáno zásadou legality.

Pokud jde o řešení nedostatků právní úpravy, lze rozpoznat tři hlavní názorové proudy. První, zastánci tzv. malého řešení, vidí jako nejvhodnější dílčí novelizace stávající úpravy s ponecháním konceptu správní odpovědnosti. Druhá skupina volá po celkové reformě deliktní odpovědnosti právnických osob zavedením pravé trestní odpovědnosti právnických osob. Třetí proud pak jako nevhodnější shledává řešení této problematiky zvláštní právní úpravou, kterou nelze teoreticky podřadit ani pod existující trestní, ani přestupkové právo, šlo by o úpravu *sui generis*.¹⁹⁴ V současné době se jako nejvíce diskutovaná jeví třetí názorová cesta, ke které se hlásí i nejnovější pokus o reformu, návrh zákona z dílny ministerstva spravedlnosti a ochrany spotřebitele.

---

¹⁹² HENSSLER, M., HOVEN, E., KUBICIEL, M., WEIGEND, T. Kölner Entwurf eines Verbandssanktionengesetzes [online]. Universität zu Köln, 2017 [cit. 1. 4. 2020], s. 14. Dostupné z: http://www.jpstrafrecht.jura.uni-koeln.de/sites/iss_juniorprof/Projekte/Koelner_Entwurf_eines_Verbandssanktionengesetzes_2017.pdf.; BAUR, A., HOLLE, P. M. Entwurf eines Verbanssanktionengesetzes – Eine erste Einordnung [online]. 2019 [cit. 10. 3. 2020]. Dostupné z: <https://beck-online.beck.de/>.

¹⁹³ HENSSLER, HOVEN, KUBICIEL, WEIGEND, op. cit. sub. 192.

¹⁹⁴ BAUR, HOLLE, op. cit. sub. 192.

3.3.1 Návrh zákona o sankcionování spolků

Návrh zákona o sankcionování spolků („*Verbandsanktionsgesetz*“) vytvořený ministerstvem spravedlnosti a ochrany spotřebitele („*Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz*“) je nejnovější snahou o reformu deliktní odpovědnosti právnických osob. Poprvé byl představen odborné veřejnosti v srpnu 2019 a oficiálně byl po četných úpravách zveřejněn dne 22. dubna 2020 jako součást referenčního návrhu zákona na posílení integrity ekonomiky (*Entwurf eines Gesetzes zur Stärkung der Integrität in der Wirtschaft*).¹⁹⁵ Jedná se o návrh samostatného zákona, který usiluje o úpravu celé oblasti sankcionování právnických osob za trestné činy v jednom právním předpisu.

Východiskem návrhu je koaliční smlouva vládních stran 19. volebního období, tj. CDU/CSU (koalice Křesťanskodemokratické unie a Křesťansko-sociální unie Bavorska) a SPD (Sociálnědemokratická strana Německa), v níž se strany zavázaly k reformě právní úpravy deliktní odpovědnosti právnických osob. Konkrétně je v koaliční smlouvě nutnost nové právní úpravy, a následně odpovídajícím způsobem i v důvodové zprávě k návrhu zákona, zdůvodněna požadavkem na zostření sankcí vůči právnickým osobám, jelikož pokuta s maximální výší 10 milionů eur nemůže představovat citelnou sankci pro např. velké nadnárodní korporace. Dále se uvádí, že úprava normami správního práva založená na obecném principu oportunitity nepředstavuje dostatečnou úroveň sankcionování právnických osob, a má za následek nekonzistentní a nepřiměřené postupy příslušných správních orgánů. Rovněž volá po zavedení jasných pravidel řízení proti právnickým osobám, včetně jasného vymezení možností, kdy může být od takového řízení upuštěno. Aktuální zákonná úprava dále neobsahuje konkrétní požadavky na právnickou osobu v oblasti *compliance*, které by byly právnickým osobám dostatečnou motivací pro investice do této oblasti.¹⁹⁶

Předmětem návrhu je právní úprava sankcionování spolků (návrh obdobně jako aktuální právní úprava pracuje s pojmem „*Verband*“ neboli „spolek“), jejichž účelem je výkon ekonomické

---

¹⁹⁵ Referentenentwurf des Bundesministeriums der Justiz und für Verbraucherschutz. Entwurf eines Gesetzes zur Stärkung der Integrität in der Wirtschaft. Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz (BMJV) [online]. 2020 [cit. 3. 6. 2020]. Dostupné z:

https://www.bmjv.de/SharedDocs/Gesetzgebungsverfahren/DE/Staerkung_Integritaet_Wirtschaft.html;jsessionid=94AF946C67FA891262DFC94EDB1B7165.2_cid289

¹⁹⁶ Koalitionsvertrag zwischen CDU, CSU und SPD, 19. Legislaturperiode [online]. 2018 [cit. 31. 3. 2020]. Řádky 5895 a n. Dostupné z:

<https://www.bundesregierung.de/resource/blob/975226/847984/5b8bc23590d4cb2892b31c987ad672b7/2018-03-14-koalitionsvertrag-data.pdf?download=1>; Referentenentwurf des BMJV, op. cit. sub. 195, s. 1

činnosti, za trestné činy. Působnost návrhu je tedy o něco užší než aktuální vymezení správní odpovědnosti za přestupky a trestné činy v § 30 OWiG. Ve zbytkovém rozsahu (tedy odpovědnost spolků za přestupky a odpovědnost spolků založených za jiným než hospodářským účelem) je aktuální úprava ponechána. Pojem spolek zahrnuje právnické osoby veřejného nebo soukromého práva, spolky bez právní subjektivity a osobní obchodní společnosti.¹⁹⁷

Podmínky vzniku odpovědnosti právnické osoby za trestný čin jsou vymezeny obdobně jako v § 30 OWiG.¹⁹⁸ Právnické osobě se přičítá jednání:

- fyzické osoby, která spáchala čin jako osoba v určitém vedoucím postavení v rámci právnické osoby („als *Leitungsperson*“ – tento pojem je vymezen taxativním výčtem osob ve stejném rozsahu jako v rámci aktuální úpravy dle § 30 odst. 1 OWiG), nebo
- jiné fyzické osoby, která se činu dopustila při jednání týkajících se záležitostí právnické osoby, pokud osoby ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby mohly činu zabránit nebo jeho spáchání ztížit zavedením přiměřených opatření, zahrnujících zejm. organizaci, výběr osob, vedení a dohled (právnické osobě se tak může přičítat za stanovených podmínek např. jednání jejích zaměstnanců).

Aby mohl být trestný čin spáchaný některou z těchto osob právnické osobě přičítán, musí se jednat o trestný čin, kterým dojde k porušení povinností týkajících se právnické osoby nebo jehož prostřednictvím se právnická osoba obohatila nebo její obohacení bylo zamýšleno.¹⁹⁹

Výčet sankcí, které lze právnické osobě uložit zahrnuje peněžitou sankcí (pokutu) a navíc napomenutí s podmíněnou peněžitou sankcí (jejím podmíněným odkladem). Výše pokuty je v případě úmyslného trestného činu stanovena v rozmezí tisíc až deset milionů euro, u nedbalostního pět set až pět milionů euro. Návrh ale v případě právnických osob, jejichž roční obrat přesahuje sto milionů euro vymezuje výši pokuty odlišně, a sice v případě úmyslných trestných činů v rozmezí deset tisíc euro až do 10 % průměrného ročního obratu, v případě nedbalostních pět tisíc euro až 5 % průměrného ročního obratu. Tato úprava zajišťuje, že pokuta

---

¹⁹⁷ Referentenentwurf des BMJV, op. cit. sub. 195, s. 7.

¹⁹⁸ CAPPEL, A., HUND, CH. Referentenentwurf des „Gesetzes zur Stärkung der Integrität in der Wirtschaft“ – ein weiterer Schritt in Richtung eines deutschen Unternehmensstrafrechts [online]. Newsdienst Compliance, 2020 [cit. 11. 6. 2020]. Dostupné z: <https://beck-online.beck.de/>.

¹⁹⁹ Referentenentwurf des BMJV, op. cit. sub. 195, s. 71-79.

bude citelnou sankcí i pro velké společnosti.²⁰⁰ Jako určitou formu sankce rovněž zavádí uveřejnění rozsudku.²⁰¹

Vedle přechodu delikt ní odpovědnosti na právního nástupce v případě generálního nástupnictví, jak jej obsahuje i stávající úprava, zakotvuje návrh i zvláštní druh ručení. Tento institut se alespoň částečně snaží zabránit machinacím s majetkem a restrukturalizacím v rámci skupiny společností, které jsou vedeny cílem vyhnout se sankci. V případě, že po oznámení zahájení řízení proti právnické osobě tato právnická osoba zanikne, nebo dojde k přesunu majetku s cílem vyhnout se pokutě nebo znemožnit její vymožení, lze částku ve výši pokuty vymáhat po právnické osobě, která v okamžiku oznámení zahájení řízení s danou právnickou osobou, které se řízení týká, tvořila ekonomickou jednotku a vykonávala nad ní, případně nad jejím právním nástupcem, přímo nebo nepřímo, rozhodující vliv. Pokutu lze takto vymáhat i po právnické osobě, která převzala podstatnou část majetku dané právnické osoby a pokračuje v její činnosti. Návrh v této souvislosti výslovně pracuje s pojmem singulárního právního nástupce.²⁰²

Asi nejvýraznější změnou, kterou návrh zavádí, je uplatnění principu legality namísto dosavadního principu oportunitity ve vztahu k trestným činům právnických osob. Povinnost uložit právnické osobě sankci při splnění zákonných podmínek dle důvodové zprávy k návrhu vyplývá z formulace v § 3 odst. 1 návrhu „*Právnické osobě bude uložena sankce, pokud (...)*“, která nedává příslušným orgánům možnost uvážení ohledně zahájení řízení. Zároveň zákon obsahuje ustanovení o subsidiárním užití trestního řádu (*Strafprozessordnung*)²⁰³, který v § 152 zakotvuje princip legality pro trestní řízení. Tato zásada zajišťuje, že právní úprava bude uplatňována řádně a spravedlivě (tedy ve všech případech naplňujících stanovené podmínky).²⁰⁴

Jako korekční prvek principu legality návrh poskytuje řadu možností pro nezahájení řízení, příp. zastavení zahájeného řízení, a to například z důvodu toho, že čin, přičítaný právnické osobě a jeho stíhání, je ve svém důsledku bezvýznamné a postrádá veřejný zájem, nebo proto, že důsledky, které právnickou osobu v důsledku činu postihly, jsou již dostatečně závažné. Rovněž lze řízení nezahájit, příp. zastavit, za současného uložení určitých povinností právnické osobě, jako

---

²⁰⁰ Tamtéž, s. 10.

²⁰¹ Tamtéž, s. 90.

²⁰² Tamtéž, s. 82.

²⁰³ Trestní řád, op. cit. sub. 188..

²⁰⁴ Referentenentwurf des BMJV, op. cit. sub. 195, s. 5.

je například implementace řádného systému *compliance*.²⁰⁵ Další zvláštní důvod nestíhání právnické osoby zavádí návrh zákona v souvislosti s činy, které naplňují některou ze skutkových podstat zakázaného omezení hospodářské soutěže, k jejichž sankcionování je příslušný i soutěžní úřad. Pokud soutěžní úřad již zahájil, nebo poté, co je vyzooměn o spáchání činu, zahájí, řízení proti této právnické osobě ohledně daného skutku, nemusí být řízení podle návrhu zákona o sankcionování spolků vůbec zahájeno, popřípadě může být zastaveno.²⁰⁶

Je zdůrazňováno, že návrh necílí pouze na represivní působení vůči právnickým osobám, ale i na motivaci právnických osob k implementaci a dodržování *compliance* programů. Skutečnost, zda má právnická osoba zavedený a formálně dodržovaný *compliance* systém, je významná pro stanovení výměry pokuty. V případě uložení trestu ve formě napomenutí s podmíněným peněžitým trestem, může soud uložit právnické osobě zavedení efektivního *compliance* systému a podmínit tím uložení případného trestu. Rovněž je zdůrazňována důležitost interních vyšetřování prováděných právnickou osobou, které mohou přinést důležité okolnosti pro objasnění činu. Návrh s nimi počítá jako s okolností polehčující při stanovování výše pokuty.²⁰⁷

Návrh byl (a nadále je) podroben široké diskuzi a z odborné veřejnosti zaznívá řada kritických argumentů. Jako jeden ze slabých míst návrhu je zmiňován fakt, že se omezuje na úpravu sankcionování právnických osob pouze ve vztahu k trestným činům. Nová úprava nijak nezohledňuje přestupky, které mohou v některých případech dosahovat závažnosti trestných činů. Hlasy dlouhodobě volající po reformě deliktů odpovědnosti právnických osob se totiž neomezují pouze na trestné činy.²⁰⁸ V určité míře je kritizováno i zavedení principu legality, jelikož kritici v této souvislosti očekávají velké navýšení soudní agendy a pochybují o tom, zda tento nápor budou soudy schopné zvládat a nebude docházet k velkým průtahům v řízení.²⁰⁹

Jako další bod kritiky návrhu je zmiňován neúměrný dopad na menší podniky, jelikož je zjevné, že cílem návrhu je postihovat kriminalitu velkých entit. V této souvislosti je také používáno označení Lex Volkswagen jako odkaz na velký emisní skandál koncernu Volkswagen.

---

²⁰⁵ CORDES, M., WAGNER, S. Der Entwurf eines Gesetzes zur Stärkung der Integrität in der Wirtschaft – Fundamentale Reform oder alter Wein in neuen Schläuchen? [online]. Neue Zeitschrift für Wirtschafts-, Steuer- und Unternehmensstrafrecht. 2020 [cit. 11. 6. 2020]. Dostupné z: <https://beck-online.beck.de/>.

²⁰⁶ Referentenentwurf des BMJV, op. cit. sub. 195, s. 23.

²⁰⁷ CAPPEL, HUND, op. cit. sub. 198.

²⁰⁸ ACHENBACH, H. Der Entwurf eines Verbandssanktionengesetzes und die großen Ordnungswidrigkeiten [online]. Zeitschrift für Internationale Strafdogmatik. 2020 [1. 4. 2020], č. 1. Dostupné z: http://www.zis-online.com/dat/artikel/2020_1_1337.pdf.

²⁰⁹ CORDES, WAGNER, op. cit. sub. 205.

V souvislosti s dopadem na menší společnosti jsou zmiňovány především požadavky na zavedení *compliance* programů, které v rámci malých podniků prakticky postrádají smysl. Na druhou stranu je v tomto ohledu vnímáno pozitivně, že návrh neobsahuje výčet konkrétních opatření, který musí každá společnost zavést. Bude tedy možné každou situaci posuzovat individuálně.²¹⁰

Zůstává otázkou zda, a jakým způsobem, budou v rámci návrhu tyto i další kritizované body vypořádány. Zahájení legislativního procesu předložením návrhu zákona parlamentu lze očekávat v průběhu roku 2020.²¹¹ V případě jeho schválení počítá návrh s dvouletou přechodnou lhůtou před nabytím účinnosti, aby měly právnické osoby dostatek času přizpůsobit se právní úpravě.

3.4 Shrnutí a srovnání

Právní úprava deliktů odpovědnosti právnických osob v Německu na rozdíl od většiny evropských států jde cestou úpravy normami správního práva. Jde o úpravu poměrně specifickou již s ohledem na skutečnost, že touto správní odpovědností je postihováno i spáchání trestných činů přičítaných právnické osobě. Navíc v takovém případě nalézají uplatnění i procesní normy práva trestního. V této souvislosti a rovněž s ohledem na poměrně vysokou hranici možné pokuty se často hovoří o sankcích kvazi-trestních.

I přes rozdílný charakter právní úpravy správní odpovědnosti právnických osob v Německu a pravé trestní odpovědnosti v České republice, lze v jejich rámci najít řadu podobností.

Pokud se zaměříme na charakteristiky deliktů odpovědnosti právnických osob (tak jak, je trestní odpovědnost právnických osob v ČR charakterizována v kapitole 2.2), jde v obou případech o odpovědnost odvozenou. Německá právní úprava je stejně jako česká založená na koncepci přičitatelnosti jednání fyzické osoby osobě právnické. Obě právní úpravy vymezují koncepci přičitatelnosti založenou na jednání fyzických osob v určitém postavení (zákoně úpravy obsahují výčet takových osob). Zároveň obě právní úpravy obsahují určitou pojistku proti tomu, aby právnické osobě byly přičítány excesy fyzických osob. V ČR je tak zajištěno požadavkem na spáchání činu v zájmu právnické osoby nebo v rámci její činnosti, v Německu pak podmínkou objektivní souvislosti jednání fyzické osoby s jejím postavením v rámci právnické osoby a požadavkem na porušení povinností týkající se právnické osoby nebo její obohacení.

---

²¹⁰ BAUR, HOLLE, op. cit. sub. 192.

²¹¹ SEHL, M., LORENZ, P. So sollen Unternehmen sanktioniert werden [online]. Legal Tribune Online. 2020 [cit. 11. 6. 2020]. Dostupné z: <https://www.lto.de/recht/hintergruende/h/bmjv-bmwi-entwurf-verbandssanktionen-unternehmen-strafen-internal-investigations/>.

Obě právní úpravy dále charakterizují deliktní odpovědnost právnických osob jako odpovědnost subjektivní. Právnické osobě jsou přičítány jednotlivé znaky skutkové podstaty trestného činu, a to včetně zavinění. Německá komentářová literatura v této souvislosti hovoří o „vlastním protiprávním a zaviněném jednání právnické osoby“ („*eigenes rechtswidriges und schuldhaftes Verhalten*“).²¹² V souvislosti se subjektivním charakterem ale česká právní úprava obsahuje širší možnost vyvinění právnické osoby, pokud takové osoba vynaložila veškeré úsilí, které na ní lze spravedlivě požadovat, aby spáchání činu zabránila (§ 8 odst. 5 ZTOPO), příp. komisivní a omisivní podmínky pro vyvinění v případě jednání zaměstnance (§ 8 odst. 2 b) ZTOPO). Německé ustanovení § 30 OWiG takovou úpravu neobsahuje. I tak jsou ale právnické osoby v Německu motivovány k zavádění *compliance* opatření a programů, jelikož, jak uvádí Meyberg, nejčastěji porušení povinnosti týkající se právnické osoby (jako podmínka přičitatelnosti činu) spočívá právě v zanedbání povinností dohledu a kontroly v jejím rámci.²¹³ Je proto v zájmu právnických osob, aby se takovému porušení povinnosti vyvarovaly.

Charakteristika deliktní odpovědnosti právnických osob jako souběžné a nezávislé je v rámci německé úpravy v porovnání s českou částečně omezena. Ačkoliv je zakotvena možnost samostatného řízení proti právnické osobě v případě, kdy z určitého důvodu není vedeno řízení proti osobě fyzické, toto samostatné řízení není možné konat v situaci, kdy řízení proti fyzické osobě brání zákonné důvody – např. imunita fyzické osoby nebo amnestie týkající se fyzické osoby. V rámci české úpravy tyto důvody možnost stíhání právnické osoby neovlivňují.²¹⁴

Další výraznou odlišností je pak princip oportunity uplatňovaný pro správní odpovědnost právnických osob v Německu ve srovnání s principem legality, který ovládá českou právní úpravu. Je nicméně nutné připomenout, že princip oportunity je předmětem kritiky ze strany německé odborné veřejnosti a návrh zákona o sankcionování spolků (o kterém je blíže pojednáno v kapitole 3.3.1) počítá rovněž se zavedením zásady legality.

Jistou inspirací pro českou právní úpravu by tento návrh zákona mohl být co do možností zastavení řízení například s ohledem na absenci veřejného zájmu, nebo s možností uložení povinností, jako je povinnost zavedení *compliance* programu. Bylo by možné podrobnější úpravou v tomto směru ukončit diskuzi o zavedení principu oportunity ve vztahu k trestní odpovědnosti

---

²¹² ROGALL, K. OWiG § 30 Rn. 8. In: MITSCH a kol., op. cit. sub. 163.; MEYBERG, E. § 30 OWiG Rn. 19. In: GRAF a kol., op. cit. sub. 167.

²¹³ MEYBERG, E. § 30 OWiG Rn. 78. In: GRAF a kol., op. cit. sub. 167.

²¹⁴ ŠÁMAL, DĚDIČ, In: ŠÁMAL a kol., op. cit. sub. 10 a 108, s. 227-228.

právnických osob například v případě zjevné neúčelnosti vedení řízení u tzv. prázdných schránek. Rovněž v této souvislosti lze poukázat na zvláštní důvod nestíhání právnické osoby za činy zakládající skutkovou podstatu zakázaného omezení hospodářské soutěže, pokud proti takové osobě vede, popřípadě vyjádří vůli vést, řízení soutěžní úřad. Mohl by tak být odstraněn nelogický rozpor vyloučení jednoho z trestných činů týkajících se hospodářské soutěže (viz kapitola 2.3.4) a zohledněn negativní postoj Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže vůči stíhání právnických osob za trestné činy proti hospodářské soutěži.

Co se týče zásady přechodu delikttní odpovědnosti na právního nástupce, je v tomto ohledu německá právní úprava jasnější ve vztahu k neuplatnění na singulární sukcesi. Na druhou stranu jsou tak z možnosti postihu vyňaty právní nástupci v případě koupě obchodního závodu nebo tzv. *asset dealu*. V tomto směru je česká právní úprava, i když v některých ohledech neurčitá, schopna postihnout širší škálu situací a zamezit tak obcházení zákona formou transakcí, které jsou sice *de iure* singulární sukcesí, *de facto* ale sukcesí univerzální. Návrh německého zákona o sankcionování spolků na druhou stranu v této souvislosti upravuje zvláštní možnost ručení právnické osobou, která tvořila s předmětnou právnickou osobou ekonomickou jednotku a vykonávala nad ní, případně nad jejím právním nástupcem, přímo nebo nepřímo rozhodující vliv (k tomuto institutu blíže v kapitole 3.3.1). Užitečnost tohoto ustanovení lze vnímat v případě koncernu nebo skupin společností, které podle české právní úpravy postihnout nelze.

Porovnání se také nabízí v souvislosti se škálou sankcí, které lze právnické osobě uložit. Česká právní úprava v tomto ohledu nabízí rozhodně širší možnosti trestů v závislosti na konkrétní situaci a charakteru trestného činu, jako je například zrušení právnické osoby, zákaz činnosti nebo zákaz plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži.²¹⁵ Německý zákonodárce se omezuje na uložení pokuty, ani návrh zákona sankcionování spolků (viz kapitola 3.3.1) v tomto směru neobsahuje o mnoho širší možnosti, kromě podmíněného upuštění od peněžitého trestu a zveřejnění rozsudku. Tato oblast by si jistě zasluhovala bližší srovnání a úvahy nad možnými řešeními *de lege ferenda* pro oba právní řády. Jelikož se ale tato práce nesoustředí na úpravu sankcionování právnických osob, přesahuje tato problematika rozměr této práce.

Ačkoliv má tedy německá právní úprava delikttní odpovědnosti právnických osob za sebou dlouhou historii, především v posledních letech neutichají diskuze o celkové reformě této správní

---

²¹⁵ § 15 a n. ZTOPO.

odpovědnosti. Jedním z výsledků této diskuze je i zmíněný návrh o sankcionování spolků za trestné činy, který se sice prezentuje jako jakási třetí cesta vedle trestní a správní úpravy, je však v nemálo směrech podobný úpravě pravé trestní odpovědnosti právnických osob, jako je tomu v České republice.

Závěr

Diplomová práce je zaměřena na vybrané otázky trestní odpovědnosti právnických osob v České republice s exkurzem do právní úpravy deliktů odpovědnosti právnických osob ve Spolkové republice Německo.

Již při studiu pojmu trestní odpovědnost právnických osob lze sledovat odlišné pojetí této problematiky napříč právními řádů různých států, přičemž lze typizovat tři hlavní koncepty: pravá trestní odpovědnost právnických osob, nepravá trestní odpovědnost právnických osob a jiné způsoby úpravy postihování protiprávního jednání právnických osob. Zatímco Česká republika se ubírá cestou pravé trestní odpovědnosti i s ohledem na nevýhody, které přináší koncept nepravé trestní odpovědnosti, německá právní úprava zvolila koncept správní odpovědnosti. Nicméně lze sledovat neutichající diskuzi německé odborné veřejnosti o vhodnosti správní odpovědnosti, jakož i snahy o zavedení odpovědnosti trestní. O čem nejsou pochybnosti, je potřeba určité formy stíhání právnických osob i s odkazem na mezinárodněprávní a unijní závazky České republiky (a podobně Spolkové republiky Německo).

Co se týče historického vývoje trestní odpovědnosti právnických osob, za kolébku právní úpravy lze považovat anglosaské právní prostředí, v této práci je proto věnována pozornost historickému vývoji tohoto institutu ve Velké Británii a ve Spojených státech amerických. Ačkoliv jde o právní systémy založené na velice odlišných základech než státy kontinentální Evropy, lze v mnoha směrech z jejich úpravy vycházet a inspirovat se jednotlivými teoriemi trestní odpovědnosti právnických osob při hledání vhodného řešení v tuzemské právní úpravě.

Pokud jde o právní úpravu trestní odpovědnosti v České republice, lze ji charakterizovat vedle trestní odpovědnosti pravé jako trestní odpovědnost odvozenou, souběžnou, nezávislou a subjektivní. V této práci jsem si kladla za cíl rozebrat některé základní aspekty této problematiky a zohlednit možná řešení sporných otázek *de lege ferenda*. Věnovala jsem se především úpravě působnosti, podmínkám přičitatelnosti a vyvinění právnické osoby, přechodu trestní odpovědnosti na právního nástupce a zániku trestní odpovědnosti.

V rámci hmotněprávní úpravy trestní odpovědnosti právnických osob existuje řada rozporných bodů. V souvislosti s osobní působností lze uvažovat nad odůvodněností vynětí ČR z působnosti zákona s ohledem na diskuzi ohledně některých argumentů uváděných ve prospěch tohoto vynětí (např. argument sebe-sankcionování). Došla jsem k závěru, že exempce státu z působnosti příslušné právní úpravy je dostatečně odůvodněna charakterem trestního práva zahrnujícím negativní morální odsudek činnosti pachatele, který v souvislosti se státem nelze

označit za žádoucí, jelikož by podryval autoritu státu a ztěžoval tak naplňování některých jeho základních funkcí, mimo jiné zajištění bezpečnosti občanů a stíhání pachatelů trestných činů.

Jako další problematický bod v práci rozebírám absenci možnosti diskrece orgánů činných v trestním řízení ve stíhání těch právnických osob, které jsou tzv. prázdnyými schránkami bez postižitelného majetku nebo činnosti. V jejich případě lze jen těžko naplnit účel trestního řízení a odůvodnit tak finanční nákladnost celého procesu. Řešení tohoto problému zavedením principu oportunitity lze hodnotit jako nežádoucí, jelikož skrývá potenciál možné nespravedlnosti bez přesně vymezených pravidel pro jeho uplatnění. V tomto ohledu by se ale český zákonodárce mohl inspirovat nedávno zveřejněným německým vládním návrhem zákona o sankcionování spolků, který sice zakotvuje princip legality, zároveň ale obsahuje řadu zvláštních ustanovení umožňujících nezahájit, popř. zastavit probíhajícího řízení za přesně vymezených podmínek. Další možností by bylo zakotvení pravomoci státního zástupce podat namísto trestního stíhání návrh na zrušení právnické osoby civilním soudem.

Rovněž jsem věnovala pozornost problematice věcné působnosti, tedy rozsahu kriminalizace jednání právnických osob. Právní úprava v tomto směru prošla velkou změnou prostřednictvím novely provedené zákonem č. 183/2016 Sb., kdy došlo ke značnému rozšíření věcné působnosti na všechny trestné činy s výjimkou taxativně stanovených. Výčet těchto činů ale vykazuje zjevné nedostatky. Jako logické a poměrně jednoduché řešení rozsahu kriminalizace se jeví stanovení generální trestní odpovědnosti právnických osob, která se neuplatní pouze tam, kde to povaha činu nepřipouští, a nedojde proto k naplnění podmínek vzniku trestní odpovědnosti. Nicméně s ohledem na negativa tohoto řešení spočívající v nízké právní jistotě pro adresáty a nebezpečí rozdílného přístupu uplatňování trestní odpovědnosti ze strany orgánů činných v trestní řízení, jako lepší řešení shledávám vynětí některých trestných činů ze stávajícího výčtu a jejich podřazení pod věcnou působnost zákona.

Ve vztahu ke konceptu přičitatelnosti jednání fyzické osoby osobě právnické a institutu exkulpace, které vnímám jako základní aspekt právní úpravy, lze jako jeden z problematických bodů vnímat nejasnost ohledně přenosu důkazního břemene na právnickou osobu ve vztahu ke skutečností odůvodňujícím nenaplnění podmínky přičitatelnosti v případě zaměstnance nebo osoby v obdobném postavení podle § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO a odůvodňujícím naplnění podmínek pro vyvinění právnické osoby podle § 8 odst. 5 ZTOPO. Ačkoliv lze v tomto ohledu nalézt řadu odlišných stanovisek, osobně jsem toho názoru, že takový přenos důkazního břemene ze zákona nevyplývá. Diskuze o možnosti takového přenosu je však z mého pohledu na místě, a je velice pravděpodobné, že do budoucna argumenty ve prospěch tohoto přenosu převáží nad

argumenty proti. Mělo by se tak ale stát výslovným zakotvením v zákoně pro odstranění jakýchkoliv pochybností.

Jak je naznačeno výše, zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim obsahuje několik problematických bodů. Domnívám se proto, že by bylo na místě napravit je zevrubnou novelizací některých jeho ustanovení. Takové novelizaci by zcela jistě měla předcházet rozsáhlá odborná diskuze. V této souvislosti by bylo rovněž vhodné zkoumat, jak si s konkrétními instituty poradily zahraniční právní úpravy. I z toho důvodu se v této práci věnuji úpravě deliktní odpovědnosti právnických osob ve Spolkové republice Německo.

Německá úprava správní odpovědnosti právnických osob vykazuje řadu specifíků, ať už jde o uplatnění trestních procesních předpisů v případě přičítaného trestného činu, nebo uplatňovaného principu oportunitity. V současné době je ale budoucnost této právní úpravy nejistá, jelikož již v tomto roce lze očekávat předložení návrhu zákona o sankcionování spolků, který představuje reformu odpovědnosti právnických osob za trestné činy, německému parlamentu. V případě obou typů právní úpravy, ať už správní odpovědnosti v přestupkovém zákoně, nebo navrhované odpovědnosti *sui generis* za trestné činy, může být německá právní úprava v mnoha ohledech podkladem pro českého zákonodárce při případné novelizaci za účelem vyjasnění sporných otázek či odstranění problematických bodů. Ať už se jedná o jednoznačné vymezení charakteru právního nástupce v případě přechodu deliktní odpovědnosti nebo korektivy principu legality ve formě možného nezahájení řízení za přesně vymezených podmínek, jak je obsahuje německý připravovaný návrh zákona.

Závěrem si dovoluji poznamenat, že ačkoliv je právní úprava trestní odpovědnosti součástí českého právního řádu již více než osm let, vývoj tohoto institutu rozhodně není u konce. Vedle žádoucích novelizací lze do budoucna očekávat i rozšiřující se soudní judikaturu, která rovněž bude nástrojem pro vyjasnění některých sporných míst. Bude rozhodně zajímavé sledovat, jakým směrem se právní úprava a její jednotlivé instituty budou do budoucna ubírat.

Seznam zkratek

ČR	Česká republika
EU	Evropská unie
Německo	Spolková republika Německo
občanský zákoník	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OWiG	Zákon o přestupcích ve znění vyhlášeném dne 19. února 1987 (BGBl. I S. 602), který byl naposled změněn článkem 5 Zákona ze dne 9. prosince 2019 (BHBl. I S. 2146) (<i>Gesetz über Ordnungswidrigkeiten in der Fassung der Bekanntmachung vom 19. Februar 1987 (BGBl. I S. 602), das zuletzt durch Artikel 5 des Gesetzes vom 9. Dezember 2019 (BGBl. I S. 2146) geändert worden ist</i>)
trestní zákoník	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ZTOPO	Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů

Seznam použitých zdrojů

1 Seznam použité české literatury

- BOHUSLAV, L. Trestní odpovědnost právnických osob. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, 206 s. ISBN 978-80-7380-473-2.
- ČEP, D. Korekční prvky trestní odpovědnosti právnických osob a „zbavení se“ trestní odpovědnosti právnickou osobou. Právní rozhledy. 2017, č. 10, s. 343-352. ISSN 1210-6410.
- ČEP, D. Nad zaviněním jako základem trestného činu právnické osoby (tj. k přičitatelnosti a otázkám souvisejícím). Právní rozhledy. 2016, č. 15-16, s. 531. ISSN 1210-6410.
- ČEP, D. Základy trestní odpovědnosti právnických osob ve světle judikatury Nejvyššího soudu (1. část). Trestněprávní revue. 2018, č. 9, s. 195-201. ISSN 1213-5313.
- ČEP, D. Základy trestní odpovědnosti právnických osob ve světle judikatury Nejvyššího soudu (dokončení). Trestněprávní revue. 2018, č. 10, s. 225-229. ISSN 1213-5313.
- DRAŠTÍK, A. a kol. Trestní zákoník: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 3264 s. ISBN 978-80-7478-790-4.
- FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2018, 272 s. ISBN 978-80-7552-965-7.
- FENYK, J. a kol. Trestní právo procesní. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019, 952 s. ISBN 978-80-7598-306-0.
- FOREJT, P., HABARTA, P., TREŠLOVÁ, L. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem. Praha: Linde. 2012, 407 s. ISBN 978-80-7201-875-8.
- GVOZDEK, F. Zamyšlení nad novelou zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. Bulletin advokacie. 2016, č. 11, s. 42-45. ISSN 1210-6348.
- HENDRYCH, D. a kol. Právní slovník, 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, 1481 s. ISBN 978-80-7400-059-1.
- HORÁLKOVÁ, M. Německo-český právní slovník. 2. vyd., Voznice: LEDA spol. s r.o., 2010, 384 s. ISBN 978-80-7335-250-9.
- JELÍNEK, J. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013, 392 s. ISBN 978-80-87576-58-8.
- JELÍNEK, J. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté. Praha: Leges, 2017, 288 s. ISBN 978-80-7502-205-9.

- JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7. vyd. Praha: Leges, 2019, 1000 s. ISBN 978-80-7502-380-3.
- JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo procesní - minulost a budoucnost. Praha: Leges, 2016, 436 s. ISBN 978-80-7502-185-4.
- JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo procesní, 5. vyd. Praha: Leges, 2018, 864 s. ISBN 978-80-7502-278-3.
- JELÍNEK, J., HERCZEG, J. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou. 2. vyd. Praha: Leges, 2013, 256 s. ISBN 978-80-87576-43-4.
- JELÍNEK, J. K rozsahu kriminalizace jednání právnických osob. Bulletin advokacie 2014, č. 9, s. 15. ISSN 1210-6348.
- JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Praha: Leges, 2019, 384 s. ISBN 978-80-7502-351-3.
- JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob. Praha: Linde, 2007, 270 s. ISBN 978-80-7201-683-9.
- KRÁL, V. K trestní odpovědnosti právnických osob - východiska, obsah a systematika zákonné právní úpravy. Trestněprávní revue. 2002, č. 8, s. 221. ISSN 1213-5313.
- LAVICKÝ, P. a kol.: Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, 2400 s. ISBN 978-80-7400-529-9.
- MEDELSKÝ, Jozef. Vývoj trestnej zodpovednosti právnických osôb. Trestněprávní revue. 2014, č. 4, s. 87-91. ISSN 1213-5313.
- Pocta prof. JUDr. Otovi Novotnému k 70. narozeninám / uspořádali Jan Musil, Marie Vanduchová. Praha: CODEXIS Bohemia, 1998, 349 s. ISBN 80-85963-68-X.
- ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J., GŘIVNA, T., PÚRY, F., ŘÍHA, J. Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2018, 930 s. ISBN 978-80-7400-592-3.
- ŠÁMAL, P. Ještě k zavinění právnické osoby podle zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. Právní rozhledy. 2017, č. 5, s. 169-179. ISSN 1210-6410.
- ŠÁMAL, P. K trestněprávní odpovědnosti právnických osob, Bulletin advokacie 2011, č. 11, s. 22. ISSN 1210-6348.
- ŠÁMAL, P. a kol. Trestní právo hmotné. 8. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 1052 s. ISBN 978-80-7552-358-7.
- ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád I, II, III. 7. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, 4720 s. ISBN 978-80-7400-465-0.

ŠÁMAL, P. K úvodním ustanovením připravované rekodifikace trestního zákona.

Trestněprávní revue. 2002, č. 12, s. 349. ISSN 1213-5313.

ŠELLENG, D. Právnícká osoba jako pachatel trestného činu. Praha: Leges, 2019, 252 s. ISBN 978-80-7502-339-1.

VIDRNA, J. Dvě poznámky k trestní odpovědnosti právnických osob. Bulletin advokacie. 2012, č. 10, s. 34-35, ISSN 1210-6348.

2 Seznam použitých českých internetových zdrojů

Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Průvodce právní úpravou pro státní zástupce [online]. Nejvyšší státní zastupitelství, 2018 [cit. 12. 3. 2020]. Dostupné z:

http://www.nsz.cz/images/stories/PDF/Soubory_ke_stazeni/1_SL_141_2017_Aplikace_8_odst._5_ZTOPO.pdf.

BOHUSLAV, L. Aktuální otázky trestní odpovědnosti právnických osob – II [online]. Právní prostor, 2016 [cit. 12. 3. 2020]. Dostupné z:

<https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/aktualni-otazky-trestni-odpovednosti-pravnicky-osob-ii>.

DANKOVÁ, K. Trestní odpovědnost právnických osob. Rigorózní práce [online]. Praha: Univerzita Karlova, 2014 [cit. 25. 3. 2020]. Dostupné z:

<https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/110565>.

Důvodová zpráva k návrhu z. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Sněmovní tisk 285/0, Poslanecká sněmovna, 6. volební období [online] [cit. 1. 6. 2020].

Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=285&ct1=0>.

Důvodová zpráva k novele z. o trestní odpovědnosti právnických osob. Sněmovní tisk 304/0, Poslanecká sněmovna, 7. volební období [online] [cit. 1. 6. 2020]. Dostupné z:

<https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&t=304>.

FENYK, J. Návrh českého zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (2004). Dny práva – 2008 – Days of public law [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2008 [cit. 21. 2. 2020]. Dostupné z:

<https://www.law.muni.cz/sborniky/dp08/files/pdf/trest/fenyk.pdf>.

GŘIVNA, T., ŠIMANOVÁ, H. Příspěvek do diskuse o povaze ustanovení § 8 odst. 5 TOPO: úvaha nad možností zatížit obviněnou právnickou osobu důkazním břemenem [online]. Trestní právo, 2018 [cit. 24. 3. 2020], č. 2, s. 8. Dostupné z:

<https://www.noveaspi.cz/>.

CHROMÝ, J., LOGESOVÁ, J. Nové případy k vyvinění právnické osoby z trestní odpovědnosti [online]. Státní zastupitelství, 2018 [cit. 23. 3. 2020], č. 5, s. 24. Dostupné z: <https://www.noveaspi.cz/>.

JELÍNEK, J. Koncepce trestní odpovědnosti právnických osob [online]. AUC Iuridica, 2017 [cit. 12. 3. 2020], č. 2, s. 7. Dostupné z: <https://www.noveaspi.cz/>.

JELÍNEK, J. K přechodu trestní odpovědnosti právnické osoby na právního nástupce [online]. Bulletin advokacie, 2015 [cit. 26. 3. 2020]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/k-prechodu-trestni-odpovednosti-pravnicke-osoby-na-pravniho-nastupce>.

JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob jako předmět zkoumání [online]. Ministerstvo vnitra České republiky, 2008 [cit. 21. 2. 2020]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/trestni-odpovednost-pravnickych-osob-jako-predmet-zkoumani.aspx>.

JELÍNEK, J. Ještě k rozsahu kriminalizace jednání právnických osob [online]. Bulletin advokacie, 2017 [cit. 9. 3. 2020]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/jeste-k-rozsahu-kriminalizace-jednani-pravnickych-osob?browser=mobi>.

KOPEČNÝ, Z. Mezinárodní závazky České republiky k zavedení trestní odpovědnosti právnických osob [online]. AUC Iuridica, 2017 [cit. 12. 3. 2020], č. 2, s. 25. Dostupné z: <https://www.noveaspi.cz/>.

KOUDELKA, L. Trestní odpovědnost právnických osob - stručná charakteristika institutu a jeho základy [online]. Trestní právo, 2017 [cit. 12. 3. 2020], č. 4, s. 32. Dostupné z: <https://www.noveaspi.cz/>.

PELC, V. Kritika nové metodiky nejvyššího státního zastupitelství k trestní odpovědnosti právnických osob a obrácené důkazní břemeno [online]. Bulletin advokacie, 2018 [cit. 24. 3. 2020]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/kritika-nove-metodiky-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi-k-trestni-odpovednosti-pravnickych-osob-a-obracene-dukazni-bremeno>.

ŠELLENG, D. Obecně k přechodu trestní odpovědnosti na právního nástupce [online]. Bulletin advokacie, 2018 [cit. 26. 3. 2020]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/k-nekterym-aspektum-trestni-odpovednosti-pravniho-nastupce-obchodni-spolecnosti?browser=mobi>.

Trestní a správní odpovědnost právnických osob ve vybraných členských státech EU [online]. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, Parlamentní institut, 2007, aktualizace 2016 [cit. 29. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=20954>.

Trestní odpovědnost právnických osob a její dopady na regulaci hospodářské soutěže [online]. Úřad pro ochranu hospodářské soutěže, 2011 [cit. 1. 6. 2020]. Dostupné z: <https://www.uohs.cz/cs/hospodarska-soutez/aktuality-z-hospodarske-souteze/1369-trestni-odpovednost-pravnickych-osob-a-jeji-dopady-na-regulaci-h.html>.

Trestní odpovědnost právnických osob – Úvodní vystoupení Prof. JUDr. Jaroslava Fenyka Ph.D., DSc. na diskusním setkání české národní skupiny AIDP [online]. Praha, 6. 10. 2011 [cit. 29. 6. 2020]. Dostupné z: www.ok.cz/iksp/docs/aidp_111006f.doc.

VIDRNA, J.: Je zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim zcela v souladu s ústavním pořádkem České republiky? Trestní právo (Wolters Kluwer) [online]. č. 11, 2012 [cit. 1. 6. 2020]. Dostupné z: <https://www.noveaspi.cz/>.

Zápis ze 48. schůze ústavně právního výboru Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, která se konala dne 25. listopadu 2015 [online]. Ústavně právní výbor, 2015 [cit. 1. 6. 2020]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=4006&o=7&td=22&cu=48>.

ŽDÁRSKÝ, Z. K trestní odpovědnosti právnických osob v ČR nejen z pohledu Nejvyššího státního zastupitelství [online]. Státní zastupitelství, 2017 [cit. 12. 3. 2020], č. 1. s. 8. Dostupné z: <https://www.noveaspi.cz/>.

3 Seznam použitých zahraničních zdrojů

ACHENBACH, H.. Der Entwurf eines Verbandssanktionengesetzes und die großen Ordnungswidrigkeiten [online]. Zeitschrift für Internationale Strafdogmatik. 2020 [1. 4. 2020], č. 1. Dostupné z: http://www.zis-online.com/dat/artikel/2020_1_1337.pdf.

BAUR, A., HOLLE, P. M. Entwurf eines Verbanssanktionengesetzes – Eine erste Einordnung [online]. 2019 [cit. 10. 3. 2020]. Dostupné z: <https://beck-online.beck.de/>.

BERNARD, T. J. The Historical Development of Corporate Criminal Liability. Criminology Volume 22 [online]. 1984 [cit. 21. 2. 2020], s. 7. Dostupné z: <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/crim22&i=5>.

CAPPEL, A., HUND, CH. Referentenentwurf des „Gesetzes zur Stärkung der Integrität in der Wirtschaft“ – ein weiterer Schritt in Richtung eines deutschen Unternehmensstrafrechts [online]. Newsdienst Compliance, 2020 [cit. 11. 6. 2020]. Dostupné z: <https://beck-online.beck.de/>.

CORDES, M., WAGNER, S. Der Entwurf eines Gesetzes zur Stärkung der Integrität in der Wirtschaft – Fundamentale Reform oder alter Wein in neuen Schläuchen? [online]. Neue

Zeitschrift für Wirtschafts-, Steuer- und Unternehmensstrafrecht. 2020 [cit. 11. 6. 2020].

Dostupné z: <https://beck-online.beck.de/>.

Council of Europe. Chart of signatures and ratifications of Treaty 172. Convention on the Protection of Environment through Criminal Law [online] [cit. 15. 6. 2020]. Dostupné z:

https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/172/signatures?p_auth=koZOsb84.

Council of Europe. Chart of signatures and ratifications of Treaty 211. Council of Europe Convention on the counterfeiting of medical products and similar crimes involving threats to public health [online] [cit. 15. 6. 2020]. Dostupné z:

https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/211/signatures?p_auth=koZOsb84.

MEYBERG, E. § 30 OWiG Rn. 14-17.2 In: GRAF, J. a kol. Beck'scher Online-Kommentar OWiG [online]. 25. vyd., Mnichov: C.H.Beck, 2020 [cit. 10. 3. 2020]. Dostupné z:

<https://beck-online.beck.de/>.

GRAEWE, D., SENUYSAL, L. Wirtschaftsstrafrecht in der Unternehmenpraxis. Einführung und wichtige Grundlagen. Wiesbaden: Springer Gabler, 2018, 55 s. ISBN 978-3-658-24479-8.

HEINTSCHEL-HEINEGG, B. Beck'scher Online-Kommentar StGB [online]. 45. vyd, Mnichov: C.H.Beck, 2020 [cit. 10. 3. 2020]. Dostupné z: <https://beck-online.beck.de/>.

HELLEMACHER, K. Haftung gemäß § 30 OWiG für die Begehung unternehmensbezogener Straftaten im internationalen Konzern [online]. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2019 [cit. 30. 3. 2020]. Dostupné z:

<https://books.google.cz/books?id=2hPTDwAAQBAJ&pg=PA139&lpg=PA139&dq=OWiG+Rebmann/Roth/Herrmann&source=bl&ots=Savl5KOKks&sig=ACfU3U1SgzVFs-2BO-tezBzOR2dxuPXBaQ&hl=en&sa=X&ved=2ahUKEwiL5obUr8LoAhUCy6QKHbjuC-cQ6AEwBXoECAsQMw#v=onepage&q=OWiG%20Rebmann%2FRoth%2FHerrmann&f=false>.

HENSSLER, M., HOVEN, E., KUBICIEL, M., WEIGEND, T. Kölner Entwurf eines Verbandssanktionengesetzes [online]. Universität zu Köln, 2017 [cit. 1. 4. 2020]. Dostupné z: [http://www.jpstrafrecht.jura.uni-](http://www.jpstrafrecht.jura.uni-koeln.de/sites/iss_juniorprof/Projekte/Koelner_Entwurf_eines_Verbandssanktionengesetzes_2017.pdf)

[koeln.de/sites/iss_juniorprof/Projekte/Koelner_Entwurf_eines_Verbandssanktionengesetzes_2017.pdf](http://www.jpstrafrecht.jura.uni-koeln.de/sites/iss_juniorprof/Projekte/Koelner_Entwurf_eines_Verbandssanktionengesetzes_2017.pdf).

Koalitionsvertrag zwischen CDU, CSU und SPD, 19. Legislaturperiode [online]. 2018 [cit. 31. 3. 2020]. Dostupné z:

<https://www.bundesregierung.de/resource/blob/975226/847984/5b8bc23590d4cb2892b31c987ad672b7/2018-03-14-koalitionsvertrag-data.pdf?download=1>.

LAUE, C. Die strafrechtliche Verantwortlichkeit von Verbänden [online]. In: Jura. Heft 5/2010, s. 340, 2010 [cit. 29. 3. 2020]. Dostupné z: https://jura.urz.uni-heidelberg.de/mat/file_viewer.php?fid=11087.

MITSCH, W. a kol. Karlsruher Kommentar zum Gesetz über Ordnungswidrigkeiten [online]. 5. vyd., Mnichov: C.H.Beck, 2018 [cit. 10. 3. 2020]. Dostupné z: <https://beck-online.beck.de/>.

Stellungnahme des Bundeskartellamts zum Referentenentwurf zur 8. GWB-Novelle [online]. Bundeskartellamt, 2011 [cit. 30. 3. 2020], s. 12. Dostupné z: https://www.bundeskartellamt.de/SharedDocs/Publikation/DE/Stellungnahmen/Stellungnahme-Referentenentwurf_GWB8.html.

Referentenentwurf des Bundesministeriums der Justiz und für Verbraucherschutz. Entwurf eines Gesetzes zur Stärkung der Integrität in der Wirtschaft. Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz (BMJV) [online]. 2020 [cit. 3. 6. 2020]. Dostupné z: https://www.bmjv.de/SharedDocs/Gesetzgebungsverfahren/DE/Staerkung_Integritaet_Wirtschaft.html;jsessionid=94AF946C67FA891262DFC94EDB1B7165.2_cid289.

SEHL, M., LORENZ, P. So sollen Unternehmen sanktioniert werden [online]. Legal Tribune Online. 2020 [cit. 11. 6. 2020]. Dostupné z: <https://www.lto.de/recht/hintergruende/h/bmjv-bmwi-entwurf-verbandssanktionen-unternehmen-strafen-internal-investigations/>.

WELLS, C. Criminal responsibility of legal persons in common law jurisdictions [online]. OECD, 2000 [cit. 21. 2. 2020], s. 5. Dostupné z: [http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=DAFFE/IME/BR\(2000\)22&docLanguage=En](http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=DAFFE/IME/BR(2000)22&docLanguage=En).

WIESER, R. Praxis des Bußgeldverfahrens [online]. 8. vyd. Heidelberg: Rehm, 2019 [cit. 15. 6. 2020]. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=IuqoDwAAQBAJ&pg=PA30&lpg=PA30&dq=Praxis+des+Bu%C3%9Fgeldverfahrens+beweislast&source=bl&ots=Y1vN2MIODc&sig=ACfU3U3eGi8OUaOqfUkhvHW1iuPNFpamSQ&hl=en&sa=X&ved=2ahUKEwj717LDy4TqAhUENOWKHVPXCYUQ6AEwAHoECAkQAQ#v=onepage&q=Praxis%20des%20Bu%C3%9Fgeldverfahrens%20beweislast&f=false>.

ZÁHORA, J., ŠIMČOVEK I. Zákon o trestnej odpovednosti právnických osob. Komentár. 2. vyd. Bratislava: Wolters Kluver, 2019, 288 s. ISBN 978-80-571-0039-3.

4 Seznam použitých právních předpisů

Listina základních práv a svobod

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí (MZV) č. 25/2000 Sb.m.s.

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 18/2006 Sb.m.s., ve znění sdělení MZV č. 9/2010 Sb.m.s.

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 70/2002 Sb.m.s., ve znění sdělení MZV č. 43/2009 Sb.m.s.

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 74/2013 Sb.m.s.

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 75/2013 Sb.m.s.

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 104/2013 Sb.m.s.

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 105/2013 Sb.m.s.

Trestní řád ve vyhlášeném znění ze dne 7. dubna 1987 (BGBl. I S. 1074, 1319), kterým byl naposledy změněn článkem 3 zákona ze dne 22. dubna 2020 (BGBl. I S. 840)

(Strafprozeßordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 7. April 1987 (BGBl. I S. 1074, 1319), die zuletzt durch Artikel 3 des Gesetzes vom 22. April 2020 (BGBl. I S. 840) geändert worden ist)

Trestní zákoník ve znění vyhlášeném dne 13. listopadu 1998 (BGBl. I S. 3322), který byl naposledy změněn článkem 1 zákona ze dne 3. března 2020 (BGBl. I S. 431)

(Strafgesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 13. November 1998 (BGBl. I S. 3322), das zuletzt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 3. März 2020 (BGBl. I S. 431) geändert worden ist)

Usnesení Poslanecké sněmovny č. 419/2011 Sb. ze dne 6. prosince 2011

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Zák. č. 141/1961 Sb., zákon o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

Zák. č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

zák. č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů

Zák. č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů

Zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zák. č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů

Zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zák. č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů

Zákon o přeměnách ze dne 28. října 1994 (BGBl. U S. 3210; 1995 I S. 428), který byl naposledy změněn článkem 1 zákona ze dne 19. prosince 2019 (BGBl. I S. 2694) (*Umwandlungsgesetz vom 28. Oktober 1994 (BGBl. I S. 3210; 1995 I S. 428), das zuletzt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 19. Dezember 2018 (BGBl. I S. 2694) geändert worden ist*)

Zákon o přestupcích ve znění vyhlášeném dne 19. února 1987 (BGBl. I S. 602), který byl naposled změněn článkem 5 Zákona ze dne 9. prosince 2019 (BHBl. I S. 2146) (*Gesetz über Ordnungswidrigkeiten in der Fassung der Bekanntmachung vom 19. Februar 1987 (BGBl. I S. 602), das zuletzt durch Artikel 5 des Gesetzes vom 9. Dezember 2019 (BGBl. I S. 2146) geändert worden ist*)

Živnostenský řád ve znění vyhlášeném dne 22. února 1999 (BGBl. I S. 202), který byl naposledy změněn článkem 15 zákona ze dne 22. listopadu 2019 (BGBl. I S. 1746) (*Gewerbeordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 22. Februar 1999 (BGBl. I S. 202), die zuletzt durch Artikel 15 des Gesetzes vom 22. November 2019 (BGBl. I S. 1746) geändert worden ist*)

5 Seznam použité judikatury

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. listopadu 2015, sp. zn. 8 Tdo 627/2015

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. června 2016, sp. zn. 5 Tdo 784/2016

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. srpna 2016, sp. zn. 4 Tdo 928/2016

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. září 2016, sp. zn. 8 Tdo 972/2016

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. ledna 2017, sp. zn. 4 Tdo 1681/2016

Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 9. března 2017, sp. zn. 6 To 7/2017

Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 25. listopadu 1993, sp. zn. II. ÚS 75/93

Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 10. listopadu 1998, sp. zn. I. ÚS 229/98

Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 23. března 2016, sp. zn. II.ÚS 840/14

Vybrané otázky trestní odpovědnosti právnických osob v České republice a ve Spolkové republice Německo

Abstrakt

V předkládané diplomové práci se autorka zabývá trestní odpovědností právnických osob v České republice a ve Spolkové republice Německo. Cílem práce je vymezit některé klíčové otázky právní úpravy trestní odpovědnosti právnických osob v České republice a v jejich rámci rozebrat sporné body včetně navržení možných variant řešení *de lege ferenda*. V této souvislosti je práce zaměřena rovněž na souhrnné pojednání o právní úpravě deliktů odpovědnosti právnických osob ve Spolkové republice Německo. Práce se skládá ze tří kapitol. První kapitola je věnována obecnému vymezení pojmu trestní odpovědnosti právnických osob a jeho základním koncepcím, historickému vývoji trestní odpovědnosti právnických osob v rámci kontinentální a anglosaské právní kultury a mezinárodněprávním závazkům České republiky vyplývajícím z mezinárodních smluv a legislativy Evropské unie. Druhá kapitola je zaměřena na hmotněprávní úpravu trestní odpovědnosti právnických osob v České republice, konkrétně na její základní charakteristiky, oblast působnosti zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, podmínkách vzniku trestní odpovědnosti právnické osoby, možnosti jejího vyvinění, přechodu trestní odpovědnosti na právního nástupce a zániku trestní odpovědnosti právnické osoby. Třetí kapitola pojednává o právní úpravě deliktů odpovědnosti právnických osob normami správního práva ve Spolkové republice Německo s důrazem na charakter této odpovědnosti, podmínky jejího vzniku, možné sankce a na úpravu řízení proti právnickým osobám. Rovněž je v rámci třetí kapitoly věnována pozornost reformním iniciativám, zejména nedávno zveřejněnému vládnímu návrhu zákona o sankcionování spolků a rozebrání jeho základních prvků. Autorka v této kapitole rovněž porovnává obě rozebírané právní úpravy a hledá způsoby, jakými si mohou být vzájemným inspiračním zdrojem.

Klíčová slova: trestní právo, trestní odpovědnost, právnická osoba

Selected issues of criminal liability of legal persons in the Czech Republic and in the Federal Republic of Germany

Abstract

In this diploma thesis, the author deals with the issue of criminal liability of legal persons in the Czech Republic and in the Federal Republic of Germany. The aim of the thesis is to define certain key issues of the legal regulation of criminal liability of legal persons in the Czech Republic and within them to analyze controversial points, including the proposal of possible options of *de lege ferenda* solutions. In this context, the thesis is also focused on a comprehensive treatise on the legal regulation of tortious liability of legal persons in the Federal Republic of Germany. The work consists of three chapters. The first chapter is devoted to the general definition of criminal liability of legal persons and its basic concepts, the historical development of criminal liability of legal persons within continental and Anglo-Saxon legal culture and international legal obligations of the Czech Republic arising from international treaties and European Union legislation. The second chapter focuses on the substantive legal regulation of criminal liability of legal persons in the Czech Republic, specifically on its basic characteristics, the scope of Act No. 418/2011 Coll., on criminal liability of legal persons and proceedings against them, conditions of criminal liability of legal persons, possibilities of its exemption, the transfer of criminal liability to a legal successor and the cessation of criminal liability of a legal persons. The third chapter deals with the legal regulation of tortious liability of legal persons by the provisions of administrative law in the Federal Republic of Germany with emphasis on the nature of this liability, the conditions of its origin, possible sanctions and the regulation of proceedings against legal persons. The third chapter also pays attention to reform initiatives with a focus on the recently published government bill on sanctions of associations and the analysis of its basic elements. In this chapter, the author also compares the two discussed legal regulations and seeks ways in which they can be a mutual source of inspiration.

Key words: criminal law, criminal liability, legal person